МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від « 28» серпня 2017р.
Затверджено на засіданні навчально-методичної комісії факультету
« 28» серпня 2017р.

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету
« 28» серпня 2017р.

Миколаїв 2017-2018

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

1. Витяги з ОКХ, ОПП спеціальності;
2. Навчальна програма дисципліни;
3. Робоча навчальна програма дисципліни;
4. Програми навчальної, технологічної і професійної практик;
5. Засоби діагностики навчальних досягнень студентів;
6. Навчальні-наочні посібники, технічні засоби навчання тощо;
7. Конспект лекцій з дисципліни;
8. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для змістовно-модульних контрольних робіт;
9. Інструктивно-методичні матеріали до ських, практичних і лабораторних занять;
10. Завдання на курсові та дипломні проекти;
11. Контрольні завдання до ських, практичних і лабораторних занять, завдання для заліків.
12. Питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети;
13. Методичні рекомендації та розробки викладача;
14. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
15. Методичні матеріали щодо виконання контрольних робіт для заочної форми навчання;
16. Інші матеріали.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

ВИТЯГИ З ОКХ, ОПП СПЕЦІАЛЬНОСТІ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

ВИТЯГИ З ОКХ

ВИТЯГИ З ОПП

Загальнокультурні компетенції дисципліни «Педагогіка»

Назва компетенції	*Код компетенції*
володіє культурою мислення, здатний до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети та вибору шляхів її досягнення	ОК-1
вміти логічно вірно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову	ОК-2
прагнути до саморозвитку, підвищення кваліфікації та майстерності	ОК-3
усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, володіти високою мотивацією до виконання професійної діяльності	ОК-4
володіти основними методами, способами і засобами одержання, зберігання, переробки інформації, мати навички роботи з комп'ютером як засобом управління інформацією	ОК-5
бути здатним враховувати специфіку і сучасне поєднання глобального, національного та регіонального в розвитку соціальної сфери та управління, культури громадської, державної та особистого життя	ОК-6
бути готовим до ефективного застосування психолого-педагогічних знань для вирішення завдань суспільного, національно-державного і особистісного розвитку, проблем соціального благополуччя	ОК-7

Професійні компетенції дисципліни «Педагогіка»

Назва компетенції	*Код компетенції*
Соціально-технологічні:	
бути готовим до розробки та реалізації соціальних технологій, які враховують особливості сучасного поєднання глобального, національного і регіонального, специфіку соціокультурного розвитку суспільства	ПК-1
бути здатним до створення психологічно сприятливого середовища в освітніх установах, толерантно ставитися до індивідуальних та вікових особливостей дітей, сприяти доброзичливій взаємодії всіх суб'єктів навчально-виховного процесу	ПК-2
бути здатним до інноваційної діяльності в сфері освіти, оптимізувати виховний потенціал середовища навчально-виховного закладу	ПК-3
бути здатним до компетентного використання законодавчих та інших нормативних актів державного і регіонального рівнів	ПК-4
Дослідні:	

бути здатним дослідити особливості поведінки дітей різного віку, психолого-педагогічну характеристику на учня, на клас.	ПК-5
володіти методиками діагностики пізнавальних психічних процесів учнів, досліджувати причини міжособистісних конфліктів, пропонувати варіанти вирішення педагогічних конфліктів	ПК-6
бути готовим представляти результати дослідження у формах звітів, рефератів, публікацій та публічних обговорень	ПК-7
Організаційно-управлінські:	
бути здатним враховувати в процесі здійснення навчально-виховної діяльності індивідуальні особливості учнів і педагогічних працівників, творчий потенціал	ПК-8
бути готовим до проведення ділових ігор, культурного дозвілля, національних свят, фольклорних дійств	ПК-9
Соціально-проектні:	
бути готовим до розробки інноваційних національних проектів в рамках заходів державної освітньої політики, участі в пілотних проектах, проводити соціальні опитування	ПК-10

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Педагогіка» складена Вдовиченко Р.П. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 014 Середня освіта (Історія*) .

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: процес виникнення, становлення і розвитку основних педагогічних категорій, педагогічних систем та концепцій, а також унікальний досвід освітньої й виховної практики.

Міждисциплінарні зв'язки: програма змістовно взаємопов'язана з дисципліною "Методика навчання історії".

Програма навчальної дисципліни складається з трьох кредитів:

Кредит 1. Загальні засади педагогіки.

Кредит 2. Теорія навчання.

Кредит 3. Теорія виховання.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1.Метою вивчення навчальної дисципліни "Педагогіка" є висвітлення теоретичних основ педагогіки як науки, сучасних концепцій навчання та виховання, формування творчої індивідуальності майбутнього педагога.

1.2.Завдання курсу: сформувати в студентів цілісну систему знань з основ сучасної педагогічної науки (класичні теорії вітчизняних і зарубіжних учених, сучасні концепції навчання та виховання, результати наукових досліджень у галузі прикладної педагогіки); розкрити внутрішні закономірності й специфічні ознаки, притаманні розвитку вітчизняної системи освіти та виховання; забезпечити формування у майбутніх учителів професійних умінь та навичок, педагогічного мислення та фахових компетенцій; надати студентам досвід здійснення пошукової діяльності з педагогічної проблематики, розвивати творчу індивідуальність; сформувати цілісну картину світу, професійний педагогічний світогляд.

1.3.Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

І. Загальнопредметною, що передбачає набуття і розвиток здатності:

- самостійно здобувати нові знання із різних джерел, працювати з різними джерелами інформації;
- ефективно вирішувати професійні завдання, спираючись на передовий педагогічний досвід;
- аналізувати і творчо осмислювати інформацію, педагогічні ситуації, логічно міркувати, творчо мислити;
- формувати позитивну мотивацію пізнавальної діяльності, активності й самостійності у отриманні знань, формуванні професійних компетенцій;
- дотримуватись у процесі навчання принципу системності, систематичності й послідовності;
- володіти основами сучасних інформаційно-комунікативних технологій;
- постійно підвищувати рівень особистої культури та фахової майстерності.

ІІ. Фаховою компетентністю майбутнього вчителя історії, яка передбачає:

- ознайомлення із понятійним апаратом педагогіки, основними шляхами та закономірностями розвитку виховання, школи і педагогічної думки;
- формування системи знань про світовий історико-педагогічний процес та про місце української педагогіки в ньому;
- вироблення вміння організувати та проводити найпростіші педагогічні дослідження, використовуючи методи педагогічних досліджень (опитування, спостереження, аналіз незалежних характеристик тощо);
- формування вміння проектувати процеси навчання та виховання за їх основними напрямками на основі ознайомлення з відповідними сучасними формами, прийомами, методами і засобами;
- розкриття кращих здобутків педагогічної мудрості українського й інших народів та вироблення уміння застосовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності;
- виховання любові до педагогічної професії, формування ідеалу вчителя та основ педагогічної майстерності;
- формування самостійного педагогічного мислення (навчити бачити і розуміти закономірності розвитку педагогічних категорій);
- формування критичного мислення, що буде утримувати майбутнього педагога від консерватизму і рутинного ставлення до професії, а також від псевдоноваторства в учительській роботі;
- розширення професійного світогляду, збагачення духовної культури майбутніх педагогів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЕСТЗ.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит № 1. Загальні засади педагогіки.

Лекція № 1.Тема. Педагогіка в системі наук про людину. Методологія і методи психолого-педагогічних досліджень.

Лекція № 2. Тема. Розвиток, виховання та формування особистості. Зміст освіти в національній школі

Кредит № 2. Теорія навчання.

Лекція № 3.Тема. Предмет і основні категорії дидактики. Закономірності та принципи навчання.

Лекція № 4. Тема. Методи і засоби навчання. Види та технології навчання.

Лекція № 5. Тема. Організаційні форми навчання. Сутність і основні види контролю успішності учнів.

Кредит № 3. Теорія виховання.

Лекція № 6. Тема. Виховання в цілісному педагогічному процесі.

Лекція № 7.Тема. Закономірності, принципи, методи, засоби, прийоми, форми виховання.

Лекція № 8. Тема. Напрями виховної роботи.

3. Рекомендована література

Базова

1. Барбашова І. А. Дидактика : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 232 с.
2. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 197 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 2003. – 280 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 2 : Науково практичні засади. – 2003. – 341 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 3 : Сходження до духовності. – 2006. – 270 с.
6. Бондар В. І. Дидактика : підруч. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Володимир Іванович Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
7.Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник. - К., 2008.
Галузинський В.М., Євтух М.В. Педагогіка: Теорія та історія. - К., 2005.
8. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття». – К. : Райдуга, 1994. – 45 с.
9. Енциклопедія освіти / [Бех І. Д., Бібік Н. М., Биков В. Ю. та ін.]; гол. ред. В. Г. Кремень. – К : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
10. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28.
11. Закон України «Про освіту» // Голос України. – 2017. – 5 вересня.
12. Концепція національного виховання // Освіта. – 1994. – 26 жовтня.
13.Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. - К.: Знання-Прес, 2008.
14.Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний світ, 2002. – 22 с.
15.Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К., 2008. – 350 с.
16. Педагогіка в запитаннях і відповідях : навч. посіб. / [Кондрашова Л. П., Пермяков О. А., Зеленкова Н. І., Лаврешина Г. Ю.]. – К. : Знання, 2006. – 252 с.
17. Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад // Освіта. – 1993. – 3 вересня.
18. Сухомлинський В.О. Народження громадянина. – К., 1997.
19. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Академвидав, 2007. – 560 с.

Допоміжна література

1.Бабанський Ю. К. Оптимизиция учебно-воспитательного процесса. – М., 1982.
2.Бондар В. І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу: управлінський аспект. - К., 2008.
3.Гончаренко С.У., Малъований Ю. Гуманітаризация загальної середньої освіти // Початкова школа. - 1995. - №4. - С. 914.
4.Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття) – К., 1994.
5.Дубасенюк О. А. Практикум з педагогіки. – К., 2007. – 464 с.
6.Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання. - К., 2007.

7.Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. - К.: Знання-Прес, 2008.
8.Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. – Вінниця: видавництво “Нова книга”, 2007. – 512 с.
9.Лозова В. І., Троцко Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. - Х., 2002.
10.Лозова В., Москаленко І. Г., Троцко Г. В. Педагогіка. - К., 2003.
11.Мазоха Д. С., Опанасенко Н. І. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.
12.Мартинюк В. Національне виховання: теорія і методологія. - К., 1995.
13.Основи національного виховання / За ред. В. Т. Кузя, Ю. Д. Руденка, З.О.Сергійчука. - К., 1993.
14.Падалка О.С. та ін. Педагогічні технології. - К., 2005.
15.Педагогика / Под ред. С. Л. Баранова, Л. Р. Долотина, В. А. Сластенина, - М., 1986.
16.Педагогика. / За ред. А. М. Алексюка. - К., 1986.
17.Педагогіка / За ред. М. Ярмаченка, - К., 2006.
18.Педагогіка. Хрестоматія / Уклад. А. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. - К.: Знання-Прес, 2007.
19.Стелъмахович М. Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997.
20.Сухомлинський В. А. Мудрая власть коллектива. - К., 1975.
21.Щербань П. М. Прикладна педагогіка, - К., 2002.

Інформаційні ресурси

1.http://www.mon.gov.ua — електронний ресурс Міністерства освіти та науки України, що дає можливість ознайомитися з усією нормативною базою освіти України

2.http://naps.gov.ua - електронний ресурс Національної Академії педагогічних наук України дозволить познайомитися методологічним та науково-методичним забезпеченням розвитку вітчизняної освіти, науковим розробленням її законодавчої і нормативної бази, створенням концепцій розвитку загальноосвітньої, професійної та вищої школи, здійсненням виховного процесу в освітніх закладах України, інноваційним освітянським полем досліджень.

3.http://moippo.mk.ua - електронний ресурс Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

4.http://www.oЬIosvita.mk.ua - електронний ресурс Департамент освіти, науки та молоді Миколаївського ОД

5.http ://metodportal . net/node/5 8 3 - методичний портал для вчителів, викладачів, що постійно оновлюється методичними проектами, інтернет-ресурсами, фільмотекою, методичними рекомендаціями, презентаціями.

6. http://news.1september.ru/upr/1999/upr41.htm – Энциклопедия Коллективно Творческих Дел (КТД) Иванова И.П.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:

Для студентів денної форми навчання: екзамен (3 семестр).

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Підготовка та відповіді на практичних заняттях.

Підготовка і виступи з індивідуальними науково-дослідними завданнями. Доповнення на занятті, тестування на занятті.

Підготовка та захист проектів і презентації.

Контрольні роботи.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 3</td><td rowspan="2">Галузь знань
01 Освіта</td><td rowspan="2"><u>Нормативна</u></td></tr>
<tr><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Індивідуальне науково-дослідне завдання: наукова стаття</td><td rowspan="4">Напрям підготовки:
014 Середня освіта (Історія*)</td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>2017-й</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин - 90</td><td>Семестр</td></tr>
<tr><td>3-й</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 1,7
самостійної роботи студента – 3,3</td><td rowspan="10">Ступінь бакалавра</td><td>Лекції</td></tr>
<tr><td>16 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні, скі</td></tr>
<tr><td>20 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>54 год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: екзамен</td></tr>
</table>

Примітка.
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 36/54

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: висвітлення теоретичних основ педагогіки як науки, сучасних концепцій навчання та виховання, формування творчої індивідуальності майбутнього педагога.

Завдання курсу:

- сформувати в студентів цілісну систему знань з основ сучасної педагогічної науки (класичні теорії вітчизняних і зарубіжних учених, сучасні концепції навчання та виховання, результати наукових досліджень у галузі прикладної педагогіки, вікової і педагогічної психології);
- розкрити внутрішні закономірності й специфічні ознаки, притаманні розвитку вітчизняної системи освіти та виховання;
- забезпечити формування у майбутніх учителів професійних умінь та навичок, педагогічного мислення та фахових компетенцій;
- надати студентам досвід здійснення пошукової діяльності з педагогічної проблематики, розвивати творчу індивідуальність майбутнього педагога;
- сформувати цілісну картину світу, професійний педагогічний світогляд.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими **компетентностями**:

І. Загальнопредметні:

- самостійно здобувати нові знання із різних джерел, працювати з різними джерелами інформації;
- ефективно вирішувати професійні завдання, спираючись на передовий педагогічний досвід;
- аналізувати і творчо осмислювати інформацію, педагогічні ситуації, логічно міркувати, творчо мислити;
- формувати позитивну мотивацію пізнавальної діяльності, активності й самостійності в отриманні знань, формуванні професійних компетенцій;
- дотримуватись у процесі навчання принципу системності, систематичності й послідовності;
- володіти основами сучасних інформаційно-комунікативних технологій;
- постійно підвищувати рівень особистої культури та фахової майстерності.

ІІ. Фахові:

- ознайомлення студентів із понятійним апаратом педагогіки, основними шляхами та закономірностями розвитку виховання, школи і педагогічної думки;
- формування системи знань про світовий історико - педагогічний процес та про місце української педагогіки в ньому;
- вироблення вміння організувати та проводити найпростіші

педагогічні дослідження, використовуючи методи педагогічних досліджень (опитування, спостереження, аналіз незалежних характеристик тощо);

- формування вміння проектувати процеси навчання та виховання за їх основними напрямками на основі ознайомлення з відповідними сучасними формами, прийомами, методами і засобами;
- розкриття кращих здобутків педагогічної мудрості українського й інших народів та вироблення уміння застосовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності;
- виховання любові до педагогічної професії, формування ідеалу вчителя та основ педагогічної майстерності;
- формування самостійного педагогічного мислення (навчити бачити і розуміти закономірності розвитку педагогічних категорій);
- формування критичного мислення, що буде утримувати майбутнього педагога від консерватизму і рутинного ставлення до професії, а також від псевдоноваторства в учительській роботі;
- розширення професійного світогляду, збагачення духовної культури майбутніх педагогів.

1. Програма навчальної дисципліни

Кредит № 1. Загальні засади педагогіки.

Лекція № 1.Тема. Педагогіка в системі наук про людину. Методологія і методи психолого-педагогічних досліджень.

Педагогіка. Народна педагогіка. Педагогіка народознавства. Родинна педагогіка. Педагогічна деонтологія. Педагогіка народного календаря. Козацька педагогіка. Духовна педагогіка. Світська педагогіка. Джерела педагогіки. Предмет педагогіки.

Методологія науки як вчення про принципи, форми і методи наукового пізнання. Рівні методології педагогіки: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий.

Наукове дослідження. Фундаментальні та прикладні дослідження в педагогіці. Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження. Основні елементи психолого-педагогічного дослідження, його змістовий алгоритм

Методи психолого-педагогічного дослідження. Метод педагогічного спостереження. Метод бесіди. Метод анкетування. Метод психолого-педагогічного експерименту. Метод вивчення шкільної документації та учнівських робіт. Метод рейтингу. Метод узагальнення незалежних характеристик. Метод психолого-педагогічного. Метод соціометрії. Метод аналізу результатів діяльності учня. Метод реєстрування. Метод ранжування. Метод моделювання. Теоретичні методи, практичні, математичні.

Лекція № 2. Тема. Розвиток, виховання та формування особистості. Зміст освіти в національній школі

Педагогічний процес. Сучасна педагогічна теорія. Основні ознаки системи: а) наявність компонентів, які можна розглядати у відносній ізольованості, поза зв'язками з іншими процесами і явищами; б) наявність внутрішньої структури зв'язків між цими компонентами, а також їхніми підсистемами; в) наявність

певного рівня цілісності, ознакою якої є те, що система завдяки взаємодії компонентів одержує інтегральний результат; г) наявність у структурі системоутворюючих зв'язків, які об'єднують компоненти, як блоки, частини в єдину систему; д) взаємозв'язок з іншими системами.

Педагогічний процес характеризують: ціль, завдання, зміст, методи, форми взаємодії педагогів і вихованців, досягнуті при цьому результати – цільовий компонент, змістовий, діяльнісний, результативний.

Закономірності педагогічного процесу: закономірність зумовленості педагогічного процесу потребами суспільства й особистості; закономірність розвитку особистості в педагогічному процесі; закономірність управління педагогічними процесом; закономірність стимулювання; закономірність єдності чуттєвого, логічного і практики в педагогічному процесі; закономірність єдності зовнішньої (педагогічної) і внутрішньої (пізнавальної) діяльності; закономірність єдності завдання, змісту, організаційних форм, методів і результатів виховання; закономірність динаміки педагогічного процесу; закономірність інтегрального (нерозривно зв'язаного, суцільного, єдиного) результату педагогічного процесу.

Кредит № 2. Теорія навчання.

Лекція № 3.Тема. Предмет і основні категорії дидактики. Закономірності та принципи навчання.

Дидактика. Історія дидактичних вчень. Зв'язок дидактики з іншими науками

Категорії дидактики. Навчання. Освіта. Викладання. Учіння. Знання. Уміння. Навички.

Закономірності навчання. Обумовленість навчання суспільними потребами. Залежність навчання від умов, в яких воно відбувається. Взаємозалежність процесів навчання, освіти, виховання, розвитку особистості. Взаємозв'язок навчальних і реальних пізнавальних можливостей учня. Єдність процесів викладання і навчання. Взаємозалежність завдань, змісту, методів і форм навчання в навчальному процесі.

Принципи навчання. Принцип науковості. Принцип систематичності та послідовності. Принцип доступності, дохідливості викладання. Принцип зв'язку навчання з життям. Принцип свідомості й активності учнів. Принцип наочності. Принцип міцності знань, умінь і навичок. Принцип індивідуального підходу до учнів. Принцип емоційності навчання. Принцип демократизації. Принцип виховання здорової дитини. Принцип диференціації навчального процесу. Принцип оптимізації навчально-виховного процесу. Принцип нетрадиційності системи навчання.

Лекція № 4. Тема. Методи і засоби навчання.

Метод навчання. Загальні та спеціальні методи навчання.

Словесні методи навчання. Бесіда. Пояснення. Розповідь. Лекція. Інструктаж. Робота з підручником.

Наочні методи навчання. Метод ілюстрування. Метод демонстрування.

Практичні методи навчання. Вправи. Лабораторні роботи. Практичні роботи. Графічні роботи. Дослідні роботи

Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Методи формування пізнавальних інтересів учнів. Метод стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності. Метод усного опитування. Письмовий контроль. Графічна контрольна перевірка. Практична контрольна перевірка. Тестові методи перевірки знань. Програмований контроль. Іспити (екзамени)

Загальні вимоги щодо оптимального поєднання методів навчання.

Засоби навчання. Технічні засоби навчання. Екранні засоби. Друковані засоби. Засоби слухової наочності. Наочно-слухові (аудіовізуальні) засоби навчання. Комплексне використання аудіовізуальних засобів навчання. Комп'ютер та інформаційні технології в навчальному процесі.

Лекція № 5. Тема. Організаційні форми навчання.

Форма організації. Індивідуальне навчання. Індивідуально-групова форма навчання. Класно-урочна форма навчання. Комплексний метод навчання.

Урок. Елементи уроку. Організаційна частина. Мотивація навчальної діяльності. Перевірка знань учнів. Стимулювання навчальної діяльності. Актуалізація опорних знань. Пояснення нового матеріалу. Діагностика правильності засвоєння учнями знань. Закріплення нового матеріалу. Підбиття підсумків уроку.

Взаємозв'язок типу і структури уроку. Урок засвоєння нових знань. Урок формування умінь і навичок. Урок застосування знань, умінь і навичок. Урок узагальнення і систематизації знань. Урок перевірки і корекції знань, умінь і навичок. Комбінований урок. Нестандартні уроки. Форми роботи на уроці. Дисципліна. Основні вимоги до уроку.

Кредит № 3. Теорія виховання.

Лекція № 6. Тема. Виховання в цілісному педагогічному процесі.

Процес виховання. Об’єктивні та суб’єктивні чинники процесу виховання. Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання.

Проблема особистості. Індивід. Особистість. Індивідуальність. Самовиховання: суть, умови, етапи, прийоми.

Перевиховання як виховний процес, спрямований на подолання негативних рис особистості, що сформувалися під впливом несприятливих умов виховання. Виправлення. Важковиховувані діти. Підлітки-правопорушники.

Інтеріоризація — процес перетворення зовнішніх, реальних дій з предметами на внутрішні, ідеальні. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.

Удосконалення виховного процесу: організація виховних центрів; органічне поєднання завдань; створення морально-психологічного клімату поваги до знань; підбір раціонального змісту виховання відповідно до його мети і рівня вихованості колективу й окремих дітей; розумне співвідношення між інформаційними методами впливу на вихованців і залученням їх до різних видів діяльності; своєчасне проведення виховних заходів, акцентування уваги на профілактиці негативних явищ; використання різноманітних форм і методів

виховного впливу, що відповідають віку; підвищення емоційності виховних заходів; створення умов для розвитку самостійності та ініціативи; подолання авторитарного стилю у ставленні педагогів.

Лекція № 7.Тема. Закономірності, принципи, методи, засоби, прийоми, форми виховання.

Закономірності виховання: виховання органічно пов'язане із суспільними потребами й умовами виховання; людина виховується під впливом найрізноманітніших чинників; результати виховання залежать від виховного впливу на внутрішній світ дитини, її духовність; визначальними у вихованні є діяльність та спілкування; ефективність виховного процесу залежить від стосунків в учнівському в колективі; ефективність виховного процесу зростає, коли учні займаються самовихованням.

Принципи виховання. Цілеспрямованість виховання. Зв'язок виховання з життям. Єдність свідомості та поведінки у вихованні. Виховання в праці. Комплексний підхід у вихованні. Виховання особистості в колективі. Поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю учнів. Поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього. Індивідуальний підхід до учнів у вихованні. Принцип системності, послідовності й наступності у вихованні. Єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості. Концепція національного виховання.

Поняття про методи виховання. Класифікація методів виховання як їх групування за певними ознаками. Методи впливу на почуття і волю учнів з метою формування у них поглядів і переконань. Методи виховання, які передбачають організацію діяльності і формування досвіду суспільної поведінки. Методи виконують регулювання, коригування і стимулювання поведінки і діяльності вихованців. Умови оптимального вибору і ефективного застосування методів виховання. Виховні прийоми та засоби виховного впливу.

Лекція № 8. Тема. Напрями виховної роботи.

Зміст виховання. Розумове виховання. Моральне виховання. Трудове виховання. Естетичне виховання. Фізичне виховання.

4.Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	У тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
Кредит № 1. Загальні засади педагогіки						
Тема 1. Педагогіка в системі наук про людину. Методологія і методи психолого-педагогічних досліджень.	11	2	2			7
Тема 2. Розвиток, виховання та формування особистості. Зміст освіти в національній школі	11	2	4			5

Кредит № 2. Теорія навчання						
Тема 3. Предмет і основні категорії дидактики. Закономірності та принципи навчання.	11	2	2			7
Тема 4. Методи і засоби навчання.	11	2	2			7
Тема 5. Організаційні форми навчання.	12	2	2			8
Кредит № 3. Теорія виховання						
Тема 6. Виховання в цілісному педагогічному процесі.	11	2	2			7
Тема 7. Закономірності, принципи, методи, засоби, прийоми, форми виховання.	11	2	4			5
Тема 8. Напрями виховної роботи.	12	2	2			8
Усього годин	90	16	20			54

6.Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет педагогіки, завдання навчального курсу	2
2	Виховання, розвиток і формування особистості. Особа учня: підліток, старшокласник	2
3	Система освіти в Україні. Управління і керівництво ли. Процес навчання. Його структура, методологія	2
4	Предмет і основні категорії дидактики. Закономірності та нципи навчання. Процес навчання. Його структура, методологія	2
5	Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів	2
6	Вибрані проблеми дидактики	2
7	Суть процесу виховання	2
8	Основні закономірності і принципи виховання	2
9	Характеристика основних напрямів змісту виховання, загальних методів виховання.	2
10	Організаційні форми виховної роботи	2
	Усього	**20 год.**

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Педагогіка в системі наук про людину. Методологія і методи психолого-педагогічних досліджень	7
2	Основи школознавства. Педагогічний процес як система і цілісне явище	5

3.	Предмет і основні категорії дидактики. Закономірності та принципи навчання.	7
4.	Методи і засоби навчання.	7
5.	Організаційні форми навчання.	8
6.	Виховання в цілісному педагогічному процесі.	7
7.	Закономірності, принципи, методи, засоби, прийоми, форми виховання.	5
8.	Напрями виховної роботи.	8
	Разом	54

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання буде виконуватися кожним студентом окремо, постійно впродовж вивчення дисципліни у час, відведений на самостійну роботу.

Портфоліо - постійна фіксація студентом своїх професійно-педагогічних компетенцій під час вивчення дисципліни. «Портфель» містить зразки самостійно виконаних ним робіт - вправи, завдання, зразки планів, тексти рефератів, творчих робіт, доповідей, тощо.

Відповідно портфель може слугувати засобом контролю самоосвітньої компетентності студента як складника його професійного розвитку.

10. Методи навчання

1) За джерелом інформації:

• Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint - Презентація), практичні заняття, пояснення, розповідь, бесіда.

• Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

• Практичні: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

5). Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

11. Методи контролю

• Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік, захист пошуково-дослідницької теми.

• Методи письмового контролю: письмове тестування, підсумкова письмове тестування, звіт, реферат, контрольна робота, конспект першоджерела, конспект лекції.

• Комп'ютерного контролю: тестове опитування, презентація наукової теми.

• Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

<table>
<tr><td colspan="8">Поточне тестування та самостійна робота</td></tr>
<tr><td colspan="6">Самостійна робота</td><td>Контрольна робота</td><td>іспит</td><td>Накопичувальні бали</td></tr>
<tr><td colspan="2">КР.1</td><td colspan="2">КР. 2</td><td colspan="2">КР.3</td><td>2-20=40</td><td>120</td><td>300</td></tr>
<tr><td>Т 1</td><td>Т 2</td><td>Т 3</td><td>Т 3</td><td>Т 4</td><td>Т5</td><td>Т6</td><td>Т 8</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>20</td><td>20</td><td>20</td><td>10</td><td>10</td><td>20</td><td>20</td><td>20</td></tr>
</table>

Критеріями оцінки є:

при усних відповідях:	при виконанні пись.мових
• повнота розкриття питання, науковість; • логіка викладання, культура мови; • емоційність та переконаність; • використання основної та додаткової літератури, іншомовної літератури та інтернет-джерел; • аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.	• повнота розкриття питання, науковість; • використання іншомовної літератури та інтернет-джерел; • цілісність, системність, послідовність, вміння формулювати висновки; • культура оформлення роботи.

На практичному занятті оцінюються:

1. усні відповіді студентів;
2. участь в обговоренні дискусійних питань, аргументація;
3. активність у ділових, рольових іграх та їх обговоренні;
4. аналіз ситуаційних завдань та вміння доведення власної думки;
5. презентації фрагментів лекцій, практичних занять;
6. підібрана інформація щодо прикладів із вітчизняної та зарубіжної педагогічної практики, використання іншомовної літератури та інтернет-джерел;
7. реферативні виступи, усні повідомлення, публічні доповіді з презентаціями тощо.

За кожним елементом кредиту, передбаченого робочою програмою, обов'язкова певна форма поточного оцінювання знань.

Такими формами можуть бути:

- усне опитування;
- тестування знань з певного розділу (теми) або з певних окремих питань лекційного курсу;
- виступи на практичних заняттях (з рефератом, в дискусії);
- перевірка і захист індивідуальних навчально-дослідних завдань тощо.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1.Структурно-логічні схеми.
2.Програми з «Педагогіки».
3.Навчально-методичний комплекс.
4.Підручники, посібники з педагогіки, психології, опорні конспекти лекцій;
5. Збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
6. Засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

14. Рекомендована література

Базова

1. Барбашова І. А. Дидактика : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 232 с.
2. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 197 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 2003. – 280 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 2 : Науково практичні засади. – 2003. – 341 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 3 : Сходження до духовності. – 2006. – 270 с.
6. Бондар В. І. Дидактика : підруч. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Володимир Іванович Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
7.Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник. - К., 2008.
Галузинський В.М., Євтух М.В. Педагогіка: Теорія та історія. - К., 2005.
8. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття». – К. : Райдуга, 1994. – 45 с.
9. Енциклопедія освіти / [Бех І. Д., Бібік Н. М., Биков В. Ю. та ін.]; гол. ред. В. Г. Кремень. – К : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
10. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28.
11. Закон України «Про освіту» // Голос України. – 1996. – 25 квітня.
12. Концепція національного виховання // Освіта. – 1994. – 26 жовтня.

13.Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. - К.: Знання-Прес, 2008.
14.Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний світ, 2002. – 22 с.
15.Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К., 2008. – 350 с.
16. Педагогіка в запитаннях і відповідях : навч. посіб. / [Кондрашова Л. П., Пермяков О. А., Зеленкова Н. І., Лаврешина Г. Ю.]. – К. : Знання, 2006. – 252 с.
17. Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад // Освіта. – 1993. – 3 вересня.
18. Сухомлинський В.О. Народження громадянина. – К., 1997.
19. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Академвидав, 2007. – 560 с.

Допоміжна література

1.Бабанський Ю. К. Оптимизиция учебно-воспитательного процесса. – М., 1982.
2.Бондар В. І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу: управлінський аспект. - К., 2008.
3.Гончаренко С.У., Малъований Ю. Гуманітаризация загальної середньої освіти // Початкова школа. - 1995. - №4. - С. 914.
4.Державна національна програма "Освіта" (Україна XXI століття) – К., 1994.
5.Дубасенюк О. А. Практикум з педагогіки. – К., 2007. – 464 с.
6.Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання. - К., 2007.
7.Кузьмінсъкий А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. - К.: Знання-Прес, 2008.
8.Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. – Вінниця: видавництво "Нова книга", 2007. – 512 с.
9.Лозова В. І., Троцко Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. - Х., 2002.
10.Лозова В., Москаленко І. Г., Троцко Г. В. Педагогіка. - К., 2003.
11.Мазоха Д. С., Опанасенко Н. І. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.
12.Мартинюк В. Національне виховання: теорія і методологія. - К., 1995.
13.Основи національного виховання / За ред. В. Т. Кузя, Ю. Д. Руденка, З.О.Сергійчука. - К., 1993.
14.Падалка О.С. та ін. Педагогічні технології. - К., 2005.
15.Педагогика / Под ред. С. Л. Баранова, Л. Р. Долотина, В. А. Сластенина, - М., 1986.
16.Педагогика. / За ред. А. М. Алексюка. - К., 1986.
17.Педагогіка / За ред. М. Ярмаченка, - К., 2006.
18.Педагогіка. Хрестоматія / Уклад. А. Кузьмінсъкий, В. Л. Омеляненко. - К.: Знання-Прес, 2007.
19.Стелъмахович М. Т. Народна дидактика. - К., 1985.
20.Стелъмахович М. Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997.
21.Сухомлинсъкий В. А. Мудрая власть коллектива. - К., 1975.
22.Щербань П. М. Прикладна педагогіка, - К., 2002.

15. Інформаційні ресурси

1.http://www.mon.gov.ua — електронний ресурс Міністерства освіти та науки України, що дає можливість ознайомитися з усією нормативною базою освіти України

2.http://naps.gov.ua - електронний ресурс Національної Академії педагогічних наук України дозволить познайомитися методологічним та науково-методичним забезпеченням розвитку вітчизняної освіти, науковим розробленням її законодавчої і нормативної бази, створенням концепцій розвитку загальноосвітньої, професійної та вищої школи, здійсненням виховного процесу в освітніх закладах України, інноваційним освітянським полем досліджень.

3.http://moippo.mk.ua - електронний ресурс Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

4.http://www.oЬIosvita.mk.ua - електронний ресурс Департамент освіти, науки та молоді Миколаївського ОД

5.http ://metodportal . net/node/5 8 3 - методичний портал для вчителів, викладачів, що постійно оновлюється методичними проектами, інтернет-ресурсами, фільмотекою, методичними рекомендаціями, презентаціями.

6. http://news.1september.ru/upr/1999/upr41.htm – Энциклопедия Коллективно Творческих Дел (КТД) Иванова И.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ, ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАКТИК З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017р.

Миколаїв 2017-2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Методи контролю – це способи діяльності викладача і студентів, в ході яких виявляються засвоєння учбового матеріалу та оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками.

З метою здійснення діагностики навчальних досягнень студентів при вивченні дисципліни «Педагогіка» застосовуються наступні методами: усне опитування, письмова та практична перевірка, стандартизований контроль, тестовіий контроль.

Загальне значення цих методів полягає в тому, щоб найефективніше забезпечити своєчасний і всебічний зворотний зв'язок між студентами і викладачем, на підставі якого встановлюється, як студенти сприймають та засвоюють матеріал.

Перелічені методи застосовуються у всіх видах контролю. Комплексне їх застосування дає можливість регулярно та об'єктивно виявляти динаміку формування системи знань та умінь студентів.

1. Усне опитування

Усне опитування – застосовується на кожному практичному занятті з дисципліни. При усному контролі встановлюється безпосередній контакт між викладачем та студентом, в процесі якого викладач отримує широкі можливості для вивчення індивідуальних особливостей засвоєння студентами матеріалу.

При усному опитуванні необхідна значна попередня робота викладача, а саме: ретельний відбір зміст, всебічного осмислення питань, задач та прикладів, які будуть запропоновані, шляхів активації діяльності усіх студентів групи в процесі перевірки, створення на занятті ділової та доброзичливої обстановки.

Усне опитування на занятті проводиться як фронтальне, так індивідуальне та комбіноване.

Фронтальне опитування проводиться у формі бесіди викладача з групою. Воно органічно поєднується з повторенням пройденого, є засобом для закріплення знань та умінь. При його організації до активної розумової роботи можна залучити усіх студентів групи. Питання ставляться у короткій формі, є лаконічними, логічно пов'язаними між собою, подані в такій послідовності, що відповіді студентів у сукупності розкривають зміст розділу, теми. Фронтальне опитування дає можливість перевірити виконання студентами домашнього завдання, вияснити готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового матеріалу, який було розібрано на занятті.

Питання мають переважно пошуковий характер, що спонукає студентів до самостійної розумової діяльності: на встановлення послідовності дій, процесу, способу («Що буде, якщо…», «Як зміниться…»); на порівняння («В чому різниця…»); на виявлення основних характерних рис, ознак чи якостей предметів, явищ («Вкажіть властивості…», «В яких випадках…», «Які необхідні умови…»).

Індивідуальне опитування припускає змістовні, зв'язні відповіді студентів на питання, яке відноситься до матеріалу, що вивчається, тому служить навчальним засобом розвитку мови, пам'яті, мислення студентів. Щоб виконати

таку перевірку більш глибоко, перед студентами ставлять запитання, які потребують розгорнутої відповіді.

Запитання для індивідуального опитування є чіткими, зрозумілими, конкретними, мають прикладний характер, охоплюють основний, раніше пройдений матеріал програми. Їх зміст стимулює студентів логічно мислити, порівнювати, аналізувати, доводити, підбирати переконливі приклади, робити огрунтовані висновки і цим сприяє об'єктивному виявленню знань студентів. Питання зазвичай задають усій групі і після незначної паузи, необхідної для того, щоб студенти зрозуміли його і підготувалися до відповіді, викликають для відповіді конкретного студента.

Для того, щоб група слухала відповідь свого товариша, використовуються різні прийоми. Наприклад, студентам пропонується скласти план відповіді, оцінити (проаналізувати) відповідь. Проводиться й рецензування відповіді товариша. Студентам пропонується наступний план рецензії: визначити повноту відповіді, її правильність, недоліки, послідовність (логіку) викладення. Студенти можуть запропонувати свій план відповіді. Для підготовки рецензії студентам рекомендується записувати свої зауваження по ходу відповіді. Такий прийом дає можливість оцінити роботу не тільки тих студентів, які рецензували відповідь виступаючого та тих, хто брав участь у обговоренні, а й усіх студентів групи.

Для організації колективної роботи групи під час індивідуального опитування можна дати і таке завдання, як наведення прикладів по тому чи іншому положенню відповіді.

Таким чином, щоб викликати при перевірці пізнавальну активність студентів усієї групи, доцільно поєднувати індивідуальне та фронтальне опитування.

Важливе значення має уміння викладача керувати опитуванням. Воно полягає в умінні слухати студента, спостерігати за процесом його діяльності, корегувати цю діяльність. Викладач не повинен квапити або без особливої необхідності переривати студента. Це допускається лише у тих випадках, коли студент робить грубі помилки, або відповідає не по суті. В необхідних випадках доцільно підштовхувальними відповідями допомагати студенту, не розкриваючи йому правильної відповіді.

Тривалість усного опитування залежить від навчальної дисципліни, виду занять, індивідуальних особливостей студентів. В процесі усного опитування викладачу необхідно спонукати студентів використовувати при відповіді схеми, моделі, матеріали та обладняння певних технологій. Для поглиблення та розширення знань студентів можна дати індивідуальні завдання дослідницького характеру.

Заключна частина усного опитування – детальний аналіз відповідей студентів. Викладач відмічає позитивні сторони, вказує на недоліки відповідей, робить висновки про те, як вивчений навчальний матеріал. При оцінці відповіді враховують її правильність та повноту, логічність викладення матеріалу, культуру мови, вміння поєднувати теоретичні положення з практикою, у тому числі і з майбутньою професійною діяльністю.

Усне опитування як метод контролю знань, умінь та навичок вимагає значних затрат часу, крім того, по одному і тому ж питанню не можна перевірити усіх студентів. Тому з метою раціонального використання робочого часу доцільно

проводити комбіноване, ущільнене опитування, поєднуючи усне опитування з іншими методами: з письмовим опитуванням по карткам, з самостійною роботою. Все це дає можливість при тих же затратах часу контролювати роботи більшої кількості студентів. Так, поки одні відповідають біля дошки, інші виконують письмову роботу, відповідають на поставлені тестові питання тощо.

2. Письмове опитування

Письмова перевірка наряду з усною є важливим методом контролю знань, умінь та навичок студентів. Застосування цього методу дає можливість в найбільш короткий термін одночасно перевірити засвоєння матеріалу всіма студентами групи, визначити напрямки для індивідуальної роботи з кожним.

Письмова перевірка використовується у всіх видах контролю і здійснюється як в аудиторній, так і позааудиторній роботі (виконання домашніх завдань).

Письмові роботи за змістом і формою в залежності можуть бути самими різноманітними: диктанти, твори, відповіді на питання, розв'язок задач та прикладів, підготовка різних звітів, схем, опорних конспектів, рефератів.

За тривалістю, письмові контрольні роботи можуть бути короткочасними (7-15 хв), коли перевіряється засвоєння незначного об'єму навчального матеріалу, і більш тривалими, але не більше одного академічної години.

Для забезпечення більшої самостійності у виконанні контрольних робіт рекомендується пропонувати групі декілька варіантів завдань. При цьому складність контрольних питань і задач для усіх варіантів повинна бути однаковою.

Для перевірки та оцінки контрольних письмових робіт проводиться аналіз результатів їх виконання, виявляються типові помилки, їх причини, які викликали незадовільні оцінки.

Слід відмітити особливості таких форм письмової перевірки як самостійна робота, диктанти, реферати, самоконтроль та взаємоперевірка.

Самостійну роботу можна проводити з метою поточного та періодичного контролю. При поточній перевірці самостійні роботи невеликі за об'ємом, містять завдання в основному по темі навчального заняття. При періодичному контролі самостійна робота більша за об'ємом і часом її виконання. Широкого застосування набули самостійні роботи з дидактичним матеріалом, які дають можливість враховувати індивідуальні особливості кожного студента.

Диктанти застосовують для поточного контролю. З їх допомогою можна підготувати студентів до засвоєння та застосування нового матеріалу, до формування умінь та навичок, провести узагальнення вивченого, перевірити самостійність виконання домашнього завдання. Для диктантів підбирають питання, які не потребують тривалого обміркування, на які можна дуже коротко записати відповідь.

Реферати доцільні для повторення та узагальнення навчального матеріалу. Вони не тільки дають можливість систематизувати знання студентів, перевірити уміння розкрити тему, але і відіграють особливу роль у формуванні світогляду. В процесі підготовки рефератів студент мобілізує і активізує свої знання, набуває самостійно нові, необхідні для розкриття теми, співставляє їх з боку зі своїм життєвим досвідом, чітко виясняє свою життєву позицію. При перевірці цих робіт викладач звертає увагу на відповідність роботи темі, повноту розкриття теми, послідовність викладення, самостійність суджень.

Наряду з аудиторними письмовими роботами використовують і домашні контрольні роботи, над якими студенти працюють декілька днів (10-15), оскільки за змістом вони охоплюють значний розділ навчальної програми. Виконання їх вимагає належної самостійної роботи з книгою та іншими матеріалами.

3. Стандартизований контроль

Останнім часом у вищій школі став широко застосовуватись стандартизований контроль знань протягом усього періоду вивчення навчальних курсів. У стандартизованому контролі знайшла широке застосування тестова методика.

Технологія тестового контролю знань студентів чітко прописана у Положенні про комп'ютерне тестування студентів. Але на заняттях викладач використовує технологію бланкового тестового контролю знань з метою діагнгостики навчальних досягнень.

Перевага цього методу полягає у тому, що за допомогою найпростіших засобів (бланків, матриць) можна отримати відповідь практично на будь-яке запитання, а недоліком є можливість вгадування правильної відповіді.

За допомогою альтернативного методу тестового контролю доцільно перевіряти вміння самостійно обмірковувати отримані дані. Більший рівень знань студентів дає можливість більш тонко розрізняти такі явища і поняття, які студенту з меншим рівнем здаються ідентичними. Крім того, студенти з великим рівнем знань знаходять подібність там, де інші його не помічають. Контроль простим вибірковим методом не розкриває процесу одержання відповіді. Тут спрацьовує не простий механізм вгадування, а свідомий вибір, до вгадування деякого числа правильних відповідей на запитання - у доповнення до тих, які студенти знають.

Використовуються і інші варіанти тестового контролю знань студентів:

1) короткочасне подання варіантів відповідей.

Студентові пропонують запитання. Він має вивчити його і подумки підготувати відповідь. Після того як він готовий до відповіді, йому на обмежений час показують варіанти відповідей, з яких він має вибрати один. У даному разі студент не стільки вибирає, скільки порівнює свою готову відповідь із запропонованими. Такий принцип деякою мірою зменшує можливість вгадування і несвідомого вибору випадкової відповіді. При цьому доцільно обмежити час експонування варіантів відповідей, які пропонуються на вибір.

2) послідовне надання варіантів відповідей.

Студенту пропонується запитання, яке він вивчає і подумки готує на нього відповідь. Потім за його проханням йому показують перший варіант відповіді. Якщо цей варіант співпадає з його рішенням, то він фіксує свою відповідь під номером 1, якщо він вважає його невірним, то через деякий час йому надається другий варіант відповіді.

3) вибір відповідей: пропонуються самі відповіді, а потім їх обгрунтування;

4) парне питання: правильний результат отримується тільки при двох правильних відповідях;

5) співвідносна або складно-вибіркова система: подаються декілька відповідей, які потрібно пов'язати одне з одним;

6) матрична система: питання і відповіді подаються у вигляді матриці;

7) конструктивно-вибірковий метод: відповідь формується шляхом синтезу із запропонованих на вибір його частин;

8) мотивовані варіанти відповідей: кожен варіант відповіді доповнюється обгрунтуванням.

При складанні контрольних завдань викладч дотримується ряд вимог:

- укладачі завдань мають чітко уявляти мету контролю як частини усього навчального процесу, враховувати вікові і психофізичні особливості тих, хто навчається. Контрольні завдання мають стимулювати пізнавальну активність студентів, викликати у них інтерес до предмета навчання;
- контрольні завдання в усіх випадках мають забезпечувати реалізацію навчаючої функції контролю, а не тільки контролюючої;
- складаючи контрольні завдання, потрібно враховувати, що інформація, яка міститься у них, потрібна не стільки для оцінки знань студентів, скільки для того, щоб своєчасно виявити помилки і скоригувати навчальний процес;
- під час розробки контрольних завдань слід передбачити способи і засоби (у тому числі технічні), які можна буде застосовувати при реалізації тестів, що розробляються;
- потрібно уникати шаблону і формулювань, які повторюють відомі істини.

При складанні питань важливим є рішення проблеми правдоподібності неправильних варіантів. При цьому можливі два аспекти проблеми зовнішня правдоподібність і правдоподібність змісту.

Неправильні варіанти відповідей можуть бути:

- правдоподібними зовнішньо і правдоподібними за змістом;
- правдоподібними зовнішньо, але неправдоподібними за змістом;
- неправдоподібними зовнішньо, але правдоподібними за змістом.

Не можна використовувати відповіді неправдоподібні і зовнішньо і за змістом.

Найбільш доцільною структурою при побудові вибіркових тестів потрібно вважати:

- один варіант правильний, решта невірні (неповні), але обов'язково правдоподібні;
- усі варіанти неправильні (неповні), але обов'язково правдоподібні, при наявності варіанта «правильної відповіді немає»;
- один варіант неправильний (неповний), решта варіантів правильні. Результати стандартизованого контролю використовуються для висновків відносно роботи навчальної групи і кожного студента окремо.

Найбільш розповсюдженою формою оцінки відповідей на тести є триканальна: правильна відповідь плюс один бал, «не знаю» - 0, неправильний - мінус один бал.

ВИДИ І ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

За місцем, яке посідає контроль у навчальному процесі, розрізняють попередній (вхідний), поточний, рубіжний і підсумковий контроль.

Попередній контроль

Попередній контроль (діагностика вихідного рівня знань студентів) застосовується як передумова для успішного планування і керівництва навчальним процесом. Він дає змогу визначити наявний рівень знань дня

використання їх викладачем як орієнтування у складності матеріалу. Формою попереднього контролю є вхідний контроль знань. Він проводиться на 1-му курсі, щоб оцінити реальність оцінок, отриманих на вступних іспитах з певного предмета. Попередній контроль у вигляді перевірки і оцінки залишкових знань проводять також через деякий час після підсумкового іспиту з певної дисципліни як з метою оцінки міцності знань, так і з метою визначення рівня знань з забезпечуючих предметів для визначення можливості сприйняття нових навчальних дисциплін.

Поточний контроль

Поточний контроль знань є органічною частиною всього педагогічного процесу і слугує засобом виявлення ступеня сприйняття (засвоєння) навчального матеріалу. Управління навчальним процесом можливе тільки на підставі даних поточного контролю. Завдання поточного контролю зводяться до того, щоб:

1) виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається;
2) визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення;
3) виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи, встановивши причини, які перешкоджають їх роботі;
4) виявити рівень опанування навиків самостійної роботи і намітити шляхи і засоби їх розвитку;
5) стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.

Головне завдання поточного контролю – допомогти студентам організувати свою роботу, навчитись самостійно, відповідально і систематично вивчати усі навчальні предмети.

Поточний контроль – це продовження навчальної діяльності педагога і педагогічного колективу, він пов’язаний з усіма видами навчальної роботи і має навчити студентів готуватись до перевірки з першого дня занять і кожного дня, а не наприкінці семестру або навчального року. Разом з тим поточний контроль є показником роботи і педагогічного колективу. Звісно, що студенти у семестрі вивчають одночасно до десяти предметів, і не усі викладачі ставлять до них однакові вимоги. Нерідко деякі викладачі ставлять дещо підвищені вимоги, і студенти змушені весь семестр займатись тільки одним предметом коштом інших. У цьому разі показники поточної успішності можуть бути сигналом про серйозні порушення навчального процесу.

Зазначені завдання поточного контролю вимагають від викладачів і керівників факультету відпрацювати певну систему і методику його проведення з врахуванням рівномірного і узгодженого розподілення контрольних знань у відповідності до бюджету часу студентів.

Рубіжний контроль

Рубіжний (тематичний, модульний, блоковий) контроль знань є показником якості вивчення окремих розділів, тем і пов’язаних з цим пізнавальних, методичних, психологічних і організаційних якостей студентів. Його завдання - сигналізувати про стан процесу навчання студентів для вжиття педагогічних заходів щодо оптимального його регулювання. Якщо поточний контроль проводиться лише з метою діагностики першого рівня засвоєння, тобто рівня загального орієнтування у предметі, то рубіжний контроль дає можливість перевірити засвоєння отриманих знань через більш довгочасний період і охоплює

більш значні за обсягом розділи курсу. Відповідно змінюється методика контролю, від студентів можна вимагати самостійної конструктивної діяльності, а також виявити взаємозв'язки з іншими розділами курсу.

Рубіжний контроль може проводитись усно й письмово, у вигляді контрольної роботи, індивідуально або у групі.

Однією з форм рубіжного контролю є колоквіум. Він має за мету мобілізувати студентів на поглиблене вивчення дисципліни. При проведенні колоквіумів ведеться більш невимушена бесіда, ніж на заліках та іспитах, що, природно, дає змогу вивчити інтереси і схильності студентів, їх дійсну підготовку і встановити шляхи більш раціонального проведення навчального процесу.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль являє собою іспит студентів з метою оцінки їх знань і навиків у відповідності до моделі спеціаліста.

До підсумкового контролю належать семестрові, курсові і державні іспити, а також заліки перед іспитом.

Основна мета іспитів – встановлення дійсного змісту знань студентів за обсягом, якістю і глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності.

Природно, що підсумковий контроль більшою мірою, ніж інші види контролю, здійснює контролюючу функцію, потребує систематизації і узагальнення знань і певною мірою реалізує навчальну, розвиваючу і виховну функції контролю.

Форми контролю знань студентів

Основними формами контролю знань студентів є контроль на лекції, на семінарських і практичних заняттях, у позанавчальний час, на консультаціях, заліках і іспитах.

I. Контроль на лекції може проводитись як вибіркове усне опитування студентів або з застосуванням тестів за раніше викладеним матеріалом, особливо за розділами курсу, які необхідні для зрозуміння теми лекції, що читається, або ж для встановлення ступеня засвоєння матеріалу прочитаної лекції (проводиться за звичай у кінці першої або на початку другої години лекції).

Поточний контроль на лекції покликаний привчити студентів до систематичної проробки пройденого матеріалу і підготовки до майбутньої лекції, встановити ступінь засвоєння теорії, виявити найбільш важкі для сприйняття студентів розділи з наступним роз'ясненням їх. Контроль на лекції не має віднімати багато часу.

За витратами часу на контроль усне опитування поступається контролю, програмованому за карточками.

II. Поточний контроль на практичних, семінарських і лабораторних заняттях проводиться з метою вияснення готовності студентів до занять у таких формах:

1. Вибіркове усне опитування перед початком занять.
2. Фронтальне стандартизоване опитування за карточками, тестами протягом 5-10 хв.
3. Фронтальна перевірка виконання домашніх завдань.
4. Виклик до дошки окремих студентів для самостійного розв'язування задач, письмові відповіді на окремі запитання, дані на лабораторному занятті.

5. Оцінка активності студента у процесі занять, внесених пропозицій, оригінальних рішень, уточнень і визначень, доповнень попередніх відповідей і т. ін.

6. Письмова (до 45 хв.) контрольна робота.

7. Колоквіум по самостійних розділах теоретичного курсу (темах або модулях).

<u>Ш. Контроль у позанавчальний час</u> включає в себе:

1. Перевірка перебігу виконання домашніх завдань, науково-дослідних і контрольних робіт. Оцінюються якість і акуратність виконання, точність і оригінальність рішень, перегляд спеціальної літератури, наявність елементів дослідження, виконання завдання у встановленому обсязі відповідно до заданих строків.

2. Перевірка конспектів лекцій і рекомендованої літератури.

3. Перевірка і оцінка рефератів по частині лекційного курсу, який самостійно пророблюється.

4. Індивідуальна співбесіда зі студентом на консультаціях.

5. Проведення навчальних конкурсів і олімпіад на кращого знавця предмета» кращого з спеціальності, краще виконання лабораторних, особливо навчально-дослідних робіт.

Контрольні заходи, що проводяться лектором на потоці і у позанавчальний час, крім загальної мети, яка переслідує об’єктивну атестацію студентів, мають дати лектору дані для оцінки рівня роботи його асистентів, які ведуть практичні, лабораторні і семінарські заняття.

<u>IV. Консультації.</u> Дослівно термін «навчальна консультація» означає відповідь, роз’яснення викладача студентам з будь-якого навчального питання. Це одна з форм, яка виправдала себе щодо надання студентам допомоги у їх самостійній роботі, допомоги, яка особливо необхідна при підготовці до іспитів, захисті курсових і дипломних проектів і інших формах контролю знань.

Мета більшості консультацій - допомогти студентам розібратись у складних питаннях, вирішити ті з них, у яких студенти самостійно розібратись не можуть. Одночасно консультації надають можливість проконтролювати знання студентів, скласти правильне уявлення про перебіг і результати навчальної роботи.

Не можна обмежуватись формою консультації «питання-відповідь» вона має переходити у бесіду зі студентами з найбільш важких і важливих проблем курсу, що вивчається.

<u>V. Заліки.</u> З деяких предметів (теоретичні курси, виробнича практика) застосовується диференційований залік з виставленням оцінок за п’ятибальною шкалою. По лекційному курсу або окремих його частинах, які не супроводжуються лабораторними або практичними заняттями, викладач може проводити співбесіди або колоквіум, пропонувати усні або письмові (за білетами) запитання. Викладачеві корисно продивлятись конспект студента. Нерідко студенти ставляться до залікового предмета як до другорядного, малозначного і не приділяють достатньо часу для підготовки до нього. З великих курсів перед заліком корисне проведення колоквіуму.

Своєчасне і добре виконання лабораторно-практичних занять, відсутність пропусків, добра дисципліна дають підставу поставити оцінку «зараховано» без додаткового опитування.

Заліки з практичних (лабораторних) робіт приймаються по виконанні кожного завдання. При цьому студент подає записи, розрахунки, схеми, плани або креслення. Викладач відмічає виконання кожної роботи у своєму журналі, а після завершення програми може виставити залік після захисту звіту і повторного перегляду результатів виконання усіх завдань.

Курсові роботи є продуктом багатоденної праці. Вони включають елементи наукового дослідження. Захист курсової роботи - це особлива форма заліку в комісії з двох-трьох викладачів. Кращі з курсових робіт подаються на наукові студентські конференції.

Перед захистом курсової роботи керівник перевіряє її і пише рецензію, у якій відображається позитивне і негативне роботи, вказується, як потрібно усунути усі зауваження.

Семінарські заняття не можна вважати заліковою процедурою. Але активні виступи, чіткі відповіді, ставлення до занять, дисциплінованість можуть слугувати основою для оформлення заліку без опитування.

Заліки з виробничої практики проставляються на основі поданого звіту і характеристики керівника. Залік - диференційований, а оцінка складається з середніх оцінок з усіх розділів практики.

VI. Іспити. Іспити є підсумковим етапом вивчення усієї дисципліни або її частини і мають за мету перевірку знань студентів по теорії і виявлення навичок застосування отриманих знань при вирішенні практичних завдань, а також навиків самостійної роботи з навчальною і науковою літературою.

Семестрові і перевідні іспити є ведучими, найбільш значними формами організації контролю, в ході яких проводиться підсумкова перевірка результатів навчальної діяльності студентів по вивченню конкретної дисципліни.

Іспит дає можливість кожному студенту у порівняно короткий проміжок часу осмислити весь пройдений курс у цілому, сконцентрувати увагу на вузлових його моментах, закріпити у пам’яті його основний зміст.

Відомі два основних види іспитів: без іспитових білетів - вид найбільш високого рівня, хоча поки що рідко застосовуваний, і за іспитовими білетами. Перший вид іспитів - іспит-бесіда - проводиться приблизно так: студенту, який складає іспит пропонується для початку бесіди одне запитання і дається деякий час для його обдумування. Бажано, щоб це запитання було не другорядним і не ізольованим від основних понять курсу. В перебігу відповіді залежно від її якості той, хто екзаменує, поступово може розширити поставлене перед студентом завдання. Бесіда дає змогу з «ясувати не тільки формальні знання з даного питання, але і поняття його ролі у всьому курсі, його зв’язку з іншими питаннями. При цьому з’ясовується: чи користувався студент при вивченні усього курсу додатковою літературою.

Можлива бесіда і іншого характеру, коли екзаменатор ставить перед собою більш просте завдання - з’ясувати, чи засвоєні студентом основні ідеї курсу, чи знає він визначення, чи правильно формулює основні поняття, чи розуміє їх зміст.

Основна перевага іспиту-бесіди полягає у тому, що у даному випадку надається можливість отримати достатньо повне уявлення про якість підготовки студента з даного курсу і з’ясувати його потенційні можливості у вивченні науки. Випадковість оцінки при такій формі іспиту, як правило, неможлива. Але такий іспит потребує високої кваліфікації екзаменатора і повної довіри до нього

студентів. Іспит-бесіда потребує від екзаменатора достатньо великої напруги сил і великих затрат часу. Ця форма не застосовується у тих випадках, коли ставиться за мету перевірка засвоєння практичної частини курсу і тому, хто складає іспит, необхідно запропонувати для вирішення визначену кількість завдань. Екзамени у формі бесіди краще проводити на старших курсах, причому з деяких спеціально відібраних для цієї мети дисциплін.

Другий основний тип іспиту - за іспитовими білетами - є загальновідомим. У цьому разі особливої уваги потребує складання іспитових білетів. Рівномірне розподілення матеріалу у білетах, різноманітність запитань, повнота охоплення прочитаного курсу, вдалий підбір завдань - усе це значною мірою полегшує хід іспиту і сприяє об'єктивності оцінки. Іспит за білетами ніяк не включає бесіди з тим, хто складає іспит. Мета її полягає у послабленні випадкового фактора, який проявляється при такій формі іспиту. Додаткові запитання при цьому, як правило, задаються з того матеріалу, який висвітлює або побічно торкається у своїй відповіді студент. Але можливі випадки, коли для уточнення оцінки знань доводиться торкатись і інших розділів курсу.

Відома загальноприйнята рекомендація: не перебивати студента до тих пір, поки він не закінчить відповіді. Але якщо студент відповідає явно не по суті запитання або невірно, то тут потрібне втручання екзаменатора.

При будь-якій формі іспиту (без білетів або з білетами) екзаменатору, який веде бесіду зі студентом, треба керуватись деякими правилами, порушення яких може призвести до небажаних наслідків:

1. Не можна допускати, щоб запитання до студента, який екзаменується, ставились одне за одним. Це позбавляє студента можливості зосередитись, а іноді і можливості міркувати.
2. Не можна надто відверто висловлювати свій обурення з приводу неправильної відповіді. Це може передчасно збентежити студента, що значно знизить якість відповідей на наступні запитання.
3. Не можна виявляти перед студентом свої вагання з приводу оцінки його відповіді і змінювати вже прийняте рішення.

Потрібно заздалегідь психологічно готувати студентів до екзаменів, навівати їм, що відповідь потрібно шукати, потрібно мобілізувати усі свої внутрішні сили, взяти себе в руки і змусити інтенсивно працювати свій мозок. Необхідно мотивувати оцінку, щоб студент був переконаний у її справедливості і йшов з іспиту без образи на екзаменатора.

Третя форма іспиту – тестова, що дає можливість студенту спокійно зосередитися на відповідях.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

НАВЧАЛЬНО–НАОЧНІ ПОСІБНИКИ, ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

КОНСПЕКТИ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

Лекція № 1.Тема. Педагогіка в системі наук про людину. Методологія і методи психолого-педагогічних досліджень.

План.

1. Виникнення і становлення, розвиток педагогіки як науки.
2. Стадії розвитку педагогіки, джерела педагогічної науки.
3. Предмет педагогіки, його сучасне звучання.
4. Загальні педагогічні поняття.
5. Педагогіка та інші науки.
6. Складові частини педагогіки.
7. Система педагогічних наук.
8. Педагогічна наука та педагогічна практика.
9. Характеристика науково-педагогічного дослідження.
10. Методи науково-педагогічного дослідження, їх характеристика.
11. Складові елементи та етапи науково-педагогічного дослідження.

Завдання роботи.

1. З'ясувати сутність основних педагогічних понять.
2. Виявити зв'язки педагогіки з іншими науками.
3. Ознайомити з складовими частинами педагогіки.
4. Проаналізувати систему педагогічних наук, дослідити її відкритий характер.
5. Вчити аналізувати, структурувати і фіксувати інформацію, встановлювати міжпредметні зв'язки, порівнювати.
6. Почати формувати поняття про педагогіку як науку (виникнення і становлення, розвиток, об'єкт, предмет, мета, функції, джерела розвитку) .
7. Ознайомити зі стадіями розвитку педагогіки та джерелами педагогічної науки.
8. Розкрити сутність сучасного погляду на предмет педагогіки.
9. Продовжити формувати мотивацію до оволодіння науковими засадами майбутньої професії.
10. Формувати мотивацію до здійснення науково-педагогічного дослідження (у майбутньому).
11. Дослідити зв'язок педагогічної науки та педагогічної практики.
12. Почати формувати поняття "методи науково-педагогічного дослідження", визначити їх сутність та особливості.
13. Ознайомити з сутністю, складовими та етапами науково-педагогічного дослідження.

Основні поняття. Основні категорії, навчання, виховання, освіта, складові частини педагогіки, система педагогічних наук. Педагогіка, стадії розвитку педагогіки, джерела педагогіки, об'єкт педагогіки, предмет педагогіки. Наукове дослідження, науково-педагогічне дослідження, методи науково-педагогічного дослідження, етапи науково-педагогічного дослідження, елементи науково-педагогічного дослідження.

Методи:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Дидактичні засоби навчання *:* навчальна програма та робоча навчальна програма з дисципліни, навчально-методичний комплекс дисципліни, програмні матеріали з дисципліни для студентів, термінологічний словник, підручники, фахові видання, проектор, робочі лекційні зошити.

Список літератури.

Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – С.20–34.

Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцко ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і допов. – Х. : ОВС, 2002. – С.6–17.

*Пермяков О.*А., Морозов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. / О.А. Пермяков, В.В. Морозов. – К.: Знання, 2006. – С.9–17.

Пономарьова Г.Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки / Г.Ф. Пономарьова. – Х., 2004. – С.8–18.

*Фіцула М.*М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – С..9–43.

Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистєльнікова Т.К. Основи педагогічних досліджень. - К., 1998.

Структура лекційного заняття №1

1. Організаційна частина заняття.

Привітання. Актуалізація уваги студентів. Підготовка до висвітлення нової теми.

Повідомлення теми лекційного заняття.

2. *Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття.*

Повідомлення мети та основних завдань заняття. Актуальність проведення лекційного заняття. Основні поняття теми лекції.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань.

4. Мотивація навчальної діяльності студента.

5.*Перелік рекомендованих літературних джерел*. Психолого-педагогічний ескіз навчальної літератури та періодичних видань.

5.Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність.

1. **Виникнення і становлення, розвиток педагогіки як науки.**

? Що з'являлося раніше - громадська практика або наукове знання?

Педагогічна галузь людських знань невід'ємна від розвитку суспільства. Кожне покоління людей вирішує 3 завдання:

1. Засвоює досвід попередніх поколінь.
2. Збагачує і примножує цей досвід.
3. Передає його наступним поколінням.

У цьому - запорука громадського прогресу.

Педагогічна галузь знань являється чи не найстарішою, вона невід'ємна від розвитку суспільства. "Педагогіка" - слово грецького походження, буквально воно перекладається як "дітородіння", "детовождение" або мистецтво виховання ("пайдос" - дитя, "аго" - вести). Педагог в Древній Греції - раб, який вів до школи дитину свого пана.

? Які ознаки науки вам відомі?

У енциклопедичному словнику вказані ознаки науки : I) виникає з потреб суспільства; 2) має свій предмет дослідження; 3) має власний категоріальний апарат; 4) є свої методи дослідження; 5) є підсумком, системою достовірних і узагальнених знань про об'єктивні закони розвитку природи.

Співвіднесемо названі ознаки науки з ознаками педагогіки.

Таблиця 2.

Педагогіка як наука

Ознаки науки	Ознаки педагогіки
Виникає з потреб й суспільства.	Для того, щоб суспільство прогресувало, воно повинне передавати соціальний досвід (культуру) усе новим і новим поколінням.

	Виділилася галузь науки - педагогіка як наука про виховання людини на усіх вікових етапах його розвитку.
Має свій предмет дослідження.	Має свій предмет: виховання людини як особлива функція суспільства.
Має власний категоріальний ап-парат.	Має свій категоріальний апарат: до основних понять (категорій) освіта, розвиток, виховання, навчання.
У кожної науки є свої мето-ды методи дослідження.	Разом з використанням психологічних і соціологических методів в педагогіці используются такі методи педагогічного дослідження, я педагогічний експеримент, учбові тести, педагогічне спостереження, тощо.

Педагогіка - наука про цілеспрямований процес передачі людського досвіду і підготовки нового покоління до життя і діяльності.

Мета педагогіки - опис, пояснення і прогнозування процесів і явищ педагогічної дійсності.

Функції педагогіки: 1. теоретична, 2. прогностична, 3. практична.

2. **Стадії розвитку педагогіки, джерела педагогічної науки.**

Отже, спочатку педагогіка виникла як практика навчання і виховання.

Історичний розвиток науково-педагогічного знання проходить декілька **етапів:**

1. *Донауковий етап* – до 17 ст. Зародження педагогічних ідей в межах філософських поглядів, накопичення емпіричного матеріалу. *Основні поняття:* виховання, навчання.

2. Концептуальний – кінець 17-початок 20 ст. Формування педагогічних поглядів і теорій у рамках філософсько-педагогічних творів. Перехід від гіпотетичних і утопічних теорій до концепцій, заснованих на педагогічній практиці і експерименті.

Основні поняття: виховання, навчання, освіта, розвиток.

3.Системний – з початку 20 ст. Високий рівень узагальнення, систематизації, структурування емпірічних та теоретичних знань. Уточнення категорій. Становлення Педагогіки як наукової системи.

Основні поняття: виховання, навчання, освіта, розвиток, самовиховання, саморозвиток, виховні відносини.

Складемо таблицю.

Таблиця 2.

Етапи розвитку педагогіки

№ п/п	Назва етапу	Період	Основні поняття
1	Донауковий	до 17 ст.	Виховання, навчання.
2	Концептуальний	кінець 17-початок 20 ст.	Виховання, навчання, освіта, розвиток.
3	Системний	20 ст.	Виховання, навчання, освіта, розвиток, самовиховання, саморозвиток, виховні відносини.

Джерела педагогіки: етнопедагогіка, педагогіка минулого, передовий педагогічний досвід, інноваційні дослідження, філософія, психологія, етика, фізіологія,шкільна гігієна, кібернетика, соціологія.

Складіть схему джерел педагогіки.

3. **Предмет педагогіки, його сучасне звучання.**

У сучасних умовах педагогіку розглядають як науку і практику навчання і виховання людини на усіх вікових етапах її особистісного і професійного розвитку.

Предмет педагогіки - дослідження суті, аналіз причин, умов розвитку людської свідомості, визначення на цій основі теорії і методики виховання і навчання як спеціально організованого процесу.

Інше визначення: **предмет педагогіки** - процес перетворення соціального в індивідуально-психологічне, пошук його закономірностей.

Можна говорити і про те, що **предметом педагогіки** є педагогічний процес.

4. **Загальні педагогічні поняття.**

Як будь-яка наука, педагогіка має свій термінологічний апарат. В період становлення педагогіки як науки були визначені три основні поняття педагогіки - "виховання", "навчання", "освіта".

"Виховання" як загальна категорія історично включала "навчання" і "освіту". Виховання - вічна категорія, існує з моменту виникнення людства. З іншого боку, цілі, зміст виховання змінювалися в ході історії (наприклад, цілі виховання в первісному суспільстві не підходять для вирішення завдань виховання епохи Відродження).

З огляду на це, виховання характеризується кількома властивостями:

— воно є *вічною* категорією, невід'ємною частиною людського буття; виникло одночасно з виникненням суспільства і зникає, якщо суспільство перестає існувати;

— виховання є *соціальною* категорією, властивою лише людям;

— виховання має *історичний* характер, оскільки його мета, завдання, зміст, методи, форми, як і вся педагогічна політика, не залишаються незмінними, а розвиваються, змінюються, вдосконалюються під впливом досвіду і науки;

— виховання має *національний* характер, оскільки здійснюється в межах конкретного народу (конкретної нації) і ґрунтується на його мові, історії, культурі, звичаях, побуті;

У широкому педагогічному розумінні ***виховання*** — це *спеціально організований, цілеспрямований і керований вплив колективу вихователів на вихованців з метою формування у них певних якостей, що здійснюється в навчально-виховних закладах і охоплює весь педагогічний процес.*

У вузькому педагогічному розумінні ***виховання*** – це *процес і результат виховної роботи, спрямованої на розв'язання конкретних виховних завдань*. У педагогіці поняття виховання часто використовують для позначення складових частин цілісного виховного процесу. Говорять, наприклад, "розумове", "моральне", "естетичне" виховання тощо.

Результат виховання - вихованець змінює своє розуміння світу і ставлення до людей і самого себе.

Навчання (учіння) — процес формування і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини. Навчання – двобічний процес, що здійснюється учителем (викладання) і учнем (навчання, учіння). У процесі навчання реалізуються завдання освіти. У відповідності з ними, а також з урахуванням стану науки, техніки, мистецтва, особливостей пізнавальної діяльності, психічних процесів, обумовлених віком і підготовкою учнів, здійснюється відбір змісту і методів навчання.

У Педагогічній енциклопедії відзначено, що ***освіта*** - *це процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок.*

Основний шлях одержання освіти - навчання в системі різноманітних навчальних закладів. Суттєву роль у засвоєнні знань, розумовому розвитку людини відіграє самоосвіта, культурно-просвітницька робота, участь у суспільно-трудовій діяльності.

Поняття ***освіта*** є категорія загальна, цілісна, поліфункціональна і полізмістова. Одні (як це робив Л.М.Толстой) вважають, що освіта, на відміну від виховання як примусу, є вільний від силового тиску на особистість процес, що лише сприяє накопиченню знань, умінь і навичок та інтелектуальному розвитку.

Навчання, виховання і освіту можна розглядати як особливим чином організовану діяльність, результатом якої є розвиток людини.

5. **Педагогіка та інші науки.**

Однією з найважливіших характеристик будь-якої науки є її зв'язок з іншими науками. Взаємозв'язок служить найважливішим джерелом розвитку наук і представляється в трьох аспектах: по-перше, одні науки по відношенню до інших виконують світоглядну і методологічну функції; по-друге, зміст наукового знання одних наук допомагає іншим глибше проникнути в предмет дослідження; по-третє, в процесі взаємозв'язку наук відбувається їх взаємне збагачення методами наукових досліджень.

Дослідження багатьох педагогічних проблем вимагає міждисциплінарного підходу, даних інших наук про людину. Тому педагогіка не може розвиватися відособлено і має міцні зв'язки з різними галузями людських знань, займаючи значуще місце в системі гуманітарних знань і наук про людину.

У числі перших склалися зв'язки педагогіки з філософією і психологією, які є важливою умовою розвитку педагогічної теорії і практики.

Педагогіка і соціологія шукають шляхи переведення узагальнених результатів соціологічних досліджень в конкретні завдання виховання. Ці завдання спільно виконують соціальні інститути - сім'я, освітні і культурні, громадські, політичні і державні організації.

Педагогіка пов'язана з економікою, вирішуючи проблеми економіки освіти і організації економічної освіти сучасної людини.

6. **Складові частини педагогіки.**

Зараз педагогіку розуміють як систему наук про виховання людини.

У загальній педагогіці є 4 рівні: загальні основи педагогіки, теорія виховання, дидактика, школознавство.

Загальні основи педагогіки вивчають і визначають зміст, форми, методи навчання і виховання людини.

Теорія виховання вивчає і визначає цілі, завдання, методи, засоби, суб'єктів виховного процесу, прогнозує його результат.

Дидактика - розглядає навчання як засіб освіти і виховання людини через єдність викладання і учіння.

Школознавство - розділ педагогіки, що вивчає проблеми керування системою освіти. Деякі автори замість загальних основ педагогіки говорять про філософію педагогіки.

Складіть схему "Складові частини педагогіки".

7. Система педагогічних наук.

Об'єктом навчання і виховання є людина, тому педагогіка відноситься до наук про людину, вона займає певне місце в системі гуманітарних наук.

Структура сучасної педагогіки відображає зв'язки і відносини, що виникли під час історичного розвитку педагогічних знань, визначає місце кожної з педагогічних наук, її роль для педагогічної практики. Кількість педагогічних галузей залежить від суспільних потреб (йдеться про самостійні науки із своїм предметом, методами дослідження, понятійно-категорійним апаратом). Певною мірою вони спираються на структуру і принципи загальної педагогіки, будучи її «дочірніми» і водночас самостійними науками. Нині педагогічна наука об'єднує до двадцяти педагогічних галузей.

Зараз є дослідження **по рівнях** (дошкільна, початкова, середня, вища професійна, післядипломна освіта).

Є **галузеві дослідження** - інженерна, медична, військова та ін. Педагогіка - наука, інтегруюча знання з багатьох галузей, оскільки будь-яка професія вимагає при навчанні їй педагогічного забезпечення.

Корегувальна педагогіка включає лікувальну педагогіку (спрямовану на збереження здоров'я дітей, їх лікування і реабілітацію), дефектологію (робота з дітьми, що мають вади психічного розвитку), сурдопедагогику (робота з дітьми, що недочувають), тифлопедагогику (робота з дітьми, що погано бачать і незрячими), логопедію (робота з виправлення дефектів мови).

Порівняльна педагогіка. Її предмет - педагогічна теорія і практика зарубіжних країн, можливості використання зарубіжного досвіду у вітчизняній педагогіці.

Історія педагогіки і освіти розглядає питання історичного розвитку педагогічної науки і практики.

Методики викладання окремих предметів (частные дидактики) вивчають проблеми викладання навчальних предметів в школі.

Висновок:

Педагогіка як наука має свій предмет і взаємопов'язана з різними галузями знання, об'єктом вивчення яких є людина (філософією, психологією, фізіологією, соціологією, тощо).

Педагогіка - наука, що розвивається, і, відповідно, сукупність різних її галузей є відкритою системою.

Опорна схема за темою

Педагогіка	Наука про закономірності, принципи, форми і методи виховання, освіти і навчання людини на всіх етапах її вікового розвитку	
Предмет педагогічної науки	Вивчення закономірностей, принципів, форм і методів виховання, освіти і навчання людини на всіх етапах її вікового розвитку	
Основні поняття (категорії)	Виховання, освіта, навчання, розвиток, самовиховання, самоосвіта, саморозвиток, виховні відносини	Структура курсу: • Загальні основи педагогіки • Теорія навчання (дидактика) • Теорія виховання • Школознавство
Галузі педагогіки	Історія педагогіки. *Загальнопедагогічні науки:* вікова педагогіка (дошкільна педагогіка, педагогіка школи, педагогіка вищої школи тощо); спеціальна педагогіка (тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедія); соціальна педагогіка; сімейна педагогіка; етнопедагогіка. Функціональні педагогічні науки: професійна педагогіка; галузеві педагогіки (авіаційна, військова, медична, культуро-освітня тощо); педагогіка підвищення кваліфікації і перекваліфікації спеціалістів; часткові або предметні методики викладання. *Порівняльна педагогіка.*	
Основні завдання сучасної педагогіки	• Дослідження і розробка теоретичних основ процесів освіти, навчання та виховання. • Вивчення змісту освіти, навчання і виховання. • Розробка і впровадження у практику найбільш ефективних форм і методів, сучасних технологій виховання, освіти і навчання. • Реалізація завдань розумового, морального, трудового, естетичного і фізичного виховання. • Розробка проблем виховання і підготовки висококваліфікованих працівників.	

11. Характеристика науково-педагогічного дослідження.

Існує поняття **“**наукове дослідження**”.**

Наукове дослідження поділяється на **види:**

а) *фундаментальні дослідження*, які мають на меті розкриття сутності педагогічних закономірностей та спрямовані на поглиблення наукового знання, розвиток методології науки, відкриття її нових галузей і які не переслідують безпосередньо практичних цілей;

б) *прикладні дослідження*, які розв'язують окремі теоретичні і практичні завдання, що пов'язані з формуванням змісту виховання і освіти, розробкою педагогічних технологій; поєднують науку з практикою, фундаментальні дослідження і розробки;

в) *розробки*, які мають на меті створення програм, підручників, посібників, інструктивно-методичних рекомендацій з питань організації процесів виховання і навчання, управління виховними системами.

Одним з видів наукового дослідження є науково-педагогічне дослідження.

Науково-педагогічне дослідження - особлива форма процесу пізнання педагогічної дійсності, систематичне цілеспрямоване вивчення її явищ і процесів, в якому використовуються засоби і методи науки і яке завершується формулюванням знання про досліджуваний об'єкт.

Головною метою науково-педагогічного дослідження є відкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання і розвитку особистості, свідоме і цілеспрямоване застосування вже відомих законів у практиці навчально - виховної роботи.

Науково-педагогічне дослідження має кілька **рівнів**, а саме:

1. *Емпіричний рівень* дослідження, який спрямований безпосередньо на об'єкт вивчення (явище, процес) і спирається на дані спостереження і експерименту. На емпіричному рівні фіксуються нові факти науки і на основі їх узагальнення формулюються емпіричні закономірності.
2. *Теоретичний рівень* пов'язаний з удосконаленням і розвитком понятєвого апарату педагогіки та спрямований на всебічне пізнання об'єкту дослідження. На теоретичному рівні висуваються і формулюються основні, загальні закономірності, які дозволяють пояснити попередньо відкриті факти, а також передбачувати наступні події і факти.
3. *Методологічний рівень*, на якому на основі аналізу і узагальнення результатів попередніх досліджень формулюються загальні принципи і методи дослідження педагогічних явищ, будуються теорії.

Предмет і завдання дослідження визначають вибір методів наукового пошуку.

14.Методи науково-педагогічного дослідження, їх характеристика.

Метод педагогічного дослідження (від гр. — шлях дослідження, пізнання) – сукупність способів, прийомів, опрацій практичного або теоретичного пізнання та вивчення педагогічних явищ й процесів, які споріднені за теоретичною системою уявлень та основним технологічним прийомом та підпорядковані вирішенню певних задач.

Найчастіше в педагогічних дослідженнях використовують розкриті нижче методи:

Метод педагогічного спостереження .

Метод бесіди .

Різновид бесіди — інтерв'ю.

Метод анкетування .

Метод педагогічного експерименту.

Залежно від мети дослідження розрізняють такі **види педагогічного експерименту:**

констатуючий — вивчаються наявні педагогічні явища; *перебірковий, уточнювальний* — перевіряється гіпотеза, створена у процесі усвідомлення проблеми;

творчий, перетворюючий, формуючий — конструюються нові педагогічні явища.

Метод вивчення шкільної документації та учнівських робіт.

Метод рейтингу.

Метод узагальнення незалежних характеристик.

Метод психолого-педагогічного тестування.

Метод соціометрії.

Метод аналізу результатів діяльності учня.

Математичні методи.

Метод реєстрування.

Метод ранжування .

Метод моделювання .

Теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, висновки) становлять особливу групу методів педагогічного дослідження.

Метод вимірювання .

15. **Складові елементи та етапи педагогічного дослідження.**

Складовими елементами дослідження є такі:

об'єкт педагогічного дослідження - цілісна сукупність елементів педагогічної реальності чи знань про неї, що є частиною педагогічного процесу, і яка підлягає дослідженню. Об'єктом педагогічного дослідження можуть бути педагогічні системи, явища, процеси, факти, з яких складаються педагогічні процеси (виховання, освіта, розвиток, формування особистості, колективу);

предмет педагогічного дослідження - сукупність елементів, зв'язків, відносин у конкретній галузі педагогічного об'єкту, у якій виокремлюється проблема, що потребує розв'язання (те, що вивчається - формування якостей, характеристика процесу, явища, виявлення сутності, умов, тенденцій, зовнішніх і внутрішніх передумов виховання дітей у певній сфері). Тобто, предмет - це те, що міститься в межах об'єкту. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього і спрямована основна увага дослідника;

мета дослідження (задум дослідження, науковий результат, який має бути отриманий під час дослідження) - цілеспрямовує на вивчення предмета дослідження;

завдання дослідження - це програма дослідницьких процесів, які відображають логіку наукового пошуку, конкретизують цілі з урахуванням предмета дослідження, наукові проблеми, що досліджуються;

наукова гіпотеза - науково обґрунтоване припущення, яке потребує подальшої теоретичної і експериментальної перевірки (передбачення того, як буде розвиватися досліджуваний процес чи явище);

методика дослідження (перелік методів, прийомів, засобів за допомогою яких будуть розв'язані завданні дослідження, перевірена наукова гіпотеза, отримані достовірні наукові факти);

отримання та аналіз наукових фактів за допомогою розроблених методів дослідження, виділення головного у результаті дослідження, формулювання висновків;

втілення у практику результатів дослідження.

Розпочинаючи педагогічне дослідження, важливо з'ясувати його вихідні положення, а саме: актуальність проблеми, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу та завдання дослідження.

Етапи науково-педагогічного дослідження:

- *етап* включає загальне ознайомлення з проблемою дослідження, обґрунтування її актуальності, рівня розробленості; визначення об'єкта, предмета та теми дослідження; формулювання загальної та проміжної мети дослідження, співвіднесення з метою завдань.
- *етап* складається з вибору методології - вихідної концепції, опорних теоретичних положень, єдиного задуму та дослідницького підходу, що визначають хід і передбачувані результати дослідження.
- *етап* передбачає побудову гіпотези дослідження - теоретичної конструкції, справедливість якої слід довести.

- *етап* охоплює вибір методів дослідження; проведення констатуючого експерименту з метою встановлення вихідного стану предмету дослідження.
- *етап* складається з організації і проведення перетворюючого експерименту.
- *етап* вміщує аналіз, інтерпретацію та оформлення результатів дослідження.
- *етап* передбачає розробку практичних рекомендацій.

Висновки.

Людина постійно збагачує теорію і практику виховання. У зв'язку з цим існує постійна "відкритість" педагогічного знання про людину і процес її виховання, що сприяє становленню нових наукових шкіл і напрямів, можливості їх різноманітностіта обумовлює необхідність та важливість науково-педагогічних

досліджень.

Методи науково-педагогічних досліджень
Загальнонаукові
Конкретно наукові
Загальнотеретичні: абстрагування, конкретизація, аналіз, синтез, порівняння, протипоставляння
Теоретичні методи дослідження
Емпіричні методи дослідження
аналіз, синтез, контент–аналіз, дедукція, індукція, моделювання, абстрагування
Наукове спостереженн
Пряме
Опосередковане
Відкрите
Закрите
Соціологічні анкетування, інтерв'ювання, експертні опитування, рейтинг
Соціально психологічні соціометрія, тестування, тренінг
індивідуальні, групові
Педагогічний експеримент
природний, лабораторний, діагностичний (констатуючий), формуючий (перетворюючий)
Математичні: ранжування, шкалування, індексування, кореляція тощо
бесіди
Опитування
інтерв'ю
анкетування
відкрите, закрите, напіввідкрите
Методи аналізу та узагальнення педагогічного досвіду
Вивчення документації: особові справи учнів, характеристики, плани, звітність
Методи математичної статистики
Методи оцінювання: рейтинг, педагогічний консиліум, метод незалежних суддів
Вивчення учнівських робіт: щоденники, зошити, малюнки, саморобки, творчі роботи

V. Підведення підсумків заняття, оцінка знань студентів, аналіз активності групи

VI. Пояснення домашнього завдання:

- лекційний матеріал з теми;
- самостійне вивчення теми;
- підготовка до практичної роботи.

Лекція № 2. Тема.Розвиток, виховання та формування особистості. Зміст освіти в національній школі

План.

1. Особистість як предмет дослідження психологічної та педагогічної наук. Розвиток, виховання та формування особистості. Закономірності та рушійні сили розвитку особистості.
2. Основні фактори формування і розвитку особистості.
3. Стисла характеристика зарубіжних теорій розвитку особистості**.**
4. Поняття про зміст освіти.
5. Основні елементи змісту освіти. Нормативні документи, що відображають зміст освіти у школі.
6. Навчальні плани та програми, їх характеристика.
7. Навчальні предмети, їх види.
8. Підручники та посібники, вимоги до них.

Завдання роботи.

1. Дослідити сутність понять “особистість”, “розвиток”, “формування особистості”.
2. Схарактеризувати особистість як предмет дослідження психологічної та педагогічної наук.
3. Схарактеризувати закономірності та рушійні сили розвитку особистості.
4. Розкрити основні фактори формування і розвитку особистості.
5. Ознайомити з зарубіжними теоріями розвитку особистості.
6. Вчити аналізувати, структурувати і фіксувати інформацію, встановлювати міжпредметні зв’язки, порівнювати.
7. Сформувати поняття про зміст освіти в національній школі (сутність, сучасні вимоги, складові тощо).
8. З’ясувати сучасні підходи до характеристики навчальних планів, програм, навчальних предметів, підручників.
9. Визначити зв'язок навчальних планів, програм, навчальних предметів.

Основні поняття. Людина, особистість, індивідуальність, індивід, розвиток, формування особистості, вікова періодизація, акселерація, закономірності та рушійні сили розвитку особистості, характер. Зміст освіти, Державний освітній стандарт, рівень освіти, навчальний план, навчальна програма, навчальний предмет, підручник, навчальний посібник.

Методи:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Дидактичні засоби навчання *:* навчальна програма та робоча навчальна програма з дисципліни, навчально-методичний комплекс дисципліни, програмні матеріали з дисципліни для студентів, термінологічний словник, підручники, фахові видання, проектор, робочі лекційні зошити.

Список літератури.

Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4 ч. – Х. : Основа, 2004.

Про освіту : Закон України від 23 берез. 1996 р. № 100 (із змін. і доп. станом на 7 груд. 2000 р.) // Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4 ч. – Х. : Основа, 2004.

Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2011. – № 18. – 46 с.

Бондар В.І. Дидактика / В.І. Бондар. – К.: Либідь, 264. – С.44–63.

Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – С. 35-48, 266-284.

Дидактика современной школы : пособие для учителей / под ред. В.А. Онищука. – К. : Рад. шк., 1987. – 351 с.

Ермаков Д.С. Компетентностный подход в образовании / *Д.С. Ермаков* // Педагогика — 2011. — № 4. – С. 8–15.

Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. С.52-63.

Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцко ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і допов. – Х. : ОВС, 2002. – С.7-12.

Пономарьова Г.Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки / Г.Ф. Пономарьова. – Х., 2004. – С.19–24.

*Пермяков О.*А., Морозов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. / О.А. Пермяков, В.В. Морозов. – К.: Знання, 2006. – С. 18-22, 64-70.

*Фіцула М.*М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – С. 44-61, 91-100.

Структура лекційного заняття №2

1. Організаційна частина заняття.

Привітання. Актуалізація уваги студентів. Підготовка до висвітлення нової теми. Повідомлення теми лекційного заняття.

2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття.

Повідомлення мети та основних завдань заняття. Актуальність проведення лекційного заняття. Основні поняття теми лекції.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань.

4. Мотивація навчальної діяльності студента.

5.*Перелік рекомендованих літературних джерел*. Психолого-педагогічний ескіз навчальної літератури та періодичних видань.

5.Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність.

1. **Особистість як предмет дослідження психологічної та педагогічної наук. Розвиток, виховання та формування особистості.**

Хто бере участь у педагогічному процесі (люди)?

Людина - з одного боку, біологічна істота, наділена свідомістю, яка володіє мовою, здатністю працювати, пізнавати світ, активно змінювати його; з іншого боку, істота суспільна і соціальна.

Складемо схему.

Людина народжується як індивід, з притаманними їй природними задатками, формується як особистість у системі суспільних відносин завдяки цілеспрямованому вихованню.

У педагогіці постійно користуються поняттями **формування, розвиток, особистість.**

Схарактеризуємо їх.

Розвиток (у широкому сенсі) - це невід'ємна властивість природи, суспільства, мислення, що відображає її рух від простого до складного, нижчого до вищого, за народження нового та відмирання старого.

Розвиток (відносно до людини) - безперервний процес, що виявляється у кількісних змінах людської істоти, тобто збільшенні одних і зменшенні інших її ознак (фізичних, фізіологічних, психічних тощо).

Формування - результат розвитку особистості й означає її становлення, придбання сукупності стійких якостей та властивостей.

Формування - процес і результат цілеспрямованих (виховання) і стихійних впливів соціальної дійсності на особистість.

Особистість - специфічна суспільна особливість людини, пов'язана із засвоєнням матеріального і духовного досвіду, накопиченого людством.

Особистість - перш за все, **суспільна, соціальна істота**, яка володіє активністю, що виражається в її діях.

Індивідуальність - несхожість, своєрідність, відмінність однієї людини, особистості від іншої. Індивідуальність включає в себе те загальне та одиничне, чим відрізняється одна людина від іншої, одна особистість від другої, що надає їм своєрідної краси і неповторності.

Індивід *— людина з усіма властивими лише їй рисами та якостями (біологічними, фізіологічними, соціальними, психологічними), що відрізняють її від інших людей.*

Поняття «розвиток особистості» та «формування особистості» дуже близькі, їх нерідко вживають як синоніми.

Виділяють три **види розвитку і формування особистості (яким чином):** *Складаємо схему*

- стихійне,
- цілеспрямоване,
- саморозвиток і самоформування.

Напрями розвитку особистості (в чому): *Складаємо схему*

- Анатомо-фізіологічні зміни — збільшення і розвиток кісткової та м'язової систем, внутрішніх органів, нервової системи.
- Психічні зміни — передусім розумовий розвиток, формування психічних рис особистості.
- Соціальні - набуття соціальних якостей, необхідних для життя в суспільстві.

Фактори розвитку особистості (за допомогою чого): *Складаємо схему*

- спадковість,
- середовище.
- виховання.

2. Основні фактори формування і розвитку особистості.

Увесь процес розвитку людини поділяють на певні вікові періоди.

Вікова періодизація (класифікація) — поділ цілісного життєвого циклу людини на вікові відрізки (періоди), що вимірюються роками.

Видатний чеський педагог Я.-А. Коменський розробив чітку для свого часу вікову періодизацію і систему шкіл. Він намітив чотири ступені в системі народної освіти (дитинство, отроцтво, юність, змужнілість), кожний з яких був розрахований на шість років.

Нині у шкільній практиці утвердилася емпірична класифікація, пов'язана з розвитком школи і дошкільних закладів.

У педагогіці **шкільний вік поділяють** на:

- молодший (6—7 — 11—12 років);
- середній, або підлітковий (12—15 років);
- старший, або юнацький (15—18 років).

.**Акселерація** (лат. *ассеїегайо* — прискорення) — прискорений індивідуальний розвиток, за якого середньофізичні та психофізіологічні константи дитини або підлітка випереджають оптимальні.

Протилежний процесу акселерації — **процес ретрадації** — фізичне й інтелектуальне відставання дитини в розвитку. Його причина — алкоголізм батьків, народження дітей у більш пізньому віці, спадкова хвороба одного з батьків.

Розглянемо основні фактори формування і розвитку особистості.

Спадковість і розвиток

Спадковість — відновлення в нащадків біологічної схожості з батьками.

На особливу увагу заслуговує питання про **спадковість інтелектуальних здібностей,** на яких базується розвиток розумових і пізнавальних сил.

Важливим для педагогічної теорії та практики є з'ясування питання, чи успадковуються психічні якості особистості. Світова педагогіка не дає на нього однозначної відповіді. Значна частина педагогів, психологів вважає, що психічні якості особистості, її моральний набуток передаватися у спадок не можуть, вони формуються у процесі її виховання, навчання і стосунків з навколишнім середовищем.

Висновок

Кожна людська істота від природи отримує все, щоб стати людиною, проте повноцінним членом суспільства вона стає лише тоді, коли для цього існують належні умови, тому важливо якомога раніше виявити задатки до окремих видів діяльності й створити відповідні умови для їх розвитку.

Вплив середовища на розвиток і формування особистості

Середовище — комплекс зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і значною мірою впливають на її розвиток.

Середовище, що оточує людську особистість, можна умовно поділити на природне (географічне), соціальне і домашнє, кожне з яких відіграє певну роль у розвитку **лю**дини.

Складаємо схему.

Природне середовище.

Соціальне середовище .

Соціалізація.

Мета соціалізації — допомогти вихованцеві вижити в суспільному потоці криз і революцій: екологічній, енергетичній, інформаційній, комп'ютерній тощо, оволодіти досвідом старших, зрозуміти своє покликання, самостійно знайти шляхи найефективнішого самовизначення в суспільстві.

Розвиток і виховання

Виховання — один із чинників, під впливом якого здійснюється розвиток дитини.

Якщо середовище переважно стихійно впливає на розвиток людини, то виховання завжди є цілеспрямованим, тому його результати передбачувані.

Як вирішальний чинник розвитку людини, **виховання виконує такі функції**:

- організовує діяльність, в якій розвивається і формується особистість;
- підбирає зміст навчання і виховання, який сприяє розвиткові й формуванню особистості;
- усуває впливи, які можуть негативно позначитися на розвитку і формуванні особистості;
- ізолює особистість від несприятливих для її розвитку та формування умов, які неможливо усунути.

Виховання не лише визначає розвиток, а й само залежить від нього, постійно спирається на досягнутий рівень розвитку. Проте **головне його завдання** — йти попереду розвитку, просувати його й зумовлювати в ньому новоутворення. Таку ідею висунув психолог Л. Виготський, який обґрунтував тезу про **провідну роль навчання у розвитку особистості.** Суть її в тому, що в розумовому розвитку дитини простежуються два рівні: перший — рівень актуального розвитку як наявний рівень підготовленості учня, що визначається тим, які завдання він може виконати самостійно; другий, вищий рівень — «зона ближнього розвитку», — охоплює завдання, які дитина не може виконати самостійно, але впорається з ними за невеликої допомоги. Те, що сьогодні дитина робить за допомогою до-

рослих, завтра робитиме самостійно. За таких умов, вважає Л. Виготський, навчання викликає у неї інтерес до життя, пробуджує і приводить у рух низку внутрішніх процесів розвитку. Отже, виховання формує особистість, сприяє її розвитку, орієнтує на процеси, які ще не визріли, але перебувають у стадії становлення.

Ефективність розвитку і формування особистості підвищується за умови, що вона стає не лише об'єктом, а й суб'єктом виховання. Тільки ті виховні впливи, які виражають потребу самої дитини і спираються на її активність, цінні як виховні й забезпечують її розвиток.

Діяльність як чинник розвитку особистості

Анатомо-фізіологічний, психічний і соціальний розвиток особистості здійснюється в діяльності.

Діяльність — спосіб буття людини у світі, її здатність вносити в дійсність зміни.

Основні компоненти діяльності:

1. суб'єкт з його потребами;
2. мета, відповідно до якої предмет перетворюється на об'єкт, на який спрямовано діяльність;
3. засіб реалізації мети;
4. результат.

Рушійна сила будь-якої діяльності, вияву в ній активності - потреби. Завдання педагога — відкрити вихованцям багатоманіття корисних для їх розвитку видів діяльності та спонукати до корисних справ, стримуючи від шкідливих.

Види діяльності

Ігрова, навчальна, трудова, художня, спортивна, громадська.

Важлива умова ефективності розвитку особистості у діяльності - її активність, здатність до свідомої трудової та соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення навколишнього середовища й самої себе. Активність виявляється у рухах, пізнанні навколишньої дійсності, у спілкуванні, впливі на оточення й на саму себе. Останній вид активності називають самовихованням.

Отже, **ознаки провідної діяльності**:

- відповідність певному віку;
- особливі мета, мотиви, способи здійснення;
- безпосередній вплив на формування пізнавальних та інших психічних процесів;
- зв’язок з іншими видами діяльності.

Основні періоди психічного розвитку особистості визначаються за психолого-педагогічними критеріями, які включають характерні для кожного віку соціальні ситуації розвитку, передусім зміст і форми навчання й виховання, провідну діяльність, відповідний рівень розвитку свідомості та самосвідомості.

Такими періодами є: ранній вік (від народження до 3 років), дошкільний вік (від 3 до 7), молодший шкільний вік (від 7 до 10), середній шкільний або підлітковий вік (від 10 до 15) і юнацький вік (від 15 до досягнення зрілості).

На кожному віковому етапі розвитку людини формуються і індивідуальні особливості вищої нервової діяльності, фізичного, духовного розвитку, здібностей, інтересів, характерологічних рис та ін.

Знання закономірностей вікового та індивідуального розвитку дітей - одна з умов ефективної педагогічної діяльності.

Здібності — психічні властивості індивіда, що є передумовою успішного виконання певних видів діяльності.

Інтерес — спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, зумовлена позитивним, зацікавленим ставленням до чогось, когось.

Потреба — необхідність у чомусь.

3. Стисла характеристика зарубіжних теорій розвитку особистості

Зарубіжні педагоги дотримуються трьох концепцій розвитку особистості: біологічної, соціологічної, біосоціологічної. Схарактеризуємо їх стисло.

У зарубіжній педагогіці та психології домінують погляди, що люди народжуються добрими або злими, чесними або брехливими, що людині від природи властива агресивність, жорстокість та інші негативні моральні якості (М. Монтессорі, К. Лоренц, Е. Фромм, А. Чічерліх). Такої позиції дотримуються представники **біологічного напряму** в педагогіці.

Представники **соціологічного напряму** (Ж.-Ж. Руссо, К.-А. Гельвецій, Д. Дідро та ін.) вважали, що вирішальним фактором у розвитку і формуванні особистості є середовище, а головним — вплив домашнього середовища. Йдеться про те, що школа нічого не може вдіяти, якщо дитина живе в несприятливих домашніх умовах.

Представники **біосоціологічного напряму (конвергенції)** дотримуються думки, що психічні процеси (відчуття, сприймання, мислення та ін.) мають біологічну природу, а спрямованість, інтереси, здібності особистості формуються як явище соціальне. Зокрема, англійський психолог Д. Шаттлеворт вважає, що на розумовий .розвиток особистості біологічні та соціальні чинники впливають у таких співвідношеннях: 64% чинників — спадковість; 16 — відмінності в рівнях домашнього середовища; 3 —відмінності у вихованні дітей в тій же сім'ї; 17% — змішані фактори (взаємодія спадковості та середовища)[2].

Народна педагогіка про розвиток особистості:

Вплив середовища: З ким поведешся, від того й наберешся. З розумним будеш розумним, з дурнем і сам будеш таким. Як зайдеш між реп'яхи, то й реп'яхів наберешся. Як у сім'ї згідливе життя, то й виросте дитя до пуття.

Роль спадковості: Яке коріння, таке й насіння. Яке зіллячко, таке й сім'ячко. Від лося — лосенята, від свині — поросята. Яка гребля, такий млин, який батько, такий і син.

Роль виховання: Як бавитимеш дитя, так воно й виросте. Бурчання наскучить, приклад научить.

Вікові особливості: Звички трирічного зберігаються до 80 років. Від п'ятирічного до дорослої людини — один крок, а від новонародженого до п'ятирічного — велика відстань. .

Відображення вікових періодів до п'яти років: народженятко, сідунчик, ходунчик, брехунець, бігунець, товкунець.

5. **Поняття про зміст освіти.**

Другий компонент у структурі процесу навчання — зміст. Зміст навчального процесу — відповідь на питання: **чому саме** навчати нове покоління, **які** знання обрати з усіх надбань, накопичених людством? Тому зміст навчального процесу (процесу навчання) часто розглядається в ширшому аспекті — як зміст освіти. Зміст освіти впливає на вибір методів, форм, засобів й, навіть, на завдання в межах певного предмету.

Яким має бути зміст освіти? Чому саме потрібно навчати школярів? Що розвивати?

Зміст освіти — це обсяг і характер системи знань, умінь та навичок, а також досвіду творчої діяльності та досвіду емоційно-ціннісних відношень. До змісту освіти (навчання) належать і загальний розвиток, і соціальний досвід, накопичений людством, адже метою навчання у школі є особистість дитини, а знання — лише засобом її розвитку. Школа має не тільки збагачувати знаннями, але й розвивати індивідуальні здібності дітей.

Важливо розуміти, що зміст освіти – історична категорія, поступово змінюється. Він залежить від рівня технічного та економічного розвитку суспільства, від цілей, які воно ставить перед системою освіти, від рівня розвитку наук, які вивчає майбутній фахівець, від рівня навчального закладу.

Мета освіти – розвити в школярів здатність самостійно вирішувати проблеми в різних видах діяльності на основі використання соціального досвіду, елементом якого є й власний досвід.

Зміст освіти – дидактично адаптований соціальний досвід розв'язання пізнавальних, світоглядних, моральних, політичних й інших проблем.

Зміст організації освітнього процесу – допомогти школярам набути досвіду самостійного розв'язання пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних і інших проблем.

Мета шкільної освіти, з цього погляду, полягає у навчанні учнів успішно вирішувати пізнавальні, аналітичні, аксіологічні й інші проблеми.

Компетентнісний підхід

Основні категорії

Компетенція – заздалегідь задана соціальна вимога (норма) до освітньої підготовки учня, необхідної для його ефективної продуктивної діяльності в певній галузі. Компетенції для учня – це образ його майбутнього, орієнтир для освоєння.

Компетентність – володіння учнем відповідною компетенцією, его особистісне ставлення до неї й предмету діяльності. Компетентність – якість, що вже відбулася, особистості (сукупність якостей) учня й мінімальний досвід діяльності в заданій галузі.

У Державному стандарті терміни вживаються в такому значенні

Компетенція - суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній галузі діяльності людини.

Компетентність - набута в процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Компетенція не зводиться тільки до знань або тільки до вмінь. В одній із педагогічних дискусій з питань компетентностного підходу було запропоновано наступне визначення: *компетентність — це здатність людини діяти в ситуації невизначеності.*

Природа компетентності така, що вона, є продуктом навчання, але не безпосередньо випливає з нього, а є наслідком саморозвитку людини, його особистісного росту, наслідком самоорганізації й узагальнення досвіду.

Таким чином, розмежування понять «компетенція» і «компетентність» здійснюється по підставі: потенційне – актуальне, когнітивне – особистісне.

Порівняльна характеристика компетентнісного й традиційного підходів до навчання

Підстави для	Традиційний підхід	Компетентнісний підхід

порівняння		
Мета навчання	Передача/придбання теоретичної суми переважно абстрактних ЗУНів, що становлять зміст освіти	Орієнтація на практичну складову змісту освіти, що забезпечує успішну життєдіяльність (компетенції)
Основна формула результату навчання	«Знаю, що»	«Знаю, як»
Характер освітнього процесу	Репродуктивний	Репродуктивний
Домінуючий компонент процесу	Контроль	Практика й самостійна робота
Характер контрольних процесів	Статистичні методи оцінки навчальних досягнень	Комплексна оцінка навчальних досягнень (портфоліо – продукт творчого навчання)

Ученими визначена Ієрархія компетенцій

Ключові компетенції - відносяться до загального (метапредметного) змісту освіти;

Загальнопредметні компетенції – відносяться до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей;

Предметні компетенції - часткові відносно двох попередніх рівнів компетенцій, мають конкретний опис і можливість формування в межах навчальних предметів.

З позицій компетентністного підходу основним безпосереднім результатом освітньої діяльності стає формування ключових компетентностей.

Під **ключовими компетентностями** стосовно до шкільної освіти розуміють здатність учнів самостійно діяти в ситуації невизначеності при розв'язанні актуальних для них проблем. Ця здатність може бути реалізована й за межами шкільної освіти.

Компетентність припускає наявність мінімального досвіду застосування компетенції. Про цей важливо не забувати при формулюванні вимог до підготовки учня, а також при проектуванні підручників і навчального процесу. Які саме знання, уміння й навички, способи діяльності застосовуватися учнем? У яких навчальних курсах? Як часто? У якій послідовності? У якому зв'язку з іншими компетенциями? Відповіді на ці питання вчені, методисти й учителя шукають і сьогодні.

Вимоги до змісту освіти

Зміст середньої освіти має відповідати:

- соціальному замовленню суспільства та потребам учнів;
- критеріям добору змісту освіти (науковій і практичній значущості, віковим особливостям, відведеному навчальному часу, наявній матеріальній базі тощо);
- мати структурну єдність.

Висновок. Для того, щоб допомогти учням оволодіти змістом освіти, вчитель має володіти певними професійними ЗУНами та багато знати про зміст свого предмету. В.Сухомлинський писав: “По-справжньому любить свій предмет лише той педагог, який на уроці викладає соту частину того, що знає. Чим багатші знання педагога, тим яскравіше розкривається його особисте ставлення до знань, науки, книги, розумової праці, інтелектуального життя”.

6. Основні елементи змісту освіти. Нормативні документи, що відображають зміст освіти у школі.

Зміст освіти розглядається як педагогічна модель поставленого перед школою соціального замовлення, але при цьому необхідно враховувати й потреби певної людини.

Елементи змісту освіти:

- знання про природу, суспільство, техніку, мислення та способи діяльності;
- досвід здійснення відомих способів діяльності;
- досвід творчої діяльності з вирішення нових проблем, що вимагають самостійного застосування раніше засвоєних знань та вмінь у нових ситуаціях, формування нових способів діяльності на основі вже відомих;
- досвід емоційно-ціннісних відношень до світу.

Основні компоненти змісту загальної освіти наведено на рис.

Система освіти в Україні централізована. В Україні було 3 етапи реформування змісту освіти. Зараз відбувається оновлення змісту освіти в Україні, це пострадянський період, з 1991 року. Основа формування змісту освіти – програма “Освіта” (Україна XXI століття), 1993 р. та Конституція України, 1996 р. У 1999 році було видано Закон України “Про загальну середню освіту”, який регулює структуру та зміст загальної середньої освіти. Зокрема, вимагає дотримання вимог Державного освітнього стандарту.

Рис. Структура змісту загальної освіти

Характеристика Державного освітнього стандарту.

Відповідно до Закону України "Про освіту" вводяться обов'язкові державні освітні стандарти початкової, середньої, вищої шкіл.

Стандарт (з лат. норма, зразок) — зразок, еталон, модель.

Освітній стандарт містить перелік відомостей та вмінь з кожного навчального предмета, обов'язкових для засвоєння учнями. Цей перелік періодично переглядається та за необхідності змінюється. Його переглядають 1 раз на 10 років. Дотримання Державного стандарту обов’язкове для всіх навчальних закладів країни.

Функції загального державного стандарту:

- дає змогу встановити нижні межі базового рівня освіти (кваліфікації);
- надає рівні можливості всім учням для отримання освіти;
- відображає загальні цілі освіти;
- дає змогу кожному вчителю, учню, батьку оцінити рівень освіченості дитини, незалежно від того, в школі якого типу вона навчається;
- допомагає новим, експериментальним типам шкіл уникнути помилок.

Стандарт є державним нормативним документом, у якому обов'язково визначаються:

- мінімум змісту основних освітніх програм;
- максимум обсягу навчального навантаження;
- вимоги до рівня підготовки випускників школи.

Мінімальний освітній стандарт визначає набір ЗУНів, які забезпечують випускникам школи можливість вести гідне та успішне життя в суспільстві.

Рівні освіти.

Учень будь-якої школи може отримати освіту, що відповідає одному з таких рівнів:

- базовому рівню — мінімальному стандарту загальної середньої освіти; здійснюється за державними програмами;
- підвищеному рівню — перевищує мінімальний стандарт середньої освіти та відповідає рівню вимог, які забезпечують вступ до ВНЗ;
- проміжному рівню —підвищеному рівню з профільних дисциплін та базовому рівню — з інших дисциплін.

Мінімальна загальна середня освіта не гарантує продовження освіти у ВНЗ, але є обов'язковою для оволодіння робітничими професіями і достатньою для залучення до трудового життя.

Максимальна загальна середня освіта гарантує можливість продовження навчання у ВНЗ за одним з обраних профілів навчання.

При доборі змісту освіти стандарт також передбачає:

- виокремлення ядра освіти, обов'язкового для всіх шкіл;
- посилення значущості гуманітарних аспектів змісту освіти;
- збереження уваги до предметів природничо-математичного циклу;
- посилення уваги до розвитку школярів;
- орієнтацію на загальнолюдські цінності.

Компоненти державного стандарту: базовий навчальний план, загальна характеристика інваріантної та варіативної частин.

Де розкривається зміст освіти: навчальний план, навчальна програма, підручники.

7. Навчальні плани та програми, їх характеристика.

Характеристика базового навчального плану.

Уявлення про стандарт шкільної освіти містяться у базовому навчальному плані. Він затверджується Міністерством освіти та науки України.

Структура базового навчального плану:

а) інваріативна частина (ядро), що забезпечує залучення до загальнокультурних, національних цінностей, формування необхідних особистісних якостей. Вона обов’язкова для всіх типів шкіл.

б) варіативна частина, що забезпечує індивідуальний характер розвитку школярів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, це курси за вибором. ЇЇ формує навчальний заклад.

Ці дві частини не є повністю незалежними, вони взаємодіють.

Базовий навчальний план є основою для розробки регіональних та робочих навчальних планів школи.

Характеристики сучасного навчального плану школи:

- гнучкість — передбачає включення до навчального плану декількох самостійних, відносно незалежних курсів навчальних дисциплін;
- інтеграція — взаємопроникнення змісту суміжних предметів;
- диференціація — різні варіанти змісту предметів, часу на їх вивчення, введення нових предметів і факультативів;
- гуманізація — орієнтація не на знання як самоціль, а на умови розвитку дитини.

Єдина основа навчальних планів усіх етапів освітньої школи (початкової — середньої — вищої) — це забезпечення принципу наступності між різними етапами освіти.

Характеристика навчальних програм.

На основі освітнього стандарту та навчального плану школи розробляються навчальні програми з профільних напрямів (предметів).

Навчальна програма – державний документ що визначає зміст та обсяг ЗУНів для учнів з кожного навчального предмета, зміст розділів та тем, кількість годин на вивчення, вимоги до результатів вивчення.

9. **Навчальні предмети, їх види.**

Навчальний предмет – педагогічно обгрунтована система наукових знань, практичних умінь та навичок, що втілюють основний зміст та методи певної науки.

4. **Підручники та посібники, вимоги до них.**

Зміст освіти детально розглядається в навчальній літературі **(шкільних** підручниках, довідниках, книгах для додаткового читання, зошитах на друкованій основі, збірниках задач, вправ).

Підручник – основна навчальна книга, у якій викладено навчальний зміст певного предмета у відповідності до програми, вимог дидактики та методики.

Дидактичні функції підручника:

1. мотиваційна — передбачає створення таких стимулів для учнів, які б викликали інтерес до певного предмета зокрема і до процесу навчання в цілому;
2. інформаційна — відображає цілі навчання, описує зміст, визначає систему пізнавальних дій з матеріалом, форми навчання та способи контролю;
3. контрольно-коригувальна — передбачає можливість перевірки, самооцінки та корекції процесу і результатів навчання.

Інші автори виділяють розвивальну, виховну, освітню, управлінську та дослідницьку функції підручника.

Навчальний посібник – книга, в якій матеріал розширює межі підручника.

Вимоги до підручника та навчальних посібників:

- відповідати чинній програмі;
- відтворювати певну педагогічну технологію;
- при доборі змісту враховувати науковість, систематичність, ступень необхідності;
- завдання повинні сприяти формуванню ЗУНів, мотивації та розвитку особистості (частина завдань повинна бути на вибір);
- враховувати вікові особливості;
- обсяг підручника не повинен перевищувати можливості учнів;
- цікавим, добре ілюстрованим, естетично оформленим;
- водночас і стабільним, і мобільним;
- забезпечувати свідому та активну участь учнів у процесі навчання та повне засвоєння навчального матеріалу;
- готувати до самонавчання.

Висновок. Зміст освіти – історична категорія. Сучасний зміст освіти представленій у певних документах, використання яких є обов’язковим для вчителя.

V. Підведення підсумків заняття, оцінка знань студентів, аналіз активності групи

VI. Пояснення домашнього завдання:

- лекційний матеріал з теми;
- самостійне вивчення теми;
- підготовка до практичної роботи.

Лекція № 3.Тема. Предмет і основні категорії дидактики. Закономірності та принципи навчання.

План лекції.

1. Сутність дидактики.
2. Виникнення та етапи розвитку дидактики.
3. Характеристика процесу навчання. Структура діяльності вчителя в навчальному процесі.
4. Зв'язок загальної дидактики та методик викладання.
5. Психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності учнів.
6.Сутність закономірностей навчання, їх характеристика.
7.Принципи навчання, їх характеристика.

Завдання роботи.

1.Сформувати поняття про закономірності навчання (види, сутність).
2.З'ясувати сучасні підходи до визначення, характеристики та реалізації принципів навчання.
3.Вчити аналізувати, структурувати і фіксувати інформацію, встановлювати міжпредметні зв'язки, активно слухати.
4.Почати формувати поняття про виникнення і етапи розвитку дидактики в історичному аспекті.
5.Ознайомити з методологією і категоріальним апаратом дидактики.
6.З'ясувати сутність процесу навчання.
7.Визначити зв'язок дидактики з методиками викладання, роль навчання в соціалізації особистості.

Основні поняття: дидактика, навчання, викладання, учіння, знання, уміння, навички, соціалізація. Закономірності навчання, принципи навчання, правила навчання.

Методи:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Дидактичні засоби навчання *:* навчальна програма та робоча навчальна програма з дисципліни, навчально-методичний комплекс дисципліни, програмні матеріали з дисципліни для студентів, термінологічний словник, підручники, фахові видання, проектор, робочі лекційні зошити.

Література

Бондар В.І. Дидактика / В.І. Бондар. – К.: Либідь, 2005. – С.132–151.

Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – С. 238-246, 314-319
Дидактика современной школы : пособие для учителей / под ред. В.А. Онищука. – К. : Рад. шк., 1987. – 351 с.
Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения / Я.А. Коменский. – М. : Учпедгиз, 1955. – 641 с.
Мойсеюк Н.Є. Педагогіка / Н.Є. Мойсеюк. – К. : Педагогіка, 2003. – С.158–188.
*Нечепоренко Л.*С., Пономарьова Г.Ф., Подоляк Я.В. Сучасна педагогіка. – Х.: 2007. – С.116–120.
Підласий І.П. Як підготувати ефективний урок / І.П. Підласий. – К. : Рад. шк., 1989. – 204 с.
Пономарьова Г.Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки / Г.Ф. Пономарьова. – Х., 2004. – С.87–94.
Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти : підручн. / – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
*Фіцула М.*М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – С.75–90, 108–117.
Хуторской А.В. Современная дидактика : учеб. для вузов / А.В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

Структура лекційного заняття №3

1. Організаційна частина заняття.

Привітання. Актуалізація уваги студентів. Підготовка до висвітлення нової теми. Повідомлення теми лекційного заняття.

2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття.

Повідомлення мети та основних завдань заняття. Актуальність проведення лекційного заняття. Основні поняття теми лекції.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань.

4. Мотивація навчальної діяльності студента.

5.*Перелік рекомендованих літературних джерел*. Психолого-педагогічний ескіз навчальної літератури та періодичних видань.

5.Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність.

1. Сутність дидактики.

Дидактика (теорія і практика навчання) представляє один з розділів загальної педагогіки, це теоретична і прикладна наука одночасно.

Дидактика (від греч. дидактикос - навчальний, такий, що відноситься до навчання) - теорія навчання і освіти, галузь педагогіки, що вивчає процес навчання і його складові в загальному вигляді.

Термін ввів Вольфганг Ратке (1571-1635), використовував Коменский. Коменский вважав дидактику "загальним мистецтвом учити усіх усьому" (але писав і про питання виховання).

Предмет дидактики - загальна теорія вивчення усіх предметів.

Мета дидактики - розкрити закономірності успішного навчання.

Основні категорії дидактики - навчання, викладання і учіння.

Основні проблеми аналізу в дидактиці

Питання дидактики	Що досліджує
Для чого навчати?	Цілі навчаня
Чому навчати?	Зміст
Як навчати?	Методи
Як організувати навчання?	Форми
За допомогою чого навчати? У чому виражається зміст навчання?	Засоби
Як оцінити результат?	Методи контролю та оцінки
Які стратегії - найефективніші?	Закономірності та принципи

Усі категорії дидактики перебувають між собою в діалектичному взаємозв'язку і взаємозумовленості.

Досліджуючи процес навчання, дидактика вирішує наступні завдання:

Розглядає питання змісту освіти, принципи, методи навчання, шляхи активізації розумової діяльності, формування ЗУНів та наукового світогляду, розвиток здібностей та інтересів дітей, здійснення проорієнтаціонної роботи.

2. Виникнення та етапи розвитку дидактики.

Які витоки виникнення і розвитку сучасних шкіл у світовій освітній практиці?

Виникнення школи припало на епоху переходу від общинно-родового ладу до соціально-дифференційованого суспільства. Не дивлячись на те, що стародавні цивілізації, як правило, існували відокремлено одна від одної, вони керувалися принципово загальними основами у галузі освіти людини. Саме виникнення і розвиток писемності виступило найважливішим фактором генезису школи.

Оскільки письмо ставало технічно більш складним засобом передачі інформації, воно вимагало спеціального навчання - перший чинник.

Другим чинником, що зумовив появу шкіл, послужив розподіл діяльності людини на розумову і фізичну працю. Розподіл праці спричинив формування різних спеціалізацій і спеціальностей, у тому числі професії учителя і вихователя. Певний результат громадського розвитку виразився і у відносній самостійності школи від інститутів церкви і держави. В першу чергу, вона затвердилася як школа письма. Її мета полягала в тому, щоб навчити умінню читати і писати, або грамоті, окремих представників суспільства (аристократії, служителів культу, ремісників і торгівців).

Сім'я, церква і держава були осередком освіти в епоху прадавніх цивілізацій. Тому з'являються школи різних видів : домашні, церковні, приватні і державні.

Перші навчальні заклади, що навчали грамоті, дістали різні назви.

Я.А. Коменський популяризував термін. Коменський позначив суть освіти, розробив принципи, методи дидактики, класно-урочну систему, обгрунтував значення легкості, лаконічності, наочності, викладання на материнській мові. Він першим сказав, що призначення дидактики - формувати світогляд особи.

У 18 столітті просвітники Руссо, Дідро і інші говорили про з'єднання навчання і ремісничої праці, врахування інтересів і спостережень учнів, критикували зубріння. Песталоцці прагнув з'єднати навчання і роботу дітей на фабриці, він вважав, що знання потрібно давати послідовно, систематизувати їх. Дістервег говорив про важливість самостійності в навчанні.

У 19 ст. Ушинський говорив про навчання на рідній мові, про важливість навчання, яке розвиває здібності дитини, про врахування вікових і психологічних особливостей учнів. У XIX столітті в Західній Європі і США були закладені законодавчі основи школи. Протягом XIX століття здійснилася диференціація на школи класичного зразка і сучасні.

У 20 ст. було розроблено декілька дидактичних систем, які актуальні і сьогодні. Вони спираються на дані психології.

Як основні освітні системи, на Україні функціонують масові загальноосвітні школи, гімназії, ліцеї, школи-лабораторії, школи-інтернати (для обдарованих дітей або дітей з відхиленнями в розвитку), тощо.

Висновок. Поступовий розвиток суспільства вплинув на появу шкіл та розробку шляхів ефективної організації навчального процесу та появу дидактики як галузі педагогіки, що вивчає особливості процесу навчання.

3. Характеристика процесу навчання. Структура діяльності вчителя в навчальному процесі. Засвоєння знань школярами.

Процес навчання в цілому є специфічним процесом пізнання, керованим педагогом.

Навчання по своїй суті є соціальним і педагогичним процесом, опосередковано таким, що відбиває потреби в підготовці підростаючого покоління, людей, здатних ефективно вирішувати завдання особового, професінального, громадського характеру.

Навчання - спільна цілеспрямована, організована, систематична, взаємозв'язана і взаємообумовлена діяльність того, хто вчить (учителя, викладача, вихователя, керівника) з формування у того, хто вчиться, знань, навичок, умінь, а також якостей особистості.

Навчання в дидактиці розглядається як складний соціальний і педагогічний процес, основними функціями якого є :

1) освітня (озброєння учнів знаннями, навичками, уміннями; формування правильних уявлень та понять про навколишній світ, про предмети, що вивчаються, і дис-циплинах; вироблення певного світогляду; розвиток мислення, самостійності в ррозв’язані навчальних і професійних завдань та ін.);

2. виховна (формування якостей особистості, психологічного клімату колективу);
3. розвивальна (формування уміння творчо мислити і діяти при розв’язанні виникаючих завдань; вдосконалення інтелектуальних, фізичних і інших здібностей);
4. психологічної підготовки (формування у учнів психологічної стійкості і готовності до успішних дій в різних ситуаціях і умовах, до розв’язання навчальних і професійних завдань, спілкування).

В цілому усі ці функції взаємозв'язані і взаємноопосредковані, але при цьому домінуючою (структуротворною) функцією в цій системі є освітня функція.

Рушійні сили процесу навчання – протиріччя між постійно зростаючими вимогами суспільства до процесу навчання, які диктуються прогресом та станом освіти у певний період.

Інші категорії дидактики**:** знання, уміння, навички, принципи, закономірности, форми, методи, засоби.

Знання – загальний досвід людства, розуміння, збереження в пам'яті і уміння відтворити основні факти науки і узагальнення, які з них виходять (поняття, правила, закони, висновки).

Уміння - опанування способами застосування знань, знання в дії.

Навички - автоматизовані уміння, доведені до досконалості, звичка, операція.

Висновок. Навчання виступає одним з оптимальних способів соціальної адаптації людини до сучасного життя, оскільки засобами навчання можна передати-отримати великий обсяг інформації. Навчання - це організований педагогом процес пізнання, розвитку, спілкування, творчості. Основу будь-якого виду навчання складає дидактичне відношення: викладання-учення.

Засвоєння - пізнавальна активність особистості, внаслідок якої формуються знання, уміння та навички.

Засвоєння становить внутрішній, психологічний зміст процесу учіння. Внаслідок засвоєння знань, уміння, способи інтелектуальної та практичної діяльності трансформуються у внутрішній досвід особистості, входять до її структури (М. Сметанський).

Засвоєння знань відбувається **поетапно** і передбачає кілька процесів: *сприймання, осмислення і розуміння, узагальнення, закріплення, застосування.*

4. Зв'язок загальної дидактики та методик викладання.

Дидактика - основа викладання усіх учбових дисциплін. Вона описує усі компоненти процесу освоєння ЗУНів, характеризує закономірності, принципи, методи, форми навчання, визначає зміст дисциплін, що вивчаються, коригує практику навчання, розробляє нові концепції. Тому дидактика є фундаментом проектування і перевірки ефективності кожної приватної методики.

Висновок. Дидактика - основа викладання усіх навчальних дисциплін.

Сутність закономірностей навчання, їх характеристика.

Кожна наука має систему законів, закономірностей, принципів. Це – одна з її ознак. Самі поняття закон, закономірність, пртнцип прийшли з філософії. Проблема закономірностей навчання – одна із найменш розробленпих в науці. Дослідники століттями намагаються виявити найбільш раціональні підходи до організації навчання. В педагогіці певні норми діяльності розглядали від принципів до закономірностей. Принципи формулювали Коменський, Дістервег, Ушинський. Одне з завдань сучасної дидактики – формулювання її аксіом. Наприклад, визначена така аксіома: мета освіти, виховання та навчання зумовлена метою розвитку суспільства.

Знання та свідоме врахування вчителем закономірностей, принципів та правил навчання є запорукою його успішності.

Закономірності навчання — об'єктивні, стійкі й істотні зв'язки в навчальному процесі, що зумовлюють його ефективність.

Специфіка дидактичних закономірностей полягає в тому, що вони відображають стійкі залежності між усіма елементами навчання — діяльністю вчителя, діяльністю учня та об'єктом засвоєння, тобто змістом навчання.

Види закономірностей навчання.Закономірності навчання є об'єктивними, властивими процесу навчання за його суттю, та суб'єктивними, залежними від учителя, його діяльності.

Схарактеризуємо об'єктивні закономірності процесу навчання.

Виховний і розвиваючий характер навчання.

Зумовленість навчання суспільними потребами.

Ефективність навчального процесу залежить від умов, у яких він протікає, навчально-матеріальної бази (навчальні кабінети, майстерні, їх оснащення технічними засобами навчання, приладами, інструментами, комп'ютерною технікою, дидактичними матеріалами тощо).

Ефективність процесу навчання залежить від рівня активності учня

Розглянемо суб'єктивні закономірності процесу навчання.

Поняття можуть бути засвоєні лише тоді, коли організовано пізнавальну діяльність учнів щодо співвідношення понять, відокремлення одних понять від інших.

Навички сформуються лише за умови організації відтворення операцій і дій, покладених в їх основу.

Міцнішому засвоєнню змісту навчального матеріалу сприяє систематичніше організовано пряме й відстрочене повторення цього змісту та його введення в систему вже засвоєного раніше змісту.

Опанування учнями складними способами діяльності залежить від успішного оволодіння попередніми простими видами діяльності, що входять до складного способу, і від готовності учнів визначати ситуацію, в якій ці дії можуть бути використані.

Рівень і якість засвоєння за рівних умов (пам'ять, здібності) залежить від урахування вчителем ступеня значущості для учнів засвоюваного змісту.

Використання вчителем варіативних завдань, що передбачають застосування засвоюваних знань в істотних для учнів ситуаціях, сприяє формуванню готовності до перенесення засвоєних знань і пов'язаних з ними дій у нову ситуацію[6].

У навчальному процесі виявляються й такі закономірності: методи, форми і засоби навчання залежать від його змісту і завдань; взаємозв'язок компонентів

процесу навчання забезпечує міцні, усвідомлені й ефективні результати навчання, розвитку та виховання.

Питання для самоконтролю.

Можна вважати процес формулювання законів, закономірностей та принципів навчання завершеним? Навіщо виділяють закономірності навчання? Хто почав цю роботу в історії науки? Чи можна вчителю брати до уваги не всі, а частину закономірностей навчання? Чи розповсюджуються закономірності навчання на процес роботи у ВНЗ?

6. Принципи навчання.

Принципи навчання — певна система базових вимог до процесу навчання, виконання яких забезпечить його ефективність. Це основні положення, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчальної роботи школи.

Принцип науковості.

Принцип систематичності й послідовності навчання.

Принцип доступності навчання.

Принцип зв'язку навчання з життям.

Принцип свідомості й активності учнів у навчанні.

Принцип наочності в навчанні.

Принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок.

*Принцип емоційності навчання***.**

Висновки. Принципи навчання тісно взаємопов'язані, зумовлюють один одного, жоден з них не може бути використаний без урахування інших. У процесі навчання вчитель повинен керуватися всіма принципами. У цьому йому допоможуть правила навчання.

Питання для самоконтролю.

Навіщо виділяють принципи навчання? Що є основою для їх виділення?
Хто почав цю роботу в історії науки?
Чи можна вчителю брати до уваги не всі, а частину принципів навчання?
Чи розповсюджуються принципи навчання на процес роботи у ВНЗ?
Що виділяють на основі принципів навчання?
Пригадайте вдалу реалізацію принципу наочності.
Як студенти можуть брати участь у реалізації принципу міцності знань?

V. Підведення підсумків заняття, оцінка знань студентів, аналіз активності групи

VI. Пояснення домашнього завдання:

- лекційний матеріал з теми;
- самостійне вивчення теми;
- підготовка до практичної роботи.

Лекція 4. Тема. Методи і засоби навчання. Види та технології навчання.

План.

1. Сутність методів навчання, їх функції.
2. Класифікація та стисла характеристика методів навчання.
3. Вибір методів навчання.
4. Засоби навчання та їх стисла характеристика.
5. Види навчання.
6. Сутність педагогічної технології.
7. Характеристика сучасних педагогічних технологій.

Завдання роботи.

1.Сформувати поняття про методи навчання (сутність, функції, класіфікації, види).
2.З'ясувати сучасні підходи до вибору методів навчання.
3.Сформувати поняття про засоби навчання (сутність, класіфікації, види, особливості використання).
4.Вчити аналізувати, структурувати і фіксувати інформацію, встановлювати міжпредметні зв'язки, активно слухати.
5.Сформувати поняття про види навчання (сутність, особливості, історичний характер).
6.З'ясувати сучасні підходи до визначення й характеристики технології навчання (сутність, структура, вимоги, види).
7.Сформувати поняття про сучасні педагогічні технології (сутність, мета, особливості).

Основні поняття. Методи навчання, класифікація методів навчання, вибір методів навчання, засоби навчання, прийоми навчання. Вид навчання, технологія навчання, традиційне навчання, проблемне навчання, модульне навчання, розвивальне навчання, програмоване навчання, педагогіка співпраці.

Методи:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Дидактичні засоби навчання *:* навчальна програма та робоча навчальна програма з дисципліни, навчально-методичний комплекс дисципліни, програмні матеріали з дисципліни для студентів, термінологічний словник, підручники, фахові видання, проектор, робочі лекційні зошити.

Список літератури

Бондар В.І. Дидактика / В.І. Бондар. – К.: Либідь, 2005. – С.78–96.

Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – С. 293-314, 320-374.

Дидактика современной школы : пособие для учителей / под ред. В.А. Онищука. – К. : Рад. шк., 1987. – 351 с.

Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения / Я.А. Коменский. – М. : Учпедгиз, 1955. – 641 с.

*Пермяков О.*А., Морозов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. / О.А. Пермяков, В.В. Морозов. – К.: Знання, 2006. – С. 56–64, 84–86.

Підласий І.П. Як підготувати ефективний урок / І.П. Підласий. – К. : Рад. шк., 1989. – 204 с.

Пономарьова Г.Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки / Г.Ф. Пономарьова. – Х., 2004. – С. 105–114, 114–125.

Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічні технології: Навч. посібник. Х.: Колегіум, 2005. – 224 с.

*Фіцула М.*М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – С.118–154.

Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; Гол. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008.-1040 с.

Структура лекційного заняття №4

1. Організаційна частина заняття.

Привітання. Актуалізація уваги студентів. Підготовка до висвітлення нової теми.

Повідомлення теми лекційного заняття.

2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття.

Повідомлення мети та основних завдань заняття. Актуальність проведення лекційного заняття. Основні поняття теми лекції.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань.

4. Мотивація навчальної діяльності студента.

5.*Перелік рекомендованих літературних джерел*. Психолого-педагогічний ескіз навчальної літератури та періодичних видань.

5.Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність.

1. Сутність методів навчання, їх функції.

Достатньо вчителю розібратися у змісті, знати закономірності та принципи, щоб успішно вчити школярів? Чому?

Існують певні шляхи передачі цього змісту учню. Це відповідь на питання: Як вчити?

Метод навчання — це спосіб упорядкованої взаємозумовленої діяльності викладача та учня, організації пізнавальної діяльності школярів, спрямований на розв'язання завдань освіти, виховання та розвитку в процесі навчання.

З яких 2 елементів складається навчання?

Методи викладання – способи організації пізнавальної діяльності учнів та керівництво нею.

Методи учіння – способи діяльності, за допомогою яких учні йдуть від незнання до знання.

Більшість дидактів описує методи навчання як систему єдиних дій учня та вчителя.

Прийоми навчання (іноді говорять про методичні прийоми) — дії, спрямовані на розв'язання певного завдання; це — елемент методу, його окремий крок.

Які функції процесу навчання вам відомі?

Вони пов’язані з функціями методів навчання.

Функції методів навчання.

Щодо функцій методів навчання, то вони надзвичайно різноманітні.

Освітня — учні йдуть від незнання до знання, від життєвого досвіду до теоретичного осмислення й обґрунтування.

Навчальна - учні оволодівають досвідом роботи з книгою, способами розв'язування задач, виконання письмових робіт, практичних завдань на пришкільній земельній ділянці, у майстерні, вчаться проводити самостійні спостереження, експерименти тощо.

Виховна — забезпечується змістовим наповненням методу, інформацією моральної, етико-естетичної, економічної, громадянської, екологічної спрямованості.Формування досвіду

Організаційна – забезпечують готовність дітей ставити перед собою мету і завдання діяльності, організовувати робоче місце, добирати засоби досягнення поставленої мети тощо.

Розвивальна – удосконалення психічних процесів (розвитку пам'яті, мислення, засвоєння знань), розвитку інтелектуальних умінь (аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікації).

Пізнавальна – реалізується в умовах пошуково-дослідної роботи, коли учні оволодівають не лише знаннями, а й методами самостійної пізнавальної діяльності, такими як метод аналогії, моделювання, спостереження, експеримент, аналіз літературних джерел, лабораторний дослід, висунення гіпотез тощо.

Висновок: Методи навчання багатофункціональні та різноманітні за своєю сутністю та призначенням. Вчителю при доборі певного методу необхідно намагатися максимально реалізувакти всі його функції.

2. Класифікація та стисла характеристика методів навчання.

Методів навчання багато, існують різні їх класифікації. Зупинимося на найвідоміших.

За джерелом знань (М.О. Данилов, Б.П. Єсипов) виділяють такі методи.

1. Словесні — джерелом знань виступає слово у вигляді мовлення вчителя або друкованого посібника (підручника). На практиці це основне джерело знань для учнів:

- пояснення — доказовий виклад певного закону, правила, шляху розв'язання задачі, а також аналіз подій і дат, особливостей художнього твору. Може використовуватися як самостійний метод, але частіше належить до розповіді, бесіди, лекції;

—розповідь учителя — це повідомлення знань, інформації у вигляді оповідання. Будується з певною логікою, з урахуванням цілей, змісту навчання, вікових та індивідуальних особливостей учнів. Застосовується переважно в молодших класах, рідше — в старших;

- лекція — систематичний виклад об'ємного матеріалу (в основному в старших класах), від розповіді відрізняється більшою логічністю викладу; лекції читаються для висвітлення найбільш фундаментальних, концептуальних питань. Лекція (як і розповідь) залежно від дидактичних цілей може бути вступною (при вивченні нового матеріалу), узагальнюючою, оглядовою, проблемною. Методика шкільної лекції вимагає, щоб учитель керував записами учнів, їхньою роботою під час лекції;
- бесіда — подання інформації шляхом ведення діалогу між учителем та учнем. Види бесід: вступна, закріплююча, контрольна. Бесіда може бути репродуктивною та пошуковою (евристичною, сократівською). Учитель підводить учнів до засвоєння понять, теорій, законів за допомогою серії запитань-відповідей;

— дискусія —обговорення проблеми, висвітлення різноманітних, іноді полярних думок, у вигляді висловлювань учнів. Керується вчителем (зазвичай використовується у старших класах).

Перевагами словесних методів навчання є те, що за мінімальний час можна подати максимальну кількість інформації. За допомогою цих методів формується словник учня, розвивається словесно-логічне мислення; у бесіді, дискусії формується самостійність та пізнавальна активність.

Недоліками словесних методів є: вербалізм (засилля слова), задіяним є лише один канал сприймання, небезпека "відриву" навчання від життя, практики.

методи навчання, в основі яких — організація практичної діяльності учнів з метою застосування, закріплення та поглиблення знань, умінь, навичок

Джерелом знань під час застосування практичних методів навчання є практична діяльність учнів, що забезпечує не лише закріплення та застосування знань, але й формує досвід, уміння, сприяє інтелектуальному, фізичному, моральному розвитку. До практичних методів навчання належать:

- вправа — багаторазове свідоме повторення розумових та практичних дій з метою формування, закріплення та вдосконалення необхідних знань, умінь та навичок. Вимоги до вправ: чіткість поставлених цілей, усвідомлення учнем цілей, операцій, результатів; виправлення помилок під час виконання; доведення виконання до рівня, який гарантує стійкі результати;
- лабораторна робота — самостійна навчальна діяльність, що здійснюється учнями під керівництвом учителя; у процесі її здійснення учні проводять досліди, розрахунки, експерименти, які підтверджують теоретичні положення, що вивчаються;
- практична робота (заняття) — виконання практичних завдань (виготовлення предметів, обробка матеріалів, робота на пришкільній ділянці) з метою застосування отриманих знань на практиці, відпрацювання певних навичок.

Практичні методи навчання обов'язково застосовують у поєднанні з наочними та словесними.

Наприклад, *бесіда-повідомлення* - викладач пояснює новий матеріал за допомогою запитань і відповідей, користуючись накопиченими знаннями, спостереженнями, досвідом; *евристична* бесіда - викладач ставить такі запитання до учнів, які не лише збуджують їх до простого відтворення знань, але й примушують порівнювати певні факти, предмети, явища і шляхом логічного судження підходити до нових понять тощо.

Наочні методи навчання поділяють на дві великі групи: *методи ілюстрації і методи демонстрації.* Основна мета методів цієї групи - створити в учнів найбільш правильне уявлення про предмети, які вони вивчають, і найбільш правильне відображення зв'язків і залежностей між ними.

Метод ілюстрації - статичний показ учням засобів унаочнення: предмети та явища навколишньої дійсності; зображення реальних предметів - предметні малюнки, картини, образні моделі з паперу, картону; символічні зображення - карти, таблиці, схеми, креслення, картки з зображенням символів, які використовуються при вивченні певного предмета тощо.

У навчальному процесі використовують такі види наочності: природна, образна (зображувальна), об'ємна, звукова, абстрактно-символічна.

Метод демонстрації - це динамічний показ приладів, технічних установок, препаратів, дій вчителя й учнів, що демонструють послідовність виконання тієї чи іншої операції та використання обладнання (показ у дії). До демонстраційних методів відносять також показ кінофільмів і діафільмів.

Застосовуючи названі методи необхідно керуватися такими педагогічними вимогами: 1) відбирати найтиповіші об'єкти з чітко вираженими істотними ознаками; 2) застосовувати на уроці лише таку наочність, яка необхідна для забезпечення глибокого засвоєння учнями знань; 3) при використанні наочності слід дбати про те, щоб вона добре сприймалася учнями; 4) забезпечити оптимальну взаємодію слова і сприймання наочності; 5) вести учнів від зовнішнього сприймання окремих ознак предметів до пізнання процесів, зв'язків і взаємозалежностей, підводити їх до висновків та узагальнень.

Практичні методи. Головною ознакою методів цієї групи є відтворювальна навчально-пізнавальна діяльність учнів. До них належать: метод вправ, лабораторний метод, виробничо-практичний метод тощо.

Метод вправ - один із найважливіших практичних методів навчання, основний засіб формування навичок і вмінь.*Вправи* ~ це цілеспрямоване багаторазове повторення учнями певних дій і операцій з метою формування навичок і вмінь. За характером навчальної діяльності учнів вправи можна поділити на усні, письмові, графічні та технічні. Усні вправи широко застосовуються у практиці викладання всіх предметів (усна лічба з математики, усні вправи з мови тощо). При виконанні графічних вправ учні свої знання виражають засобами зображення, малюванням і кресленням (складання таблиць, креслення графіків, діаграм, карт тощо). До технічних вправ відносимо вправи на виконання розмітки, рубання зубилом у

слюсарній справі, вправи на виконання закінчених циклів дій у процесі праці тощо.

Лабораторний метод. Лабораторні роботи являють собою один із видів дослідницької самостійної роботи учнів, що проводиться за завданнями учителя в спеціально пристосованому для проведення дослідів приміщенні (лабораторії") з метою вивчення у шкільних умовах явищ природи за допомогою спеціального обладнання. Залежно від навчальної мети лабораторні роботи проводяться після пояснення вчителем нового матеріалу, перед його вивченням чи під час нього. Виділяють такі види лабораторних робіт: фронтальні лабораторні роботи з окремими групами учнів, ілюстративні та дослідницькі. Дуже близько до лабораторних робіт стоять практичні заняття і практикуми.

Виробничо-практичний метод. Мета цього методу діяльності учнів полягає у створенні реальних цінностей.

Графічні роботи - роботи, в яких зорове сприймання поєднане з моторною діяльністю учнів (креслення і схеми, замальовки з натури або змальовування, робота з контурними картами, складання таблиць, графіків, діаграм тощо).

За логікою передачі і сприймання навчальної інформації.

Дана група методів складається з *індуктивних та дедуктивних* методів навчання, які дають можливість усвідомити логіку відтворення змісту навчального матеріалу.

Використання *індуктивного методу* передбачає викладання навчального матеріалу від конкретних фактів, демонстрації дослідів тощо до його поступового теоретичного узагальнення (визначення основних понять теми, формулювання правил, законів тощо). Індуктивний метод навчання забезпечує перехід від одиничного до загального висновку на основі знання про предмети даного класу (повна індукція), або ж на основі знання лише про окремі предмети даного класу (неповна індукція). Позитивною стороною даного методу є можливість подання матеріалу шляхом спільних міркувань. Але такий підхід до вивчення певної теми потребує багато часу та обмежує розвиток абстрактного мислення.

Дедуктивний метод передбачає виклад загальних теоретичних положень, на основі яких проходить конкретизація завдань проблеми, що вивчається. Дедуктивний метод забезпечує систематичний і логічний виклад навчального матеріалу, тісний взаємозв'язок різних елементів знання в його системі. Така побудова навчального процесу сприяє засвоєнню учнями знань загального та абстрактного характеру.

До цієї групи відносять також методи навчального аналізу, синтезу, аналогії, виявлення причинно-наслідкових зв'язків , закономірностей тощо.

За ступенем самостійного мислення учнів ***при*** засвоєнні знань.

Методи цієї групи виділяються на основі оцінки ступеня творчої активності учнів у ході навчального процесу.

Репродуктивні методи. Репродуктивний характер мислення приводить до активного сприймання навчальної інформації та її запам'ятовування, але такий підхід до побудови навчального процесу обмежує формування у учнів самостійності, навичок пошукової діяльності тощо.

Метод проблемного викладання знань учителем. До функції перерахованих вище методів додає елемент проблемності.

Частково-пошуковий метод навчання. Цей метод вимагає від учнів високого рівня пізнавальної активності й самостійності. Суттєвим тут є той момент, що завдання евристичного характеру учні виконують не повністю від початку і до кінця, а лише частково, на окремих етапах.

Дослідницький метод навчання. Він має своїм головним завданням підготувати учнів до виконання навчальних завдань на найвищому рівні пізнавальної і самостійної активності.

У цій класифікації методи навчання поділяються за рівнем творчої активної дослідницької діяльності. На одному полюсі знаходиться метод репродуктивний, на іншому — дослідницький.

Будь-який метод (лекцію, демонстрацію, лабораторну роботу) можна побудувати або традиційно або проблемно.

3.Вибір методів навчання.

В педагогіці виявлені умови вибору методів навчання.

Умови вибору методів навчання:

- загальної мети освіти, виховання, розвитку учнів і провідних установок сучасної дидактики;
- особливостей предмета вивчення;
- особливостей методики викладання конкретної навчальної дисципліни;
- мети, завдань і змісту матеріалу конкретного уроку;
- часу, відведеного на вивчення того чи іншого матеріалу;
- вікових можливостей учнів;
- рівня підготовленості учнів;
- матеріальної оснащеності навчального закладу;
- можливостей і особливостей учителя, рівня його теоретичної й практичної підготовленості, методичної майстерності й особистісних якостей (П. І. Підкасистий).

Метод як категория дидактики є важливим елементом навчального процесу.

Важливо пам’ятати думку А.С. Макаренка: “Кожен метод не може бути завжди абсолютно корисним”.

4.Засоби навчання та їх стисла характеристика.

Успішність процесу навчання, ефективність використання в ньому розглянутих методів навчання значною мірою залежать від матеріальних передумов.

Засоби навчання — допоміжні матеріальні засоби школи з їх специфічними дидактичними функціями.

Складемо схему класифікацій та видів засобів навчання.

Слово вчителя — найістотніший засіб навчання.

Підручник як важливий засіб навчання слугує учневі для відновлення в пам'яті, повторення та закріплення знань, здобутих на уроці, виконання домашнього завдання, повторення пройденого матеріалу.

Інші засоби навчання виконують різноманітні функції: одні заміняють учителя як джерело знань (кінофільми, магнітофон, навчальні пристрої та ін.); другі — конкретизують, уточнюють, поглиблюють відомості, які повідомляє вчитель (картини, карти, таблиці та інший наочний матеріал); треті — є прямими об'єктами вивчення, дослідження (машини, прилади, хімічні речовини, предмети живої природи); четверті — «посередники» між школярем і природою або виробництвом у тих випадках, коли безпосереднє вивчення останніх неможливе або утруднене (препарати, моделі, колекції, гербарії тощо); п'яті використовують переважно для озброєння учнів уміннями та навичками — навчальними і виробничими (прилади, інструменти та ін.); шості — символічні (знакові) засоби (історичні та географічні карти, графіки, діаграми тощо).

Спеціальні технічні засоби навчання (ТЗН) — необхідний чинник засвоєння знань. До них належать: дидактична техніка (кіно-, діапроектори, телевізори, відеомагнітофони), аудіовізуальні засоби; екранні посібники статичної проекції (діафільми, діапозитиви, транспаранти, дидактичні матеріали для епіпроекції), окремі посібники динамічної проекції (кінофільми, кінофрагменти та ін.), фонопосібники (грам- і магнітофонні записи), ві- деозаписи, радіо- і телевізійні передачі.

Комп'ютеру належить чільне місце серед сучасних технічних засобів навчання.

Напрями використання комп'ютерів:

1) комп'ютер як об'єкт вивчення;

2) комп'ютер як засіб навчання;

3) комп'ютер як складова частина системи управління народною освітою;

4) комп'ютер як елемент методики наукових досліджень.

Завдання. Сформулюйте, запишіть теоретичне й практичне значення вивчення теми “Методи та засоби навчання”.

5. **Види навчання.**

В історії людства відомо кілька видів навчання. Це обумовлено характером розвитку певного суспільства, завданнями, які воно ставило до системи освіти. Стисло схарактеризуємо види навчання. Термін "види навчання" в сучасній дидактиці найчастіше позначає характер взаємодії учителя й учнів у процесі навчання. Розуміння цієї взаємодії грунтується на теоріях навчання, які по-різному пояснюють суть дидактичного процесу, а тому й пропонують його будувати різним способом.

Першим відомим видом систематичного навчання вважають *метод відшукування істини шляхом постановки навідних запитань*. Він пов'язаний з іменем давньогрецького філософа Сократа і тому має назву - "метод сократичної бесіди". Учитель (здебільшого філософ) постановкою питання викликав зацікавленість, пізнавальний інтерес учня і сам, усно розмірковуючи, в пошуках відповіді на нього, вів думку учня шляхом пізнання. Для підтримки інтересу учня учитель використовував постановку риторичних питань.

Так, у середні віки склався *догматичний вид навчання*. Суть навчання вбачали у механічному заучуванні догматів Святого Письма. Від учнів вимагали тільки відтворення матеріалу без його розуміння. Такий вид навчання не пробуджував інтересу до знань й не сприяв розвитку мислення.

Розвиток виробництва зумовив появу *пояснювально-ілюстративного навчання*, яке передбачає усвідомлення, розуміння матерілу. Такий вид навчання розвиває не лише пам'ять, а й спостережливість, мислення. Він характеризується тим, що учні сприймають та відтворюють знання, викладені вчителем в обробленому, готовому вигляді. Діяльність учителя полягає в представленні, "поданні" інформації за допомогою словесних пояснень і наочності. Діяльність учнів - сприймання, розуміння, запам'ятовування і відтворення інформації, яку повідомляє учитель, тобто репродуктивне засвоєння знань, умінь і навичок.

Унаслідок пошуку виду навчання, який дозволив би навчати критичного, продуктивного мислення (на противагу репродуктивному) з'являється *проблемне навчання.* У 60-их роках її варіант - навчання через дослідження - розкрив Дж.Брунер. Найповніше проблемне навчання розроблене у працях І.Я.Лернера, О.М.Матюшкіна, М.М.Махмутова, М.М.Скаткіна та інших.

Програмоване навчання є особливим видом самостійного здобування знань. Учіння здійснюється як чітко керований процес, бо матеріал, що вивчається, розбивається на дрібні, легко засвоювані дози. Дози пропонуються для засвоєння послідовно. Після вивчення кожної дози наступає перевірка засвоєння

Модульне (блочно-модульне) навчання виникло на основі ідей і принципів програмованого навчання. Воно передбачає таку організацію процесу навчання, за якої учитель і учні працюють з навчальною інформацією, згрупованою у модулі. Кожен модуль є завершеним і відносно самостійним. Сукупність модулів складає єдине ціле при розкритті навчальної теми чи всієї навчальної дисципліни. Про які види навчання ви дізналися? Чи можуть існувати й інші види навчання? В межах однієї держави використовують один чи декілька видів навчання?

Висновок. Історично склалося декілька видів навчання. Вони обумовлені етапами розвитку суспільства. Кожен вид навчання має свою мету, результат, засоби досягнення мети, є основою для організації навчального процесу.

6. Сутність педагогічної технології.

Існує декілька видів навчання. Виникає проблема: як в межах певного виду навчання зробити його максимально ефективним. Для цього розробляються різні технології.

Звернемося до поняття *"технологія".* Цей термін походить із грецької мови ("techno" — мистецтво, майстерність, уміння і "logos" — слово, закон, наука).

Термін "технологія" широко використовується під час вивчення виробничих процесів, його розуміють як спосіб виробництва, як сукупність методів обробки, виготовлення продукту. Але поступово цей термін почав застосовуватись у педагогічній науці, його використовував ще Я.А. Коменський, який закликав до того, щоб навчання стало "механічним" (у розумінні "технологічним"), щоб, здійснюючи навчання, учитель гарантував позитивний його результат.

"Для дидактичної машини, — писав Я.А. Коменський, — необхідно відшукати:

- твердо встановлені цілі;
- засоби, точно пристосовані для досягнення цих цілей;
- тверді правила, як користуватися цими засобами, щоб досягнення мети було безперечним".

Поняття «технологія» в педагогічній науці пройшло певні етапи свого розвитку.

Педагогічні технології використовуються в навчанні, вихованні, формуванні та розвитку особистості.

Педагогічна технологія — це більш-менш жорстко запрограмований (алгоритмізований) процес взаємодії викладача і учня, який гарантує досягнення поставленої мети

У сучасній науці педагогічна технологія розглядається як чітке наукове проектування і відтворення гарантуючих успіх педагогічних дій.

Технологія *пов'язана з навчальним процесом — діяльністю вчителя і учня, її структурою, засобами, методами і формами. Вона виступає як сукупність науково обґрунтованих способів організації педагогічної діяльності, здійснення яких приводить до оптимального розв'язання поставлених задач. Технологія втілює в собі певну концепцію побудови системи навчання.*

Педагогічна технологія не механічний, раз і назавжди заданий процес з певним результатом, а структура, постійно доповнювана різноманітністю підходів та відношень. Незважаючи на те, що будь-яка педагогічна технологія стандартна, її розробка та вдосконалення завжди є творчим процесом. У спрощеному розумінні педагогічна технологія — це стандарт нестандартних рішень і дій. Тому педагогічна майстерність і педагогічна технологія не суперечать, а доповнюють, збагачують одна одну, маючи спільну мету — досягнення гарантованого позитивного результату.

Структура педагогічної технології:

- *Концептуальна частина (короткий опис ідей, гіпотез, принципів, які допомагають її розумінню).*
- *Змістовна частина (цілі навчання, обсяг і характер змісту освіти).*
- *Процесуальна частина — технологічний процес (організація навчального процесу, способи пізнавальної діяльності учнів, методи і форми роботи вчителя, діагностика навчального процесу).*
- Програмно-методичне забезпечення (навчальні плани і програми, навчальні і методичні посібники, засоби навчання і діагностики).

Види пед. технологій

  - *загальнопедагогічні (загальнодидактичної) технології* (макротехнології), яка синонімічна певній педагогічній системі, що передбачає визначення цілей, змісту, засобів, методів, форм навчання, алгоритму діяльності суб'єктів процесу. Наприклад: технологія сучасного традиційного навчання, технологія педагогіки співробітництва, технологія проблемного навчання тощо;
  - *мікротехнології*, тобто як сукупність методів, засобів реалізації змісту навчання в рамках конкретного предмета (методика викладання предметів). Наприклад: система поетапного навчання фізиці (М.М. Палтишев);
  - локальні технології, що визначають вирішення окремих дидактичних завдань (формування понять, технологія самостійної роботи та ін.).

V. Підведення підсумків заняття, оцінка знань студентів, аналіз активності групи

VI. Пояснення домашнього завдання:

- лекційний матеріал по темі;
- самостійне вивчення теми;
- підготовка до практичної роботи.

Лекція № 5. Тема. Організаційні форми навчання. Сутність і основні види контролю успішності учнів.

План лекції

1. Поняття про форми навчання.
2. Характеристика уроку.
3. Характеристика позаурочних форм навчання.
4. Сутність і основні види контролю успішності учнів.
5. Оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.
6. Зарубіжна практика контролю успішності учнів.
7. Сутність самоконтролю й самооцінювання в навчанні.

Завдання роботи.

1. Сформувати поняття про контроль успішності учнів (сутність, функції, види, методи, вимоги до здійснення).
2. Виявити сутність оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.
3. З'ясувати особливості зарубіжної практики контролю успішності учнів.
4. Схарактеризувати особливості самоконтролю й самооцінювання навчальної діяльності школярів.
5. Сформувати поняття про форми навчання (сутність, історичний характер, класифікації, види).
6. Виявити сутність класно-урочної системи.
7. З'ясувати сучасні підходи до визначення й характеристики уроку як основної форми навчання (сутність, основні ознаки, типи, структури, вимоги, недоліки сформованої практики уроку в школі, ознаки сучасного уроку).
8. Сформувати поняття про позаурочні форми навчання (види, сутність, особливості організації, вимоги до проведення).
9. Вчити аналізувати, структурувати і фіксувати інформацію, встановлювати внутріпредметні зв'язки, активно слухати, формулювати питання.

Основні поняття. Форми навчання, класно-урочна система, урок, екскурсія, предметний гурток, факультатив, домашня робота. Дидактичне діагностування, контроль навчальних досягнень, види контролю, методи контролю, форми оцінювання, оцінка, відмітка, критерії оцінювання, самоконтроль, самооцінка.

Методи:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Дидактичні засоби навчання *:* навчальна програма та робоча навчальна програма з дисципліни, навчально-методичний комплекс дисципліни, програмні матеріали з дисципліни для студентів, термінологічний словник, підручники, фахові видання, проектор, робочі лекційні зошити.

Список літератури

Амонашвили Ш.А. Психолого-педагогические особенности оценки как компонента учебной деятельности / Ш.А. Амонашвили // Экспериментальные исследования по проблемам усовершенствования учебно-воспитательного процесса в начальных классах и подготовки детей к школе / под ред. Ш. Амонашвили, В. Давыдова, А. Запорожца. – Тбилиси : Мецниереба, 1974. – Ч. 1. – С. 738–753.

Аналіз уроку / Упоряд. Н.Мурашко. – К. : Шк. Світ, 2008. – 128 с.

Батий Ю.Ю. О некоторых средствах контроля и самоконтроля в общеобразовательной школе : (метод. рекомендации в помощь учителю). – Л. : Ленинград. обл. отд-ние пед. о-ва РСФСР, 1970. – 37 с.

Векслер С.И. Современные требования к уроку: пособие для учителя. – М. : Просвещение, 1985. – 128 с.

Вихрущ А. Контроль і оцінювання у концепції розвивального навчання В.О. Сухомлинського / Анатолій Вихрущ, Віра Вихрущ // Початк. шк. – 2002. – № 9. – С. 32–34.

Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – С. 374-415.

Гин А.А. Приемы педагогической техники : пособие для учителей / А.А. Гин. – Гомель : Сож, 1999. – 88 с.

Граник Г.Г. Формирование самоконтроля средствами учебника / Г.Г. Граник, Л.А. Концевая, С.М. Бондаренко // Вопр. психологии. – 1984. – № 6. – С. 64–70.

Онищук В.А. Урок в современной школе. — М., 1980.

*Пермяков О.*А., Морозов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. / О.А. Пермяков, В.В. Морозов. – К.: Знання, 2006. – С.71–80.

Пономарьова Г.Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки / Г.Ф. Пономарьова. – Х., 2004. – С.126–146.

Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти : підручн. / – К. : Грамота, 2012. – 504 с.

*Фіцула М.*М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – С.155–187.

Хуторской А.В. Современная дидактика : учеб. для вузов. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
Цукерман Г.А. Оценка без отметки / Г.А. Цукерман. – М. ; Рига : Эксперимент, 1999. – 133 с.

Структура лекційного заняття №5

1. Організаційна частина заняття.

Привітання. Актуалізація уваги студентів. Підготовка до висвітлення нової теми. Повідомлення теми лекційного заняття.

2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття.

Повідомлення мети та основних завдань заняття. Актуальність проведення лекційного заняття. Основні поняття теми лекції.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань.

4. Мотивація навчальної діяльності студента.

5.*Перелік рекомендованих літературних джерел*. Психолого-педагогічний ескіз навчальної літератури та періодичних видань.

5.Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність.

Поняття про форми навчання.

Латинське слово *"forma"* означає зовнішній вигляд.

Форма організації навчання — зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі.

Види форм навчання

Урок, екскурсія, , факультатив, предметний гурток, консультація, домашня навчальна робота, практикум тощо.

Класифікація форм навчання

Дидакти І. Купісевич, І.Я. Лернер, М.Н. Скаткін, В.О. Онищук та інші вважають, що організаційні форми навчання можна класифікувати за такими ознаками:

За кількістю учнів: - індивідуальне; групове; фронтальне.

За місцем навчання: - шкільне (клас, кабінет, майстерня); позашкільне (екскурсії, домашні завдання, робота в бібліотеці); екстернат, домашнє навчання.

За тривалістю: час регламентується педагогами; батьками; самими учнями.

З історії питання. До сучасної форми навчання людство прийшло не відразу. Так, у школах давнього світу панувала система індивідуального навчання — вчитель навчав кожного учня окремо. У середньовічних школах домінувалаіндивідуально-групова система навчання: в одній групі збирали учнів з різним рівнем підготовки, заняття проводили без усталеного розкладу, дітей приймали до школи впродовж року.

У XVI—XVII ст. у братських школах України й Білорусі виникла нова форма організації навчальних занять, яка передбачала певні елементи класно-урочної системи навчання. Учитель працював фронтально з усім класом за певним розкладом. На заняттях використовувалися різні методи: пояснення, бесіда, самостійна робота, диспут, взаємне навчання. Учням давали домашнє завдання, виконання якого перевірялося під час занять, що мали назву «уроки».

Доцільність класно-урочної системи навчання та шляхи її впровадження обґрунтував у XVII ст. Я.-А. Коменський. Ця система давала можливість учителеві водночас навчати багатьох учнів. Вона передбачала комплектування навчальних груп (класів) дітьми одного віку і з однаковою підготовкою та навчання їх за однією програмою. Її ефективність була настільки очевидною, що незабаром урок став провідною організаційною формою навчання у школах багатьох країн світу.

У XVIII ст. у Західній Європі, Америці робилися спроби відмовитися від класно-урочної системи, стала розвиватися*белл-ланкастерська система навчання,* розроблена англійськими педагогами А. Беллом та Дж. Ланкастером. Суть її полягала у взаємному навчанні, коли старші учні початкової школи й ті, що добре вчилися, були помічниками вчителя і під його керівництвом навчали решту учнів. Це давало змогу одному вчителеві організувати навчання кількох сотень учнів. Однак ця система не забезпечувала належної якості навчання, тому проіснувала недовго.

Висновок: існує багато форм навчання, основна – урок. Вчителю необхідно володіти методикою їх організації.

2. Характеристика уроку.

Урок — форма організації навчання, за якої заняття проводить учитель з групою учнів постійного складу, одного віку й рівня підготовки впродовж певного часу й відповідно до розкладу.

Основні ознаки уроку як форми організації навчальної діяльності:

- Постійний склад учнів одного віку.
- Регламентованість часом та включення до розкладу.
- Систематичне засвоєння учнями знань, умінь і навичок, досвіду творчої діяльності та соціальних відносин забезпечується через взаємодію вчителя та учнів.

- Використання різноманітних форм організації навчально-виховного процесу (фронтальних, парних, групових, індивідуальних) і методів навчання (традиційних, активних, інтерактивних).
- Наявність систематичного контролю навчальних досягнень учнів.

Чинники, що впливають на урок**:**

- соціокультурні та економічні умови розвитку суспільства;
- державне замовлення школі на підготовку майбутніх громадян, здатних задовольнити актуальні потреби суспільства;
- державні стандарти та програми з їхніми цілями та предметним змістом;
- сучасні педагогічні концепції та технології з їхніми цілями, принципами, організацією навчання;
- особистість учителя (його стиль спілкування з учнями, рівень фахової підготовки, ступінь володіння методичними прийомами та вмінням враховувати психологічні особливості кожного учня тощо).

Певні організаційні особливості уроку

Наповнюваність класів. Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» наповнюваність класів загальноосвітніх навчальних закладів не повинна перевищувати ЗО учнів. У селищних, сільських загальноосвітніх навчальних закладах кількість учнів у класах визначається демографічною ситуацією, але повинна становити не менше 5 осіб. За меншої кількості учнів у класі навчання здійснюють за індивідуальною формою.

Тривалість уроків у загальноосвітніх навчальних закладах становить: у перших класах — 35 хв., у других—четвертих класах — 40 хв., у п'ятих—дванадцятих класах — 45 хв.

Зміна тривалості уроків допускається за погодженням з відповідними органами управління освітою та органами державної санітарно-епідеміологічної служби.

Вимоги до уроку

Під час конструювання, організації та проведення уроку необхідно дотримуватись певних вимог. У педагогічній науці можна знайти різні підходи до визначення їхнього складу. У систематизованому вигляді вимоги до уроку сформульовані у працях *В. Оніщука*, який виділяє такі їхні *групи:*

Виховні вимоги, які передбачають реалізацію виховних функцій навчання (єдність морального, етичного, трудового виховання, формування світогляду політичної культури школяра, формування ініціативи, відповідальності, сумлінності, працелюбства тощо).

Дидактичні вимоги**,** які полягають у реалізації принципів навчання, чіткому визначенні мети, завдань навчання, організації роботи та забезпеченні зворотного зв'язку.

Психологічні вимоги**.** Учитель повинен ураховувати психологічні особливості учнів, їхні реальні навчальні можливості, стимулювати позитивне ставлення учнів до навчально-пізнавальної діяльності, формувати позитивну мотивацію.

Валеологічні (гігієнічні) вимоги**,** які спрямовані на забезпечення на уроці умов, що не шкодять здоров'ю учнів. Вони пов'язані не тільки з дотриманням режиму провітрювання, норм освітлення, розміру та розміщенню парт, а й створенням позитивного мікроклімату в класі, здійсненням профілактики гіподинамії, розумової перевтоми учнів тощо.

Дотримання правил безпеки роботи та охорони праці учнями і вчителем є необхідним елементом процесу навчання. їхній перелік передбачений вимогами до оформлення та обладнання навчальних кабінетів. Виконання вимог щодо поведінки учнів та вчителя у навчальних кабінетах регламентується відповідними інструкціями з безпеки праці, про ознайомлення з якими вони засвідчують у відповідних журналах та на відповідних сторінках класних журналів.

Організаційні вимоги полягають у використанні різних форм залучення учнів до виконання запланованих видів навчальної діяльності, стимулюванні та оцінюванні їхньої роботи, прогнозуванні результатів.

Типи та структура уроків

У дидактиці існує кілька підходів до класифікації уроків залежно від ознак, узятих за основу. Найбільш вдалою в сучасній теорії та практиці навчання є класифікація, в основу якої покладено дидактичну мету і місце уроку в загальній системі уроків (Б. Єсипов, М. Махмутов, В. Онищук).

Кожен тип уроку має свою структуру, тобто склад (з яких елементів або етапів складається), послідовність (в якій послідовності ці елементи входять у заняття), зв'язок (як вони пов'язані між собою).

Типи та структура уроків

Типи уроків	Структура уроків
Комбінований урок	1. Організаційний етап. 2. Перевірки домашнього завдання. 3. Всебічної перевірки знань. 4. Підготовки учнів до активного свідомого засвоєння знань. 5. Засвоєння нових знань. 6. Закріплення нових знань. 7. Д.з.
Урок закріплення вивченого	1. Організаційний етап. 2. Підготовки учнів до активного свідомого засвоєння знань.

матеріалу	3. Всебічної перевірки знань. 4. Д.з.
Урок повторення	1. Організаційний етап. 2. Підготовки учнів до активного свідомого засвоєння знань. 3. Повторення. 4. Д.з.
Урок систематизації та узагальнення вивченого матеріалу	1. Організаційний етап. 2. Узагальнення і систематизація. 3. Д.з.
Урок перевірки та оцінки знань	1. Організаційний етап. 2. Підготовки учнів до активного свідомого засвоєння знань. 3. Всебічної перевірки знань. 4. Д.з.

Майже в усіх типах уроків наявні такі структурні елементи: вступна частина, перевірка домашнього завдання, вивчення нового матеріалу, закріплення нового матеріалу, повідомлення домашнього завдання, закінчення уроку.

Час і місце, відведені на кожен структурний елемент уроку, визначаються побудовою уроку в цілому. Структура уроку повинна забезпечувати успішне розв'язання його навчально-виховних завдань, активізацію пізнавальної діяльності учнів, відповідати характерові навчального матеріалу, дидактичним і методичним засобам, які використовує вчитель. Отже, визначаючи структуру уроку, вчитель повинен враховувати тему і зміст, найдоцільніші методичні засоби і прийоми, конкретні умови, в яких проводитиметься урок, рівень підготовленості учнів тощо.

Якими ознаками характеризується сучасний урок?

Ознаки сучасного уроку

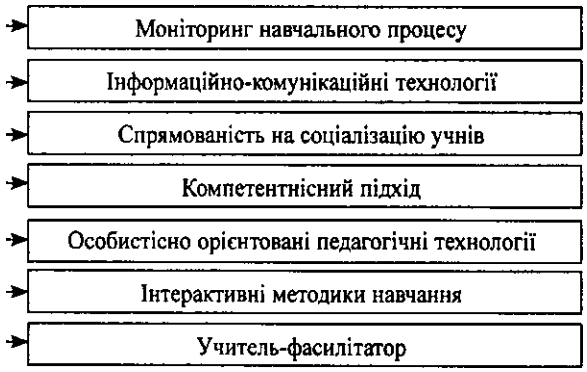

Однією з найважливіших проблем дидактики є підвищення ефективності уроку, тобто досягнення запрограмованих результатів, та інтенсифікації (від лат. напруга, зусилля), підвищення результативності в кожну одиницю часу.

З метою підвищення ефективності уроку творчі вчителі вводять такі характерні зміни в його структуру, окремі його елементи та їх співвідношення:

- зведення до мінімуму часу, що відводиться на організаційну частину;
- при необхідності скорочення часу на перевірку домашніх письмових завдань;
- проведення спеціальної перевірки домашніх завдань на дошці лише у випадках, коли це потрібно для додаткового розбору або закріплення;
- значне скорочення часу, що відводиться на індивідуальне опитування;
- більш широке і цілеспрямоване застосування фронтальних форм перевірки знань;
- поєднання в окремих випадках індивідуального опитування з самостійною письмовою роботою;
- зміна характеру опитування - надання йому навчального характеру;
- поєднання функцій контролю і закріплення;
- включення в урок самостійних робіт учнів з метою засвоєння нового матеріалу;
- усний виклад вчителем в основному того матеріалу, який є важким для самостійного опрацювання;
- розвиток на уроці навичок і умінь самостійного набуття знань, роботи з підручниками та іншою літературою;
- індивідуалізація завдань, збільшення кількості вправ практичного характеру, що вимагають творчого застосування знань та умінь;
- посилення ролі супутнього закріплення нового матеріалу безпосередньо на уроці;
- збільшення питомої ваги послідовного закріплення - практичної роботи, наближеної до життя;
- виділення для закріплення головних ідей навчального матеріалу.

Основними факторами інтенсифікації уроку у практичній діяльності є:

посилення цілеспрямованості та складності (за умови дотримання доступності для даного класу); поглиблення мотивації, розвиток пізнавального інтересу, введення елементів гри; збільшення інформаційної ємності; застосування технічних засобів і програмованого навчання, диференційованого навчання; посилення міжпредметних зв'язків; творчий підхід учителів до вибору методів навчання, оптимальний вибір методів навчання.

Нестандартні уроки

Традиції і творчість у педагогіці — не антиподи. Якоюсь мірою стримуючи творчість, традиції все ж дають дорогу новому, змінюються під натиском вимог життя. Сьогодні нетрадиційні або нестандартні уроки — це нові ефективні прийоми в організації уроку, навчально-виховного процесу

Нестандартний урок— це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру. Л. Лухтай називає нестандартним такий урок, який не вкладається (повністю або частково) в межі виробленого дидактикою, на якому вчитель не дотримується чітких етапів навчального процесу, методів, традиційних видів роботи.

Особливість нестандартних уроківполягає в такому структуруванні змісту і форми, яке викликало б інтерес в учнів, сприяло їх оптимальному розвитку і вихованню. До нестандартних уроків належать:

1. Уроки змістовної спрямованості, їх основним компонентом є взаємини між учнями, засновані на змісті програмного матеріалу -- уроки-и, уроки-конференції, уроки-лекції;

2. Уроки на інтегративній основі(уроки-комплекси, уроки панорами), їм властиве викладання матеріалу кількох тем блоками, розгляд об'єктів, явищ в їх цілісності та єдності. Проводять такий урок кілька вчителів, один з яких ведучий. Поєднують різні предмети: історію та музику, географію та іноземну мову тощо.

3. Уроки міжпредметні.Мета їх - - «спресувати» споріднений матеріал кількох предметів.

4. Уроки-змагання(уроки-КВК, уроки-аукціони, уроки-турніри, уроки-вікторини, уроки-конкурси). Передбачають поділ дітей на групи, які змагаються між собою, створення експертної групи, проведення різноманітних конкурсів, оцінювання їх результатів, нарахування певної кількості балів за правильність і повноту відповідей.

5. Уроки суспільного огляду знань(уроки-творчі звіти, уроки-заліки, уроки-експромт-екзамени, уроки-консультації, уроки-взаємонавчання, уроки-консиліуми). Особливості цих уроків полягають в опрацюванні найскладніших розділів навчальної програми, відсутності суб'єктивізму при оцінюванні (експертами виступають учні, дорослі, батьки). Вони спонукають до активної самостійної пізнавальної діяльності, вивчення додаткової літератури. Проводять їх наприкінці чверті, семестру, року.

6. Уроки комунікативної спрямованості(уроки-усні журнали, уроки-діалоги, уроки-роздуми, уроки-диспути, уроки-прес-конференції, уроки-репортажі, уроки-панорами, уроки-протиріччя; уроки-парадокси). Передбачають використання максимально різноманітних мовних засобів, самостійне опрацювання матеріалу, підготовку доповідей, виступи перед аудиторією, обговорення, критику або доповнення опонентів. Сприяють розвитку комунікативних умінь, навичок самостійної роботи. Підготовка доповідей розвиває мислення, пробуджує інтерес, перетворює малоцікаве повторення на захоплююче зівставлення точок зору.

7. Уроки театралізовані(уроки-спектаклі, уроки-концерти, кіно-уроки, дидактичний театр). Проводять їх у межах діючих програм і передбаченого

навчальним планом часу, викликають емоції, збуджують інтерес до навчання, спираючись переважно на образне мислення, фантазію, уяву учнів.

8. Уроки-подорожування,уроки-дослідження (уроки-пошуки, уроки-розвідки, уроки-лабораторні дослідження, уроки-заочні подорожування, уроки-експедиційні дослідження, уроки-наукові дослідження). Зацікавлюють дітей, чиї інтереси мають романтичну, фантастичну спрямованість. Пов'язані з виконанням ролей, відповідним оформленням, умовами проведення, витівками.

9. Уроки з різновіковим складом учнів, їх проводять з учнями різного віку, спресовуючи у різні блоки матеріал одного предмета, що за програмою вивчається у різних класах.

10. Уроки-ділові, рольові ігри(уроки-суди, уроки-захисти дисертацій, уроки -- «Слідство ведуть знавці», уроки-імпровізації, уроки-імітації). Передбачають виконання ролей за певним сценарієм, імітацію різнопланової діяльності, життєвих явищ. Особливо цінною є навчальна гра для школярів молодших класів, у яких конкретне образне мислення переважає над абстрактним. Проте деякі вчені вважають, що навчальні ігри дегуманізуюче впливають на учнів, оскільки дають можливість маніпулювати життям інших людей без одночасного підкорення системі стимулюючих імпульсів, яка існує в реальному житті. В іграх єдиним стимулюючим началом є боязнь бути низько оціненим товаришами або педагогом. Багато хто з педагогів недооцінює дидактичний ефект навчальних ігор, хоч і визнає їх роль у підтриманні в учнів пізнавального ентузіазму.

11. Уроки драматизації(драматична гра, драматизація розповіді, імпровізована робота у пантомімі, тіньові п'єси, п'єси з ляльками і маріонетками, усі види непідготовленої драми -- діяльність, де неформальна драма створюється самими учасниками гри). Спрямовані на розвиток співробітництва і єдності у навчальній групі. Драматизація є засобом надання навчальному матеріалу і навчальному процесу емоційності. Забезпечує міжпредметні зв'язки з літератури, історії, предметів естетичного циклу тощо. Проте деякі педагоги застерігають від надмірного захоплення драматизацією, зокрема, при вивченні історії, що може зашкодити серйозному аналізу історичних подій.

12. Уроки-психотренінги.Спрямовані на розвиток і корекцію дитячої психіки (пізнавальної, емоційно-особистісної сфери), виховання індивідуальності, цілісної та багатогранної особистості. Використовують їх при навчанні дітей різного віку. Психотренінги загострюють сприйняття, поліпшують розумову діяльність. Навчання прийомів самоконтролю, самоорганізації, самодисципліни, розвиток активності сприяють психокорекції особистості.

3. Характеристика позаурочних форм навчання.

Факультативи - форма диференційованого навчання з метою поглиблення загальноосвітніх знань, трудової підготовки, розвиток різнобічних інтересів і здібностей школярів. Факультативи проводяться паралельно з вивченням обов'язкових навчальних предметів.

Мета факультативних занять:

1. додаткова підготовка учнів;
2. вивчення нового предмета, що не входить до шкільного навчального плану.

Предметні гуртки та наукові спілки створюються на **добровільній** основі учні паралельних класів або всіх охочих.

Завдання. Запишіть питання, які виникли в ході лекції.

1. Сутність і основні види контролю успішності учнів.

Важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу є систематичне отримання учителем об'єктивної інформації про хід навчально-пізнавальної діяльності учнів. В зв’язку з цим говорять про дидактичне діагностування.

Дидактичне діагностування включає такі компоненти: контроль, оцінювання (самооцінювання), аналіз, прогнозування (рис. 1).

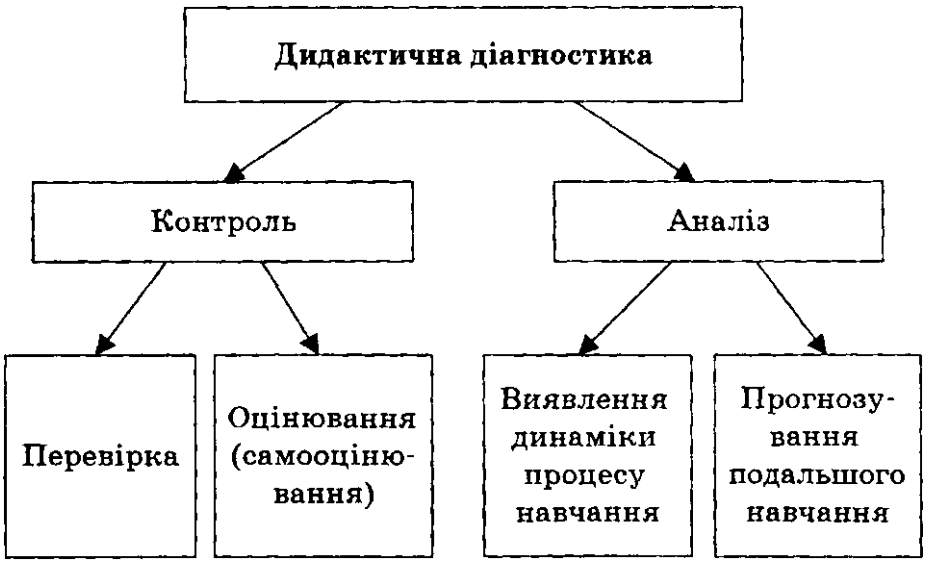

Рис. 1. Структура дидактичного діагностування

Дидактичне діагностування розглядає результати у зв'язку зі шляхами та способами їх досягнення, виявляє тенденції, динаміку.

Цю інформацію він отримує завдяки контролю за навчально-пізнавальною діяльністю учнів та її оцінюванню. На думку вчених та практиків, контроль перевірка й оцінка результатів навчання - невід'ємні елементи навчально-виховного процесу, без яких неможливо уявити повний цикл педагогічної взаємодії учнів і вчителів.

Контроль (франц. copigole — перевірна) *за навчанням* **—** постійний нагляд, спостереження і перевірка успішності знань учнів **з** метою отримання об'єктивної інформації про навчально-виховний процес.

Засобами контролю навчально-пізнавальної діяльності є: спостереження за учнями під час занять, перевірка їх знань, навичок і вмінь, зошитів, інших продуктів навчальної і практичної діяльності.

Контроль сприяє:

- розкриттю причин і вживанню раціональних заходів для ліквідації виявлених у результаті перевірки знань школярів помилок як у роботі учнів, так і вчителів;
- своєчасному виявленню прогалин у знаннях і вміннях учнів;
- повторенню і систематизації матеріалу;
- установленню рівня готовності до засвоєння нового матеріалу;
- формуванню вміння відповідально і зосереджено працювати, застосовувати прийоми самоперевірки, самоконтролю;
- стимулюванню відповідальності й змагань якості учнів.

Функції контролю:

- Контролююча функція передбачає встановлення рівня успішності окремих учнів і класу в цілому.
- Навчальна функція передбачає таку організацію контролю, коли його проведення сприяє вдосконаленню підготовки школярів.
- Діагностична функція - встановлення причин низького рівня знань учнів.
- Виховна функція полягає в методиці проведення мети і змісту завдань, у наступному коментуванні й оцінюванні робіт.
- Розвивальна функція: контроль має стимулювати розвиток учнів.
- Прогностична — сприяє відстеженню динаміки змін, що відбуваються з учнем, виявленню та аналізуванню її тенденцій, екстраполяції отриманих результатів аналізу нана- ступний період.

Характеристика рівнів та критеріїв оцінювання

За критерії оцінювання взято:

- характеристику відповіді учня: елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча;
- якість знань: правильність, повнота, свідомість, глибина та ін.;
- ступінь сформованості загальнонавчальних та предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: аналіз, синтез, порівняння, класифікація тощо;
- досвід творчої діяльності: уміння виявляти й вирішувати проблеми, формулювати гіпотезу;
- самостійність оцінних суджень.

На підставі цих критеріїв розрізняють чотири рівні навчальних досягнень учнів.

Перший рівень — початковий. Учень має початкове уявлення про предмет вивчення, його відповіді елементарні, фрагментарні (1—3 бали).

Другий рівень — середній. Учень володіє елементарними навчальними навичками, вирішує завдання за зразком, відтворює основний навчальний матеріал (4—6 балів)

Третій рівень — достатній. Учень знає основні ознаки понять, явищ, розв'язує стандартні завдання, уміє робити висновки, виправляти допущені помилки, однак йому бракує власних суджень, умінь використовувати наявні знання в інших навчальних ситуаціях (7—9 балів).

Четвертий рівень — високий. Знання учня глибокі, міцні; він уміє використовувати їх творчо. Навчальна діяльність має дослідницький характер. Учень самостійно приймає рішення, відстоює власну позицію (10—12 балів).

Порівняльний аналіз традиційного та нового бачення системи оцінювання школярів

Традиційна система оцінювання	**Нове бачення системи оцінювання**
Оцінка як процес суб'єктно-об'єктної взаємодії	Оцінка як процес суб'єктно-об'єктної співпраці
Оцінюється кінцевий результат	Оцінюється процес руху до результату
Оцінка здійснюється дискрет но	Оцінка здійснюється безперервно
Результат оцінювання - кількісна оцінка	Результат оцінювання - кількісно-якісна багаторівнева характеристика навчальних досягнень
Оцінюються фрагментарні знання і вузькопрофільні уміння	Оцінюється широта і глибина прикладних (життєвих, професійних) знань та умінь
Педагог виступає в ролі судді та контролера	Педагог виступає в ролі адвоката і консультанта
Взаємодія педагога та учня майже виключається із процесу оцінювання	Взаємодія педагога та учня не виключається з процесу оцінювання, а навпаки, заохочується
Оцінка здійснюється педагогом	Заохочується сомоошнка та взаємооцінка
Оцінка жорстко структурована зовнішніми факторами	Оцінка гнучко структурована і є відкритою системою
Акцентовано увагу на тому, що школяр не знає і не вміє	Акцентовано увагу на тому, що школяр знає і вміє
Оцінювання має порівняльний характер у межах одного класу	Оцінюються індивідуальні унікальні характеристики учнів безвідносно до досягнень інших
Оцінювання обмежене окремим засобом (контрольною роботою, тестом тощо)	Оцінювання передбачає використання різних засобів
Оцінюються фіксовані навчальні досягнення	Беруться до уваги витрачені зусилля, спрямовані на досягнення навчального результату

4. Сутність самоконтролю й самооцінювання в навчанні.

Самоконтроль та самооцінювання - компоненти учіння, їх здійснюють школярі. Навчати самоконтролю та самооцінюванню необхідно учнів з перших днів шкільного навчання. Для цього існують фізіологічні передумови, а здійснення навчальної діяльності, як провідної, передбачає володіння учнями молодших класів відповідними вміннями.

Дані вміння вчені відносять до загальнонавчальних вмінь. Вимоги до оволодіння школярами цими вміннями сформульовані в навчальних програмах з кожного предмету.

Самоконтроль – усвідомлювана регуляція людиною своєї діяльності з метою забезпечення таких результатів цієї діяльності, які відповідали б поставленим цілям, нормам, правилам, зразкам.

Самооцінка – судження людини про міру наявності в неї тих чи інших якостей, властивостей у співвідношенні їх з певним еталоном, зразком. Вона функціонує завдяки операції співвіднесення процесу або результату власних дій із певною нормою. Самооцінка дозволяє учню визначити, в якій мірі він навчився діяти в порівнянні зі зразком.

Корекція – система практичних і розумових дій, які здійснює учень після виконання завдання з метою виправлення помилок, припущених в ході вживання певного способу дії (порушення складу, повноти й послідовності відповідних операцій).

Спрямованість самоконтролю у навчанні - процес та результат власної діяльності.

Взаємоконтроль – система практичних і розумових дій, які здійснює учень з метою перевірки правильності вживання іншою людиною певного способу дії (складу, повноти й послідовності відповідних операцій).

Характеристика видів самоконтролю (за часом здійснення).

Підсумковий самоконтроль – система практичних і розумових дій, які здійснює учень після виконання завдання з метою перевірки правильності вживання певного способу дії (складу, повноти й послідовності відповідних операцій). Об'єктом підсумкового самоконтролю є кінцевий результат власної дії.

Поточний самоконтроль – система практичних і розумових дій, які здійснює учень під час виконання завдання з метою перевірки правильності вживання певного способу дії (складу, повноти й послідовності відповідних операцій). Об'єктом поточного самоконтролю виступає спосіб виконання дії. Оволодіння даним видом самоконтролю безпосередньо впливає на формування в учнів довільності.

Упереджуючий самоконтроль – попереднє виділення учнем “зон труднощів”, прогнозування можливих результатів вживання певного способу дії до початку виконання завдання. Найбільш складний вид самоконтролю.

Формують самоконтроль в такій послідовності: взаємоконтроль, самоконтроль; підсумковий, поточний, упереджуючий.

Скласти схему видів самоконтролю та послідовності його формування.

Висновок. Здійснення контролю й оцінювання рівня навчальних досягнень дозволяє вчителю відслідковувати ефективність навчального процесу вцілому та успішність навчання кожного учня. Вчителю необхідно дотримуватися вимог до контролю, діяти послідовно, чітко, доброзичливо та вимогливо. Процес навчання буде більш ефективним за умови поступового залучення всіма вчителями школярів до здійснення самоконтролю та самооцінювання.

V. Підведення підсумків заняття, оцінка знань студентів, аналіз активності групи

VI. Пояснення домашнього завдання:

- лекційний матеріал по темі;
- самостійне вивчення теми;
- підготовка до практичної роботи.

Лекція № 6. Тема. Виховання в цілісному педагогічному процесі.

План.

1. Сутність процесу виховання.
2. Складові частини процесу виховання.
3. Мета виховання, її походження та значення у виховному процесі. Сучасне звучання мети виховання.

Завдання роботи.

1. Визначити сутність сучасних наукових поглядів на процес виховання.
2. Схарактеризувати виховання як процес.
3. Ознайомити з метою виховання (історичний аспект) та з її сучасним звучанням.
4. Формувати мотивацію до оволодіння науковими засадами організації та здійснення виховного процесу в майбутній професійній діяльності.

5. Вчити аналізувати, структурувати і фіксувати інформацію, встановлювати міжпредметні зв'язки, порівнювати.

Основні поняття. Процес виховання, структура процесу виховання, компоненти процесу виховання, мета процесу виховання.

Методи:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Дидактичні засоби навчання *:* навчальна програма та робоча навчальна програма з дисципліни, навчально-методичний комплекс дисципліни, програмні матеріали з дисципліни для студентів, термінологічний словник, підручники, фахові видання, проектор, робочі лекційні зошити.

Список літератури.

Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – С.94–102.
Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. / С.Г. Карпенчук. – К. : Вища шк., 1997. – 304 с.
Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцко ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і допов. – Х. : ОВС, 2002. – С.25–32.
*Пермяков О.*А., Морозов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. / О.А. Пермяков, В.В. Морозов. – К.: Знання, 2006. – С.23–27.
Пономарьова Г.Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки / Г.Ф. Пономарьова. – Х., 2004. – С.27–30.
*Фіцула М.*М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – С..214–220.

Структура лекційного заняття №6

1. Організаційна частина заняття.

Привітання. Актуалізація уваги студентів. Підготовка до висвітлення нової теми.

Повідомлення теми лекційного заняття.

2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття.

Повідомлення мети та основних завдань заняття. Актуальність проведення лекційного заняття. Основні поняття теми лекції.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань.

4. Мотивація навчальної діяльності студента.

5.*Перелік рекомендованих літературних джерел*. Психолого-педагогічний ескіз навчальної літератури та періодичних видань.

5.Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність.

1. **Сутність процесу виховання.**

? *Чи можливе існування суспільства без виховання?* Отже, здійснення виховання - одна з функцій суспільства, а успішне виховання - основа стабільності і прогресу.

З іншого боку, виховання супроводжує кожну людину усе життя. У дитинстві нас виховують. Ставши дорослими, ми виховуємо інших. Багато людей усвідомлюють важливість самовиховання, а іноді і перевиховання себе. Хочеться, щоб ви дивилися на зміст цієї лекції через призму свого досвіду і розуміння того, що багато що згодиться в професійній діяльності і сімейному житті.

Процес виховання існує здавна, а термін "виховання" виник в 18 столітті, спочатку сприймався як "напоїти", "нагодувати". Але важливий не лише догляд за дитиною, а і її духовне зростання. Сьогодні виховання не обмежується дитинством, а розповсюджується на людей різного віку і соціальних груп. Виховання є одним з основних понять педагогіки і важливою складовою частиною педагогічного процесу.Сьогодні на виховання дуже сильно впливають соціальні проблеми, тому теорія виховання - один з самих проблемних і важливих розділів педагогіки.

У широкому сенсі під вихованням розуміють процес цілеспрямованого впливу з метою накопичення людиною необхідного для життя в суспільстві соціального досвіду і формування у нього певної системи цінностей.

Наведемо ще декілька визначень виховання:

- Процес цілеспрямованого формування особистості в умовах спеціально організованої виховної системи, яка забезпечує взаємодію вихователів і вихованців.
- Цілеспрямований і систематичний вплив на розвиток людини з метою підготовки її до виконання конкретних ролей у системі суспільних відносин.
- Систематичний і цілеспрямований вплив вихователя на вихованців з метою формування у них рис і якостей особистості, необхідних суспільству.

У вузькоиу сенсі виховання часто трактується ще в конкретнішому значенні - як рішення певної виховної задачі.

Без виховання неможливе існування людства. В процесі виховання людина реалізує свою людську суть. Виховання - повільний, складний шлях. А.С.Макаренко писав в "Книзі для батьків": "Увесь . "хаос" стосунків зі світом не піддається немов би ніякому обліку, проте він створює в кожен момент певні зміни в особі дитини. Спрямувати цей розвиток і керувати нимм - ось завдання виховання".

Виховання - процес вироблення, творення в людині гармонійної системи стосунків з соціумом, світом в цілому і з самим собою. Існує багато моделей В., але багато дослідників вважають, що В. - не трансляція 1 моделі поведінки і ставлеення до світу, а допомога в самовизначенні, у відповідях на питання Хто я є? і Для чого я живу?

Ми вже знаємо, що в ході історії і в процесі розвитку самої педагогічної науки розуміння теорії і практики виховання мінялося.

Руссо сказав: "Ми народжуємося слабкими - нам потрібна сила, ми народжуємося безпорадними - нам потрібна допомога, ми народжуємося безглуздими - нам потрібний розум. Усе, що ми не маємо при народженні і без чого не можемо обійтися, ставши дорослими, дано нам вихованням".

Сутність виховання полягає в такій взаємодії, що вихователь навмисно прагне вплинути на виховуваного. Тобто виховання є одним з видів діяльності з перетворення людини або групи людей. Це діяльність, спрямована на зміну психічного стану, світогляду і свідомості особи та її ціннісних орієнтацій.

Основа виховання - загальнолюдські цінності, зразки вітчизняної і світової культури; багатовікові морально-моральні засади, традиції, Конституція, закони, нормативно-правові акти.

2. **Складові частини процесу виховання.**

Структура виховного процесу є взаємозв'язком основних елементів: цілей і змісту, методів і засобів, а також досягнутих результатів.

Таблиця 1.

Основні проблеми аналізу в теорії виховання

Питання теорії виховання	Що досліджує
Для чого виховувати?	Цілі в-я
Чому виховувати?	Зміст в-я
Як виховувати?	Методи в-я

Як організувати виховання?	Форми в-я
За допомогою чого виховувати? У чому виражається зміст виховання?	Засоби в-я
Як оцінити результат?	Методи К і О
Які стратегії - найефективніші?	Принципи в-я

Зрозуміло, що в спілкуванні з дитиною немає значущих і не дуже аспектів поведінки і він виховується не тоді, коли вислуховує цінні зауваження з боку батьків і педагогів, які нерідко розходяться із справою, а в ході постійної взаємодії зі світом дорослих і однолітків.

Проблеми виховання і навчання нерозривно пов'язані, оскільки дані процеси спрямовані на людину як ціле. Проте в науковому розумінні і організації процесів навчання і виховання є свої особливості. Тому розподіл цих процесів проводиться нами з метою пояснення їх суті.

Замислимось над такими висловами:

"Недостатньо, щоб виховання тільки не псувало нас, - треба, щоб воно змінювало нас на краще" (М. Монтень).

"Ніхто не стає гарною людиною випадково" (Платон).

Предмет виховання - людина.

Суб'єкти виховання - педагоги, батьки, діти.

Теорія і методика виховання є розділами загальної педагогіки, в яких уточнюється суть, принципи і методи, цілі і зміст процесу виховання.

Виховання має певний зміст та напрями.

Зміст виховання - ідеї, теорії, концепції, точки зору, факти - те, на чому формується особа.

Зміст виховання визначається державною політикою і станом духовної сфери суспільства.

Зміст виховання - базові культурні цінності, освоївши які людина може взаємодіяти зі світом в усьому його різноманітті через різні види діяльності.

Зміст виховання представлений в його напрямах. За ознакою напряму виховання виділяють розумове, моральне, трудове, фізичне і естетичне виховання. У наш час формуються нові напрями виховної роботи - правове, економічне, екологічне.

Таблиця 2.

Стисла характеристика напрямів виховання

Напрям	Завдання напряму виховання
Розумове	Розвиток інтелектуальних здібностей людини, інтересу до пізнання навколишнього світу і себе.
Моральне	Накопичення морального досвіду і знань про правила громадської поведінки (у сім'ї, на вулиці, в школі і інших громадських місцях); Розвиток моральних якостей (уважного і дбайливого відношення до людей; чесності, терпимості.)
Трудове	Формування добросовісного і творчого ставлення до різних видів трудової діяльності, накопичення професійного досвіду
Естетичне	Розвиток естетичного ставления до дійсності, привнесення естетики в особисте життя і оточення, в побут, в професійну діяльність і соціальний ландшафт.
Громадянське	Формування відповідального ставлення до сім'ї, до інших людей, до свого народу і Вітчизни.
Екологічне	Розуміння цінності природи і усього живого на Землі. Орієнтація людини на дбайливе ставлення до природи, її ресурсів і корисних копалин, флори і фауни. Сприяння запобіганню екологічної катастрофи.
Правове	Надання знань про свої прав і обов'язки, формування відповідальності за їх недотримання. Формуваання шанобливого відношення до законів і Конституції, прав людини і на критичне ставлення до тих, хто переступає останні.

Показники вихованості людини: вигляд, мова, манера поведінки в цілому і характерні окремі вчинки, ціннісні орієнтації, ставлення до діяльності, стиль спілкування.

Інший підхід: як критерії оцінки вихованості людини приймають:
- "добро" як поведінку на благо іншої людини (групи, колективу, суспільства в цілому);
- "істину" як керівництво при оцінці дій і вчинків;
- "красу" в усіх формах її прояву і творення.

Серед виховних чинників виділяють дві основні группи: об'єктивну і суб'єктивну.
До групи об'єктивних чинників відносять:
- генетичну спадковість і стан здоров'я людини;
- соціальну і культурну приналежність сім'ї;
- обставини біографії;
- культурну традицію, професійний і соціальний статус;
- особливості країни і історичної епохи.

Групу суб'єктивних чинників складають:
- психічні особливості, світогляд, ціннісні орієнтації, внутрішні потреби і інтереси як вихователя, так і виховуваного;
- система стосунків з соціумом;
- організовані виховні дії на людину з боку окремих людей, груп, об'єднань і усього співтовариства.

Результат виховання - особистісні новоутворення, пов’язані з усвідомленням і зміною системи світогляду, ціннісних стосунків, що дозволяють вибирати спосіб життя і стратегію поведінки, орієнтуватися в мові сучасної культури. Тобто в людському і соціальному просторі "добра-зла", "істини-брехні", "честности-беспринцип-ности", "любові-ненависті", "дружби-зради", "прав і обов'язків" завжди залишатися людиною.

Як в будь-якому іншому процесі, **джерелом розвитку процесу виховання** служать його протиріччя. Основним з них є протиріччя між зростаючими вимогами до особи (колективам) досягнутим рівнем розвитку, вихованості.

Протиріччя постійно відтворюються на новому етапі розвитку суспільства, педагогіки, процесу виховання, будучи джерелом розвитку. Відповідно, їх не треба плутати з недоліками і труднощами. Труднощі і недоліки устраняются, а протиріччя вирішуються.

Стисла характеристика виховних систем.

Отже, виховання - цілеспрямоване управління процесом розвитку особистості. Ми вже говорили про те, що процес виховання багато в чому складніше, ніж навчання. Чому? Встановлено, що виховання - тривалий, складний процес. На його результативність впливає безліч чинників. Ці чинники часто суперечать один одному. Процес виховання триває усе життя людини, він дуже изменичивый, динамічний. Результат виховання нерідко важко відразу виявити і визначити однозначно. Успіх у вихованні можливий тільки у разі додатка і педагогом, і учнем великих зусиль.

Виховання здійснюється в діяльності. Тоді виникає питання: як організувати діяльність, яка допоможе виховати сучасну людину? Один з основних шляхів вирішення цієї проблеми - обгрунтування і реалізація сучасних виховних систем.

Отже, система характеризується такими ознаками: має мету, передбачуваний результат, в її основі лежать певні принципи, побудований зміст і способи організації, визначені критерії і показники ефективності.

Будь-яка система виховання затребувана конкретним суспільством і існує до тих пір, поки вона потрібна цьому суспільству. Тому вона має конкретно-історичний характер. У цілях і завданнях, які вона висуває, є видимими ідеали людини цієї епохи. По відношенню до виховної системи не існує оцінного крите-рия типу "погана" або "хороша". У історії людства відома безліч виховних систем. Це

спартанська система, система виховання джентельмена, система виховання через колектив. Але головним для кожної з виховних систем являється орієнтація на вос-питание людини, готової і здатної жити в сучасному для нього суспільстві.

Сучасні виховні системи намагаються відповісти на запити часу. Є загальні підходи, які лежать в основі створення сучасних виховних систем, а саме: побудова субъект-субъектных стосунків, орієнтація на творчість, принцип свободи, опора на культуру, формування ціннісних установок.

В ході реалізації виховної системи формується не одна певна якість людини, а їх комплекс, причому це відбувається не по черзі, а одночасно.

При цьому вихованець проходить такий шлях: знання - переконання - практична діяльність.

Висновок. Добитися успіху у вихованні можна тільки, якщо розглядати і здійснювати його як систему.

Етапи виховного процесу

1. Формування позитивної мотивації.
2. Засвоєння соціального досвіду (знань).
3. Формування поглядів, переконань.
4. Організація діяльності та спілкування.
5. Оцінка вчинків.

3. Мета виховання, її походження та значення у виховному процесі. Сучасне звучання мети виховання.

Виховання є багатофакторним процесом.

В ході історії виникла потреба в осмисленні процесу виховання, визначення його специфіки. А саме в уточненні цілей виховання; специфіці засобів і видів виховання.

Л. Толстой сказав: "Для того, щоб пройти тисячу верст, треба, щоб попереду висів ліхтарик - мета, заради якої треба пройти тисячу верст, і яка освітлюватиме цей шлях".

Мета - розуміння того, яким повинна стати людина в результаті виховання, самовиховання, перевиховання. Проблема цілей виховання - складна, неоднозначна.

Наприклад, В.Г. Белинський сформулював мету виховання так: "Знаряддям виховання має бути любов, а метою - людяність".

Проблема визначення цілей виховання - складна, неоднозначна. У будь-якому випадку мета - це прогнозований результат.

Однією з найважливіших проблем теорії виховання є проблема мети виховання в історії розвитку освіти і педагогіки.

Мета виховання - це сукупність якостей особистості, до виховання яких прагне суспільство. Вона має об'єктивний характер і відображає в узагальненій формі ідеал людини.

Ідеал - це уявлення про зразок людської поведінки і стосунків між людьми, що формується під впливом розуміння мети життя.

Будь-яке виховання - від найменших заходів до державних програм - завжди має цілеспрямований характер. Виховання без мети не існує. Меті підпорядковуються всі компоненти: зміст, організація, форми, методи виховання. Мета - це та характеристика, що визначає виховну систему в цілому. Саме цілі і засоби їх досягнення відрізняють одні виховні системи від інших. Цілі виховання визначаються потребами розвитку суспільства, залежать від способа виробництва, темпів прогресу, досягнутого рівня розвитку педагогічної теорії і практики, можливостей суспільства. Отже, мета виховання носить конкретно-історичний характер і змінюється відповідно до соціального, духовного і матеріального рівнів розвитку суспільства. Саме тому ідеал і мета виховання змінювались упродовж історичного розвитку людства, що можна проілюструвати за допомогою таблиці 6.3.

Уявлення наших предків про цілі виховання вивчає этнопедагогика. Етнопедагогика є своєрідний набір правил і нормативів, що стихійно склалися протягом тривалого періоду історії в тих або інших геополітичних і соціально-економічних умовах, тій або іншій соціальній спільності. Вона тісно пов'язана з історією народів, їх культурою, цінностями і ідеалами і відбиває найбагатший досвід сосуществование-вания поколінь, їх традиції і спадкоємність. Народна педагогика є первинною для кожної людини. Вона знаходить застосування в будь-якій сім'ї. Наші предки виходжували, ростили, учили і виховували дітей, не маючи знань педагогічної науки у власному її значенні.

Отже, цілі виховання розуміються по-різному на різних етапах розвитку суспільства, але вони мають бути реалістичними і досяжними.

Ми вже характеризували загальноцивілізаційні тенденції початку XXI віки, які безпосередньо впливають на визначення цілей і змісту виховання.

1. Зафіксована тенденція до глобалізації. У чому вона проявляється? Зближуються нації, держави, успіх кожної країни багато в чому залежить від її зв'язку з іншими країнами, загострюється конкуренція між країнами в усіх сферах діяльності.

2. Людство у будь-який момент може самоликвидироваться, оскільки з'явилася зброя масового ураження, люди порушили екологічну рівновагу на планеті.

Ідеал і мета виховання на різних етапах розвитку суспільства

	Суспільно-економічна формація	Класи	Ідеал виховання особистості	Мета виховання
1		Відсутні	Сильний, спритний,	Озброєння людини
			хитрий, мужній	досвідом
			мисливець і воїн;	виживання.
			сильна, здорова	
			господиня	
			("хранителька	
			вогнища").	
2	Рабовласницька (на прикладі Давньої Греції")	Рабовласники Раби	Фізично і морально досконала, гармонійна людина Сильний, здоровий, покірливий працівник.	Гармонійна єдність внутрішнього і зовнішнього, духовного і фізичного ("калокагатія"). Підготовка до виконання наказів, підкорення, фізичної праці.
3		Феодали	Аскетичний, фізично-досконалий воїн.	Оволодіння сімома лицарськими доброчесностями.
	Феодальна: а) Епоха Середньов	Феодально залежні селяни Мешканці міст	Працьовитий, фізично здоровий працівник. Спритний, розумний майстер своєї справи.	Оволодіння навичками і знаннями ведення сільського господарства. Оволодіння трудовими навичками і знаннями, розумовими операціями.
	б) Епоха Відродження	Ті ж самі	Відродження античного ідеалу гармонійної людини, збагачення його ідеєю "всебічності" розвитку. Виникнення цілісної концепції ідеалу всебічно і гармонійно розвиненої особистості.	Всебічний і гармонійний розвиток особистості.

4	Капіталістична	Буржуазія Робітники	Прагматичний, освічений, морально і фізично розвинений "господар життя". Здоровий, сильний, морально підготовлений кваліфікований робітник.	Формування тих якостей, які потрібні у суспільному житті; оволодіння необхідною базою знань у привілейованих закладах освіти. Одержання робітничої кваліфікації і необхідного мінімуму знань у спеціалізованих закладах освіти.

4. Суспільство стає человекоцентристским. Головна умова розвитку суспільства - розвиток особистості.

Ці тенденції впливають на виховання людини, яка має власну світоглядну позицію, живе в гармонії зі світом, людьми і собою, творчо підходить до рішення життєвих завдань, самоизменяется і перетворить навколишній простір, тобто виступає суб'єктом життєдіяльності.

У світовій спільноті намітилася тенденція до самовиховання і виховання людини упродовж усього життя. Вона означає:

- спадкоємність між дошкільними, позашкільними, шкільними закладами і ВНЗ в рішенні виховних завдань;

- процес безперервного самовиховання людини протягом життя;

- реалізацію потреби людини в постійному збагаченні досвіду соци-альных стосунків, способів спілкування і взаємодії з людьми, техни-кой, природою, Всесвітом.

Мета виховання визначає вибір його змісту.

Коли здійснюється виховання, важливо допомогти людині вивчити світ в усьому його різноманітті. Це пізнавальна позиція. Але людина - діяч. Тому, необхідно, щоб в ході виховання він міг не лише спостерігати, вивчати, але і перетворювати простір, зберігати цінності. Для цього реалізують активно-перетворчу позицію. Про це відомий педагог С. Шацький сказав: "Виховання в чистому вигляді не існує, виховання - це організація діяльності".

Отже, цілі виховання розуміються по-різному на різних етапах розвитку суспільства, але вони повинні тат реалістичними, досяжними.

Цілі виховання - це очікувані зміни в людині (чи групі людей), здійснені під впливом спеціально підготовлених і проведених виховних акцій і дій.

Сьогодні формулюють такі **цілі виховання** :

- загальні - вироблення якостей, необхідних усім людям (доброта, порядність, працьовитість);

- індивідуальні - припускають облік середовища, спадковості, активності особи;

- перспективні - формування усебічно розвиненої особи;

- ближні - формування базових культурних цінностей для самореалізації в сучасному суспільстві.

Коли формулюють цілі виховання, враховують такі підстави: субъект-субъектні стосунки, орієнтація на творчість, принцип свободи, опора на культуру, формування ціннісних установок.

Історична і світова практика показують, що головна мета виховання визначається як формування усебічно і гармонійно розвиненої людини, підготовленої до самостійного життя і діяльності в сучасному суспільстві, здатної розділяти і примножувати цінності останнього в майбутньому.

Незважаючи на всі зміни у житті, *загальна мета* виховання залишається незмінною - формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості.

В цілях гармонійного і усебічного розвитку людини здійснюють розумове, моральне, трудове, естетичне, фізичне, правове, громадянське, економічне, екологічне виховання.

Процес виховання є саморозвиваючою системою, в якій розвиваються не лише вихованці, виховна діяльність, його взаємодія з вихованцями; розвивається цілісний об'єкт, який, будучи системою, є дещо більшим, ніж сукупність складових.

Сучасну характеристику виховного процесу дає И.П. Підласий: «Процес виховання — це процес формування, розвитку особистості, який включає як цілеспрямований зовнішній вплив, так і самовиховання особистості».Отже,**процес виховання** — це динамічне складне педагогічне явище, яке відбувається на основі цілеспрямованого й організованого впливу вихователів, соціального середовища на розум, почуття, волю вихованця з метою формування всебічно і гармонійно розвинутої особистості.

Специфіка процесу виховання:

- цілеспрямованість;
- двосторонність; — неперервність і тривалість;

- багатогранність завдань і різноманітність змісту;
- залежність від специфіки професійних завдань і необхідності формування громадянина України;
- багатство форм, методів і засобів виховного впливу;
- поступове виявлення результатів виховних впливів;
- самокерованість. Безумовно, із цих специфічних властивостей випливають **основні характеристикки процесу виховання:** системність, цілісність, двосторонність, комплексність, гуманність, планомірність, націленість на конкретний результат, неперервність, тривалість і організованість.

Глибоке і правильне їх розуміння сприяє якісній організації та ефективності цього процесу.

Виховний процес являє собою струнку систему, яка складається з певних елементів (компонентів виховного процесу), має структурні складові, відповідні його функціям. При цьому мається на увазі не проста система, а динамічна, з тенденцією до постійного саморозвитку і самовдосконалення.

Всі ці елементи створюють цілісність і діють у комплексі. Цілісність і комплексність — закономірні властивості виховного процесу. Вони об'єктивно існують настільки, наскільки суспільство має потребу у вихованні підростаючого покоління. Звідси об'єктивно існує єдність навчання, виховання, розвитку і самовдосконалення вихованців, єдність їхньої свідомості та поведінки, єдність змістового і процесуального боків цього процесу, всебічний розвиток особистості вихованця у цьому процесі та формування громадянина України.

Результати процесу виховання

Вихованість школярів — показник ефективності та якості навчального процесу.

Якості особистості школяра є результатом інтеріоризації зовнішніх впливів у внутрішні, вираження єдності зовнішніх і внутрішніх чинників виховання та розвитку.

Основа вихованості — моральні якості (рівень набутого морального досвіду, моральної зрілості).

Результати процесу виховання різні, оскільки залежать від індивідуальних особливостей вихованців, їх ставлення до навколишнього світу, виховних впливів, однолітків, батьків, педагогів.

Рівень вихованості наближено характеризують словами: високий, середній, низький.

Рівень вихованості —ступінь сформованості в учня відповідно до вікових можливостей найважливіших якостей особистості, які є показниками вихованості.

Високий рівень певної якості особистості характеризується наявністю всіх ознак, властивих цьому показнику. *Середній* — наявністю половини чи більше ознак відповідного критерію. *Низьким* вважають такий, коли є менше половини ознак від загальної кількості чи коли їх немає взагалі.

Критерієм вихованості кожної особистості є не лише знання законів, правил, норм поведінки, а конкретні дії відповідно до визнаних норм і правил. Такі критерії не можуть бути універсальними, бо в кожному конкретному соціальному середовищі є свої норми і правила, а отже, і показники вихованості людини. При цьому слід враховувати вік, рівень соціального досвіду людини тощо.

Критерії вихованості —ознаки, за допомогою яких роблять висновок про рівень вихованості людини, оцінюють результати виховного впливу.

Інтеріоризація — процес перетворення зовнішніх, реальних дій з предметами на внутрішні, ідеальні.

Завдяки інтеріоризації зовнішні факти людської поведінки переходять в усталені внутрішні якості особистості. Результати виховного процесу значною мірою залежать від індивідуальних особливостей вихованців, їх ставлення до навколишньої дійсності, насамперед до спрямованих на них виховних впливів, їх взаємин з однолітками, дорослими, ставлення до педагогів і батьків. Оскільки школярі різняться індивідуальними особливостями, то й результати їх виховання різні.

Для практичної діяльності педагога доцільно учнів класу залежно від рівня їх вихованості поділити на кілька груп.

Характеристика рівнів вихованості школярів

Дуже низький рівень. Характеризується негативним досвідом поведінки, що важко піддається педагогічному впливу, саморегуляція і самоорганізація не розвинуті.

Низький рівень. Характеризується слабким виявом позитивного, ще не стійкого досвіду поведінки, спостерігаються зриви, поведінка регулюється переважно вимогами старших та іншими зовнішніми стимулами, саморегуляція та самоорганізація інтуїтивні.

Середній рівень. Йому властива стійка позитивна поведінка, наявність регуляції та саморегуляції, організації й самоорганізації, хоч активна позиція щодо діяльності та вчинків однокласників ще не виявляється.

Високий рівень. Для нього визначальним є стійкий і позитивний досвід поведінки, саморегуляції разом з прагненням до організації та регуляції діяльності поведінки інших людей, виявом активної позиції.

Основні показники рівня вихованості школяра — зовнішній вигляд, культура поведінки у школі та за її межами, громадська активність, самостійність у всіх видах діяльності, сформованість наукового світогляду, національної самосвідомості, ставлення до навчання, інтерес до знань і усвідомлення їх ролі в своєму розвитку, прилучення до національної та світової культури, мистецтва, літератури, фізичне здоров'я, захоплення фізичною культурою і спортом, працелюбність, орієнтованість на майбутню професію.

Оцінити рівень вихованості особистості можна і за її ставленням до навколишньої дійсності: до суспільства — патріотизм, суспільна дисципліна, громадська активність, працьовитість, відповідальність, солідарність, відданість справі; до інших людей —г поважання їх гідності, піклування, терплячість; до себе — гідність, самокритичність, самоконтроль, ініціатива, оптимізм; до культури — повага до культурних цінностей, контакти з діячами культури, розуміння прекрасного; до природи — повага до всіх форм життя, милування природою, примноження її багатств і раціональне їх використання; до моральних цінностей — демократизм, гуманізм, поважання волі.

Методами визначення рівня вихованості учнів можуть слугувати розглянуті раніше методи науково-педагогічного дослідження: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, вивчення продуктів діяльності учнів та ін.

Народна педагогіка про критерії вихованості:

Оцінюй людину за її вчинки.

На дерево дивись, як родить, а на людину — як робить.

Говорить вздовж, а живе впоперек.

Зафіксуємо структуру процесу виховання. Висновки

В ході історії і процесі розвитку самої педагогічної науки розуміння тео-рии і практики виховання зазнало істотних змін.

Отже, сьогодні виховання розуміють як:
- передачу соціального досвіду і світової культури;
- виховна дія на людину, групу людей або колектив (пря-мое і непряме, опосередковане);
- організацію способу життя і діяльності вихованця;
- виховна взаємодія вихователя і вихованця;
- створення умов для розвитку особистості вихованця, тобто надання йому допомоги і підтримки у разі сімейних проблем, труднощів в навчанні, обще-нии або професійній діяльності.

Різні підходи до визначення суті виховання підкреслюють практичну складність і багатогранність цього явища.

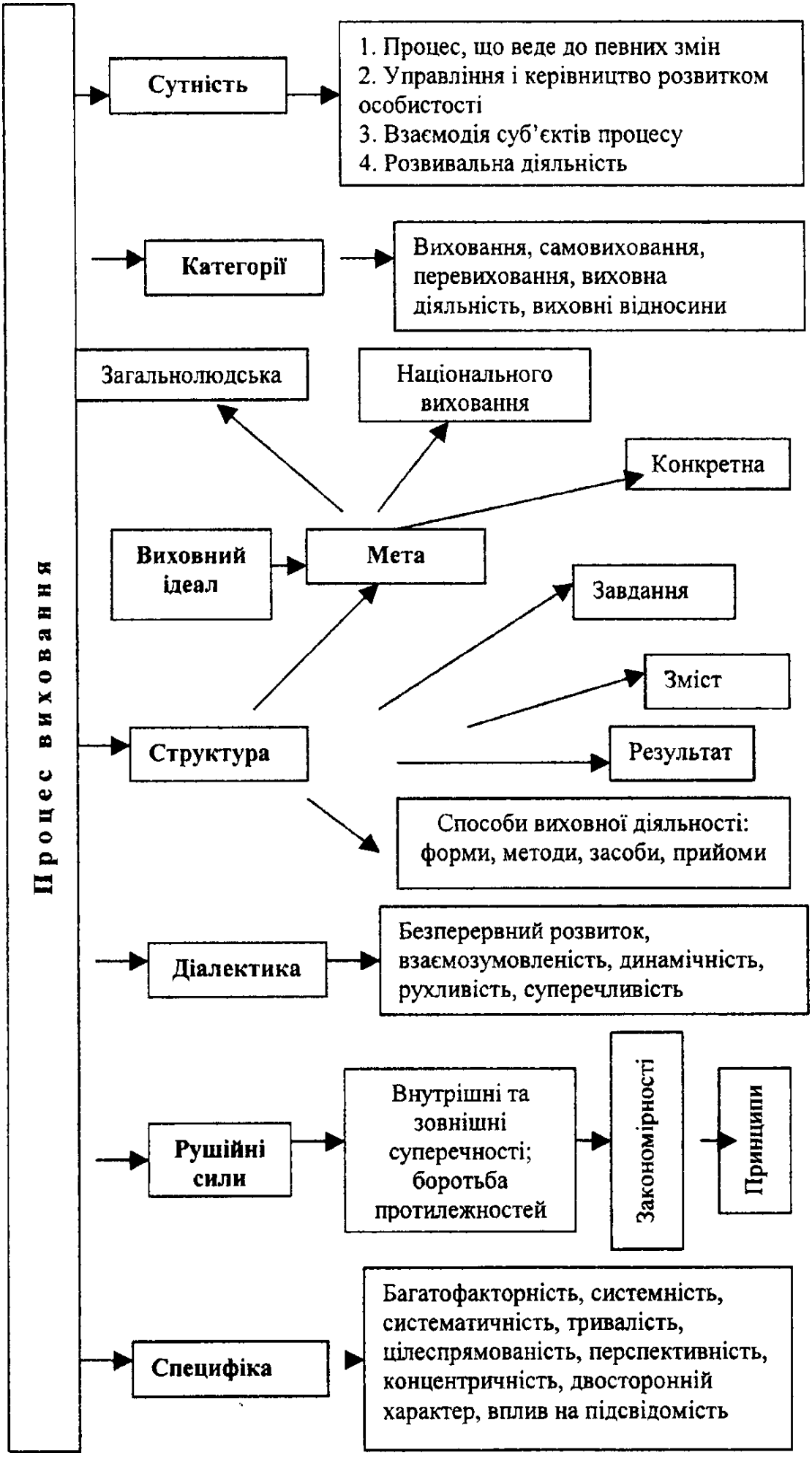
Процес виховання
Сутність
1. Процес, що веде до певних змін
2. Управління і керівництво розвитком особистості
3. Взаємодія суб'єктів процесу
4. Розвивальна діяльність
Категорії
Виховання, самовиховання, перевиховання, виховна діяльність, виховні відносини
Загальнолюдська
Національного виховання
Конкретна
Виховний ідеал
Мета
Завдання
Зміст
Структура
Результат
Способи виховної діяльності: форми, методи, засоби, прийоми
Діалектика
Безперервний розвиток, взаємозумовленість, динамічність, рухливість, суперечливість
Рушійні сили
Внутрішні та зовнішні суперечності; боротьба протилежностей
Закономірності
Принципи
Специфіка
Багатофакторність, системність, систематичність, тривалість, цілеспрямованість, перспективність, концентричність, двосторонній характер, вплив на підсвідомість

V. Підведення підсумків заняття, оцінка знань студентів, аналіз активності групи

VI. Пояснення домашнього завдання:

- лекційний матеріал по темі;
- самостійне вивчення теми;
- підготовка до практичної роботи.

Лекція № 7.Тема. Закономірності, принципи, методи, засоби, прийоми, форми виховання.

План.

1. Закони виховання та їх характеристика.
2. Закономірності виховання та їх характеристика.
3. Принципи виховання. Система принципів виховання. Характеристика принципів виховання
4.Методи виховання.
5.Характеристика основних груп методів виховання.
6. Загальна характеристика форм організації виховної роботи.
7. Класифікація форм виховання.
8. Вибір форм виховання. Загальна характеристика організації виховної справи.

Завдання роботи.

1. Визначити поняття “закономірності виховання”, “закономірності виховання”.
2. Виявити значення знання та реалізації законів та закономірностей виховання в ході організації виховного процесу.
3. Розкрити сутність законів виховання.
4. Схарактеризувати закономірності виховання.
5. Визначити поняття “закономірності виховання”, “принципи виховання”.
6. Виявити значення знання та реалізації закономірностей та принципів виховання в ході організації виховного процесу.
7. Розкрити сутність закономірностей виховання.
8. Схарактеризувати принципи виховання.
9. Визначити поняття “методи виховання”, “прийоми виховання”, “форми виховання”.
10. Виявити значення знання та умілого використання методів, прийомів та форм виховання в ході організації виховного процесу.
11. Формувати мотивацію до свідомого оволодіння методами, прийомами організації виховної роботи.
12. Схарактеризувати основні групи методів виховання.
13. Визначити поняття “форми виховання”, “виховний захід”, “виховна справа”.

14. Виявити значення знання та умілого використання форм виховання в ході організації виховного процесу.
15. Формувати мотивацію до свідомого оволодіння формами організації виховної роботи.
16. Схарактеризувати форми організації виховної роботи та умови їх вибору. Визначити етапи роботи з певною виховною справою.
17. Вчити аналізувати, структурувати і фіксувати інформацію, встановлювати міжпредметні зв'язки, порівнювати.

Методи:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Дидактичні засоби навчання *:* навчальна програма та робоча навчальна програма з дисципліни, навчально-методичний комплекс дисципліни, програмні матеріали з дисципліни для студентів, термінологічний словник, підручники, фахові видання, проектор, робочі лекційні зошити.

Основні поняття. Закономірності виховання, принципи виховання, правила виховання. Виховна робота, методи виховання, прийоми виховання, групи методів виховання, форми виховання, виховний захід, виховна справа.

Список літератури.

Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – С. 103–108, 132–181.

Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. / С.Г. Карпенчук. – К. : Вища шк., 1997. – 304 с.

Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцко ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і допов. – Х. : ОВС, 2002. – С.126–154.

*Пермяков О.*А., Морозов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. / О.А. Пермяков, В.В. Морозов. – К.: Знання, 2006. – С. 91–93, 105–112.

Пономарьова Г.Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки / Г.Ф. Пономарьова. – Х., 2004. – С.31–41.

*Фіцула М.*М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – С. 235–241, 307–342.

Структура лекційного заняття №7

1. Організаційна частина заняття.

Привітання. Актуалізація уваги студентів. Підготовка до висвітлення нової теми. Повідомлення теми лекційного заняття.

2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття.

Повідомлення мети та основних завдань заняття. Актуальність проведення лекційного заняття. Основні поняття теми лекції.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань.

4. Мотивація навчальної діяльності студента.

5.*Перелік рекомендованих літературних джерел*. Психолого-педагогічний ескіз навчальної літератури та періодичних видань.

5.Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність.

1. Закони виховання та їх характеристика

Нагадаю, що у кожної науки є своя сукупність законів. Про закони в педагогіці писали Я.А.Коменський та Дістервег. Однак, зараз більшість науковців говорять про закони та закономірності в педагогіці як синоніми.

Процес виховання, як специфічний вид соціальної діяльності, підпорядковується певним правилам, має свої закони та закономірності. Вони визначають порядок досягнення цілей і завдань виховання, сприяють ефективному управлінню виховною діяльністю, дають можливість передбачити результати виховної роботи і науково обгрунтувати, гуманізувати та оптимізувати мету, ідеал, зміст, методи й форми виховання українських громадян на сучасному етапі розбудови нашої держави.

Закони виховання – це об'єктивні, внутрішні, суттєві та відносно стійкі зв'язки, які виявляються під час організації та проведення виховного процесу.

Складність педагогіки та причини недостатньої розробки її законів в тому, що успіх їхнього використання, багато в чому, обумовлений професіоналізмом педагога. Багато авторів пишуть про педагогіку як науку та мистецтво.

Закони виховання дають можливість з'ясувати сутність виховного процесу, відбивають його об'єктивні, внутрішні, суттєві та відносно стійкі зв'язки. В педагогічних працях А. М. Алексюка, Ю. К. Бабанського, А. М. Бойко, С. У. Гончаренка, С. Г. Карпенчук, І. П. Підласого, М. М. Фіцули, І. Ф. Харламова, М. Д. Ярмаченка та інших учених сформульовано багато педагогічних законів. Проаналізуємо зміст тих законів, які проявляються в більшості освітньо-виховних систем.

- **Закон соціальної зумовленості цілей, змісту, принципів і методів виховання**
- **Закон зумовленості виховання характером діяльності та спілкування вихованців**
- **Закон цілісності та єдності процесу виховання**
- **Закон єдності і взаємозв'язку теорії та практики виховання**

Висновок. Отже, закони виховання – це об'єктивні, внутрішні, суттєві та відносно стійкі зв'язки, які виявляються під час організації та проведення виховного

процесу. В цих законах – сутність процесу виховання. Тому їх знання допомагає вихователям науково обгрунтувати зміст виховання, правильно визначити прийоми та засоби виховної роботи, уникати шаблонного підходу до педагогічної діяльності, інноваційно і творчо організовувати та проводити виховні заходи, ефективно вирішувати виховні завдання і в цілому оптимізувати та гуманізувати цей складний соціально значущий процес.

2.Закономірності виховання.

Конкретні прояви законів виховання у процесі виховання визначаються як закономірності виховання, котрі мають об'єктивні, суттєві, стійкі та повторювальні зв'язки між складовими компонентами цього процесу і сприяють ефективному його функціонуванню.

Знання педагогічних закономірностей сприяє успішності організації педагогічного процесу, але не гарантує успіх, адже дуже багато залежить від їхнього врахування конкретною людиною.

Закономірності виховання – це стійкі, повторювані, об’єктивно існуючі суттєві зв’язки у ньому, реалізація яких сприяє забезпеченню ефективності розвитку особистості школяра.

Закономірності і принципи - основа організації виховного процесу.

І. П. Підласий виокремлює 11 закономірностей, від яких залежить ефективність виховання:

– виховні взаємини, що склалися;
– відповідність цілі та організації дій, необхідних для досягнення цієї цілі;
– відповідність соціальної практики та характеру (направленості, змісту) виховного впливу на вихованців;
– сукупність дії об'єктивних і суб'єктивних факторів;
– інтенсивність виховання і самовиховання;
– активність його учасників у педагогічній взаємодії;
– ефективність розвитку і навчання, які супроводжують виховний процес;
– якість виховного впливу;
– інтенсивність впливу на «внутрішню сферу» вихованця (Г. І. Щукіна);
– поєднання педагогічного впливу й рівня розвитку вербальних і сенсомоторних процесів вихованців (Г. І. Щукіна);
– інтенсивність та якість взаємодії (спілкування) між самими вихованцями.

Крім того, дослідники виділяють і **інші закономірності виховання.**

Висновок. Отже, вищевикладене свідчить, що автори не мають єдиного погляду як на визначення кількості, так і формулювання основних закономірностей виховання на сучасному етапі розвитку педагогічної науки.

Однак, закономірності виховання необхідно враховувати під час створення будь-якої виховної ситуації. Це дає змогу педагогу відпрацювати задану схему дій, щоб досягти поставленої мети, допомагає йому в процесі виховної роботи (у плануванні, організації, оцінюванні процесу виховання) перетворити можливість, що випливає із закономірних зв'язків, на дійсність.

2. **Принципи виховання. Система принципів виховання. Характеристика принципів виховання.**

Складність виховного процесу потребує, щоб його цілеспрямована організація здійснювалася на основі єдиних принципів, яких повинні дотримуватися кожна школа і кожен вихователь.

Принципи виховання - це засадничі ідеї, ціннісні підстави виховання людини; початкові педагогічні положения, що є керівними нормами для вихователя.

У своїй сукупності принципи виховання відбивають рівень розвитку суспільства, його вимоги до особи і визначають цілі, спрямованість, зміст, організацію, методи виховання.

Виділяють наступні **основні принципи виховання:**

- **цілеспрямованість і доцільність виховання** (виховних взаємодій, впливів, дій); А.С. Макаренко стверджував: без ясного "відчуття мети ніяка виховна діяльність неможлива". Передбачає спрямування виховної роботи на досягнення основної мети виховання — всебічно розвиненої особистості, підготовки її до свідомої та активної трудової діяльності. Реалізується цей принцип за умови підпорядкованості виховної роботи загальній меті, знання цієї мети вихователями і вихованцями, недопущення стихійності у вихованні, наявності перспективи, проектування рівня вихованості особистості відповідно до запланованої мети.
- **гуманістична спрямованість виховання.**

Принцип ціннісно-смислової спрямованості виховання.

Принцип спрямований на створення умов для здобуття кожним вихованцем смислу своєї життєдіяльності. Роль виховання полягає в тому, щоб відкрити учням світ цінностей, з якого вони можуть обрати смисли для вирішення власних життєвих проблем. Тому організація виховного процесу в школі повинна бути такою, щоб кожна дитина у спільній діяльності здобувала власні цінності, власні смисли.

- **природовідповідність виховання** (виховання повинне грунтуватися на науковому розумінні природніх і соціальних процесів, їх взаємозв'язку, узгоджуватися із законами розвитку природи і людини, формувати відповідальність за стан природи, життя, самого себе, дотримання здорового способу життя. Виховувати людину необхідно згідно її статі і віку.
- **культуровідповідність виховання** (виховання повинне грунтуватися на загальнолюдських цінностях, враховувати особливості і традиції національних і регіональних культур, залучати людину до різних пластів культури (материальной, духовної, моральної, політичною, побутовою, фізичною та ін.) ;
- **діяльнісний підхід** - виховання в різних видах діяльності (навчальній, ігровій, трудовій, громадській та ін.). В основі цього принципу — ідея, що формування особистості безпосередньо залежить від її діяльності, від особистої участі в праці. Цей принцип спирається і на таку психологічну якість, як прагнення дитини до активної діяльності. Реалізується за умови усвідомлення учнями, що праця — єдине джерело задоволення матеріальних і духовних потреб, чинник усебічного розвитку особистості, сумлінне ставлення до неї — важлива позитивна риса.
- **зв'язок виховання з життям.** Його суть — виховна діяльність школи має орієнтувати учнів на те, що вони повинні жити життям суспільства, брати посильну участь у ньому вже за шкільною партою і готуватися до трудової діяльності. Реалізація цього принципу передбачає використання у виховній роботі краєзнавчого матеріалу, систематичне ознайомлення учнів із суспільно-політичними подіями в країні, залучення їх до посильної участі в громадській роботі.

- **поєднання педагогічного керівництваз ініціативою та самодіяльністю учнів.**Педагогічне керівництво зумовлюється відсутністю в учнів життєвого досвіду; виховання творчої особистості можливе, якщо існують умови для вияву самостійності й творчості, схвалюються ініціатива та самодіяльність. Цей принцип передбачає безпосередню участь учнів у плануванні своїх громадських справ, усвідомлення їх необхідності й значення, контроль за їх виконанням, оцінювання досягнутих результатів. При цьому важливо запобігти жорсткому регламентуванню діяльності дитячого самоврядування, адмініструванню, надмірній опіці.
- **колективність виховання** (виховання в колективі і через колектив) Цей принцип традиційно займає особливе місце у вітчизняній педагогіці. Тільки у колективі і з його допомогою виховуються і розвиваються відповідальність перед людьми, колективізм, взаємодопомога, засвоюються правила спілкування і поведінки, розвиваються комунікативні і організаційні вміння;
- **єдність розумної вимогливості і шанобливого ставлення до особистості, увага до її потреб і інтересів; опора на позитивне в людині.** Містить три взаємозв'язані елементи - вимагати, шанувати, піклуватися;
- **індивідуальний і диференційований підхід до виховання.** Такий підхід як індивідуальна корекція загальної системи виховання — важлива вимога до організації виховного процесу і одна з умов підвищення його ефективності. Виховні заходи, які не враховують цієї вимоги, не заторкують внутрішніх сторін особистості вихованця й тому малоефективні.
- **забезпечення в процесі виховання єдності слова і справи, наукової теорії і практики;**
- **єдність, узгодженість і спадкоємність виховних дій** відображує закономірні зв'язки його з досвідом минулого, впливом сім'ї, школи, середовища, в якому формувалася особа, а також цілеспрямовані дії усіх категорій вихователів, дотримання спадкоємності в усі періоди розвитку особистості;

- **поєднання методів формування свідомості та повеінки.**Підбираючи методи виховання, слід розумно поєднувати методи формування свідомості й методи формування суспільної поведінки з урахуванням принципу виховання єдності свідомості та поведінки;
- **ефективність методів виховання,**яке забезпечується за умови, що вчитель спирається у їх використанні на психологію школяра. Учень реагує на виховний вплив позитивно, негативно або нейтрально. Це потребує від педагога вміння «вловити» реакцію вихованця і відповідно скоригувати його сприймання.
- **Принцип неперервності** випливає з того, що виховання є багатогранним і багатофакторним процесом, який не обмежується ні часовими, ні віковими рамками; виховання здійснюється з часу народження і триває впродовж усього життя; соціальне і природне середовище, діяльність особистості так чи інакше впливають на формування певних якостей; процес навчання — важливий чинник виховання як через зміст навчального матеріалу, так і через організацію діяльності.

- **єдність виховання, самовиховання і перевиховання та ін.**
- **єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості.** Повинна охоплювати всі сторони навчально-виховної роботи школи, всі форми діяльності

учнівського та педагогічного колективів, сім'ї, знаходити свій вияв у змісті, формах навчання та виховання, у правилах поведінки школярів, у стилі життя *школи*, її традиціях. Така єдність є однією з умов оптимізації виховного процесу. Школа як провідна ланка в системі виховання учнівської *молоді повинна*не лише залучати до цієї справи сім'ю, громадські та інші організації, а й озброювати їх основами психолого-педагогічних знань, передовим досвідом виховання, дбати про підвищення педагогічної культури батьків.

Концепція національного виховання розглядає такі його принципи:

- **народність**
- **природовідповідність**
- **культуровідповідність**
- **гуманізація**
- **демократизаціяетнізація**

Об'єднуючим, інтегральним принципом процесу виховання є комплексний підхід до виховання з урахуванням функціонування усіх елементів цього процесу, усього комплексу організаційних форм, змістовних і методичних сторін виховної діяльності.

Усі перераховані принципи процесу виховання знаходяться у взаємозв'язку і взаємообумовленості, але в той же час кожен з них має відносну самостійність. **Лише сукупність цих принципів забезпечує успішне визначення завдань, підбір змісту, методів, засобів і форм виховання. Єдність принципів виховання потребує від педагога вміння використовувати їх у взаємозв'язку, з урахуванням конкретних можливостей і умов.**

Правила виховання — прикладні рекомендації щодо реалізації вимог того чи іншого принципу виховання.

Висновки.

В закономірностях та принципах виховання сконцентровані багаторічний досвід виховання і результати його наукових досліджень. Знання та реалізація закономірностей та принципів виховання є запорукою успішності здійснення процесу виховання.

Народна педагогіка про принципи виховання:

Діти, як квіти: полий, то ростимуть (гуманізм).
Гни дерево, доки молоде, вчи дитя, поки мале (природовідповідність).
У всякої пташки свої замашки.
Од тиха все лихо (індивідуальні особливості).
Розумний батько сина питати не соромиться.
Дитині волі не давай.
Хто дітям потаче, той сам плаче (вимогливість).
У семи няньок дитина без ока (єдність вимог).
Батьків хліб не навчить, як треба жить (самостійність).

Правила виховання — прикладні рекомендації щодо реалізації вимог того чи іншого принципу виховання.

3. **Методи і форми виховання.**

Виховний процес реалізується через виховну роботу в школі.

Виховна робота — це цілеспрямована діяльність, орієнтована на створення позитивно-виховного середовища та організацію спільної життєдіяльності

дорослих і дітей, спрямована на формування ціннісних орієнтацій, творчий розвиток особистості.

Рис. **1.**Структура виховної роботи

Виховна робота здійснюється за певними напрямками через реалізацію певних методів та форм виховання.

Під **методами виховання** розуміють способи взаємопов'язаної діяльності вихователів і вихованців, спрямованої на формування у останніх поглядів, переконань, навичок і звичок поведінки.

Прийом виховання – це своєрідна частина методу в умовах конкретної ситуації.

2. **Характеристика основних груп методів виховання.**

Методи формування свідомості

Ця група методів виховання охоплює методи різнобічного впливу на свідомість, почуття і волю учнів з метою формування у них поглядів і переконань.

До неї належать: а) словесні методи (роз'яснення, бесіда, лекція, диспут); б) метод прикладу. їх ще називають методами переконування, оскільки за їх допомогою не лише розвивають доводять до свідомості учнів сутність норм поведінки, а й долають помилкові погляди й переконання, негативні прояви поведінки.

Методи формування суспільної поведінки

Друга група методів виховання передбачав організацію діяльності та формування досвіду суспільної поведінки. До неї належать: педагогічна вимога, громадська думка, вправлення, привчання, доручення, створення виховуючих ситуацій.

Методи стимулювання діяльності та поведінки

Третя група методів виконує функції регулювання, коригування і стимулювання поведінки й діяльності вихованців. До неї належать змагання, заохочення і покарання.

Методи контролю та аналізу ефективності виховання

До четвертої групи методів виховання відносять педагогічне спостереження, бесіду, опитування (анкетне, усне), аналіз результатів суспільно корисної роботи, виконання доручень, створення ситуацій для вивчення поведінки учнів. У практичній діяльності вчителя важливо вміти використовувати їх під час вивчення окремого учня та учнівського колективу, яке здійснюється за орієнтовними програмами.

1. **Характеристика форм організації виховної роботи.**

За домінуванням видів діяльності форми можуть бути такими:

- *позакласна пізнавальна діяльність:* екскурсії, усні журнали, наукові вечори, вікторини, конкурси, турніри ерудитів, ділові ігри, "Зоряний час", "Поле чудес", "Як стати мільйонером" й ін.;
- *трудова діяльність* — види навчальної праці на уроках, суспільно-корисна праця, трудові десанти, акції тощо;

художня діяльність — концерти, конкурси, виставки, відвідування театрів, концертів тощо;

- *спортивна діяльність* — ігри, змагання, олімпіади, спортивні гуртки, секції;
- *громадська діяльність* — мітинги, збори, лекторії, ярмарки ідей, акції милосердя й ін.;
- *вільне спілкування* — дискотеки, вечорниці, вечори відпочинку;
- *ціннісно-орієнтувальна* — бесіди, диспути щодо проблем життя, вечори запитань та відповідей, сокра- тівські бесіди, зустрічі з цікавими людьми, рольові ігри тощо.

За часом проведення виховні справи можуть бути: короткочасними, тривалими (декади, олімпіади, конкурси, турніри) та традиційними, що постійно проводяться саме в цьому виховному закладі (збори випускників, осінні капусники, першоквітневі гуморини й ін.).

Виховний захід — це організована дія колективу дітей та дорослих, що відбувається зазвичай протягом *обмеженого* відрізку часу та спрямовується на досягнення виховних цілей. Для виховного заходу характерна: споглядально-виконавча позиція дітей, організаторська роль дорослих, фрагментарність, розділеність. Процес виховання, який має характер формально пов'язаних між собою заходів, не може бути повноцінним. Тому цей термін сприймається деякою мірою негативно, наче він означає формальну дію.

На відміну від виховного заходу **виховна справа** — це *система (не одноразовий акт)* ідейно та організаційно оформленої взаємодії педагогів та вихованців, що є *частиною загального плану* виховної роботи, спрямованої на створення позитивного виховного середовища, формування ціннісних установок та творчий саморозвиток особистості.

Фактори, що впливають на вибір форми організації процесу виховання:

а) напрям виховної роботи;

б) кількість учасників — масові (колективні), групові, індивідуальні;

в) домінуючий вид діяльності;

г) час та місце проведення.

Висновок. **Знання та вміле використання вчителем методів, прийомів та форм виховання є однією з умов забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.**

Табл. 1.

Загальна характеристика методів виховання

Назва групи методів	Методи формування свідомості	Методи формування досвіду поведінки	Методи стимулювання та корекції поведінки	Методи контролю результативності виховання
Мета	Вплив на свідомість, почуття, волю вихованця	Здобуття досвіду поведінки врізних видах діяльності, у спілкуванні	Стимулювання позитивних дій, вчинків, суджень, оцінок та гальмування негативних	Виявлення ефективності виховного процесу, рівня вихованості учнів
Види методів	Бесіда, лекція, диспут, пояснення, навіювання, роз'яснення, приклад, інструктаж, доповідь	Вправа, приучення, доручення, педагогічна вимога, суспільна думка, виховуючі ситуації	Змагання, заохочення, покарання	Спостереження, бесіда, незалежні оцінки, аналіз результатів діяльності, анкетування
Результат використання	Сформованість понять, суджень, оцінок, готовність до відповідної поведінки	Сформований досвід поведінки. Виявляється у звичках, вчинках, якостях вихованця	Сформованість понять, оцінок, досвіду суспільної поведінки	Оцінка ефективності виховного процесу, рівня вихованості учнів, подальше планування виховної роботи

Характеристика діяльності вихователя (проведення виховної справи)

	Етапи діяльності вихователя	Види аналізу вихователем виховної справи	Характеристика дій вихователя
	Підготовка справи	Попередній	Попередній задум майбутнього заняття (мета, завдання, зміст, методи форми, очікуваний результат, наочність, попередня підготовка. Залучення школярів до планування й підготовки.

			Підготовка конспекту, наочності, організація діяльності учнів.
	Проведення	Поточний	Помічає психофізичний стан дитини; - сприймає реакцію дітей на свої питання; - уважно слухає відповіді дітей; - постійно тримає всю групу дітей у полі зору; - організує спостереження дітей за відповідями та діями товаришів; - сприймає реакцію на свої слова та дії; - помічає риси, властиві окремим дітям: особливості поведінки, мовлення, інтереси, просування в розвитку; - спостерігає впродовж заняття за дисципліною; - спостерігає за своєю поведінкою та мовленням; - помічає взаємозв’язок між своєю діяльністю та діяльністю дітей тощо.
	Оцінка	Підсумковий	Зіставлення плану (задуму) заняття з його реалізацією. виявити переваги і недоліки заняття; намітити шляхи усунення слабких сторін, але зі збереженням та подальшим поліпшенням сильних; а також виявити відхилення від конспекту заняття та встановити їх причини.

6. Загальна характеристика форм організації виховної роботи.

Форми виховання (виховної роботи) – це варіанти організації конкретного виховного процесу; композиційна побудова виховного заходу. Вони завжди взаємопов'язані зі змістом.

В педагогічній літературі і шкільній практиці інколи використовують поняття: "організаційні форми виховання", "виховні справи", "колективні творчі справи". При цьому також мають на увазі спроби організації виховного процесу, спроби доцільної організації колективної та індивідуальної діяльності учнів. Широке розповсюдження одержало й визначення поняття "виховний захід".

Виховний захід – це організована дія колективу, спрямована на досягнення якої-небудь мети.

На відміну від виховного заходу **виховна справа** — це*система (не одноразовий акт)* ідейно та організаційно оформленої взаємодії педагогів та вихованців, що є *частиною загального плану* виховної роботи, спрямованої на створення позитивного виховного середовища, формування ціннісних установок та творчий саморозвиток особистості.

Головною і найсуттєвішою рисою виховної справи є необхідність, корисність, реалізація. Виховний процес складається з ланок неперервних виховних справ. **Виховні справи** мають колективний і творчий характер і називаються колективними виховними справами (КВС) або колективними творчими справами (КТС). Колективні творчі справи, як відзначає один з їх засновників І.П.Іванов, – це спосіб організації яскравого, сповненого працею і грою, творчістю і товариськістю, мрією і радістю життя і, разом з тим, найважливіший виховний захід. У виховних справах зливаються форми, засоби і способи взаємодії вихователів і вихованців.

Основою виховних справ слугують два підходи – діяльнісний і комплексний.

7. Класифікація форм виховання.

В педагогічній літературі немає єдиного підходу до класифікації форм виховної роботи. Найбільш поширеною є класифікація організаційних форм виховання в залежності від того, як організовані учні: масові форми (участь всього класу), гурткова (групова) форма та індивідуальна.

За домінуванням видів діяльності форми можуть бути такими:

Складаємо таблицю:

	Домінуючий вид діяльності	**Вид форми організації виховної роботи**
	Позакласна пізнавальна діяльність	Екскурсії, усні журнали, наукові вечори, вікторини, конкурси, турніри ерудитів, ділові ігри, "Зоряний час", "Поле чудес", "Як стати мільйонером" й ін.; вікторина, аукціон знань, "Що? Де? Коли?", конкурс проектів, конкурс ерудитів, інтелектуальний конкурс, ділові ігри, турнір риторів, наукові конференції учнів, конкурс винахідників та фантазерів, різноманітні форми роботи з книгою (читацькі конференції та ін.), усний журнал "Вчись учитись" та ін.

- *трудова діяльність* — види навчальної праці на уроках, суспільно-корисна праця, трудові десанти, акції тощо;
- ***художня діяльність*** — концерти, конкурси, виставки, відвідування театрів, концертів тощо;літературні та музичні вечори, "Час поезії", екскурсії в музеї та на виставки, прогулянки на природу, бесіди про музику та живопис, "Вчись цінувати красу рідної природи", шкільні дискотеки, свята мистецтв, огляди журналів, випуск рукописних журналів.
- *спортивна діяльність* — ігри, змагання, олімпіади, спортивні гуртки, секції;
- *громадська діяльність* — мітинги, збори, лекторії, ярмарки ідей, акції милосердя й ін.;
- *вільне спілкування* — дискотеки, вечорниці, вечори відпочинку;
- ***ціннісно-орієнтувальна —*** бесіди, диспути щодо проблем життя, вечори запитань та відповідей, сокра- тівські бесіди, зустрічі з цікавими людьми, рольові ігри круглий стіл, прес-конференції, диспути, вечори запитань та відповідей, бесіди на етичні теми, про самовиховання, огляд літератури з різноманітних питань, літературно-музичні композиції, акції милосердя, пошукова діяльність та ін.

За часом проведення виховні справи можуть бути: короткочасними, тривалими (декади, олімпіади, конкурси, турніри) та традиційними, що постійно проводяться саме в цьому виховному закладі (збори випускників, осінні капусники, першоквітневі гуморини й ін.).

8. Вибір форм виховання. Загальна характеристика організації виховної справи.

Фактори, що впливають на вибір форми організації процесу виховання:

а) напрям виховної роботи;

б) кількість учасників — масові (колективні), групові, індивідуальні;

в) домінуючий вид діяльності;

г) час та місце проведення.

Етапи виховної справи: 1) визначення мети і завдань (аналіз ситуації, формування домінуючої і допоміжних виховних завдань); 2) планування; 3) організація і підготовка; 4) безпосередня організація справи; 5) аналіз досягнутих результатів. Ці етапи визначають основні дії педагога при організації виховного процесу.

Характеристика діяльності вихователя (проведення виховної справи)

	Етапи діяльності вихователя	**Види аналізу вихователем виховної справи**	**Характеристика дій вихователя**
	Підготовка справи	Попередній	Попередній задум майбутнього заняття (мета, завдання, зміст, методи форми, очікуваний результат, наочність, попередня підготовка. Залучення школярів до планування й підготовки. Підготовка конспекту, наочності, організація діяльності учнів.
	Проведення	Поточний	Помічає психофізичний стан дитини; - сприймає реакцію дітей на свої питання; - уважно слухає відповіді дітей; - постійно тримає всю групу дітей у полі зору; - організує спостереження дітей за відповідями та діями товаришів; - сприймає реакцію на свої слова та дії; - помічає риси, властиві окремим дітям: особливості поведінки, мовлення, інтереси, просування в розвитку; - спостерігає впродовж заняття за дисципліною; - спостерігає за своєю поведінкою та мовленням; - помічає взаємозв’язок між своєю діяльністю та діяльністю дітей тощо.

	Оцінка	Підсумковий	Зіставлення плану (задуму) заняття з його реалізацією. виявити переваги і недоліки заняття; намітити шляхи усунення слабких сторін, але зі збереженням та подальшим поліпшенням сильних; а також виявити відхилення від конспекту заняття та встановити їх причини.

Система питань для проведення вчителем самоаналізу виховної справи:

-

Висновок

Знання вчителем різних форм виховання та їх вміла організація є однією з умов забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.

V. Підведення підсумків заняття, оцінка знань студентів, аналіз активності групи

VI. Пояснення домашнього завдання:

- лекційний матеріал по темі;
- самостійне вивчення теми;
- підготовка до практичної роботи.

Лекція № 8. Тема. Напрями виховної роботи.

План.

1. Розумове виховання. Формування пізнавального інтересу. Структура і шляхи формування світогляду.
2. Зміст та завдання розумового виховання.
3. Шляхи вирішення завдань розумового виховання.
4. Поняття про моральне виховання, мораль, моральність, моральну свідомість, почуття, переконання, спрямованість.
5. Шляхи вирішення завдань морального виховання.
6. Шляхи реалізації естетичного виховання.
7. Поняття «статеве виховання», сутність статевого виховання, завдання.
8. Загально-соціальна, моральна, правова, психологічна, естетична, господарсько-економічна підготовка молоді до сімейного життя.
9. Сутність правового виховання.
10. Завдання правового виховання
11. Шляхи реалізації правового виховання.
12. Сутність, складові, зміст екологічного виховання.
13. Шляхи реалізації ескологічного виховання.
14. Значення праці в житті людини.
15. Сутність і завдання трудового виховання, принципи його організації.
16. Шляхи, засоби й методи організації трудового виховання.

17.Характеристика економічного виховання школярів.

18.Сутність профорієнтаційної роботи в школі.

19.Характеристика компонентів профорієнтаційної роботи. Поняття «професійна орієнтація», «професійна діагностика», «професійна консультація».

20.Етапи здійснення профорієнтаційної роботи в школі.

21.Шляхи реалізації профорієнтаційної роботи.

22.Значення здоров'я в житті людини. Загальна характеристика поняття "здоров'я".

23.Сутність і завдання фізичного виховання.

24.Шляхи, засоби, форми й методи організації фізичного виховання.

Завдання роботи.

1. Визначити поняття "розумове виховання", "пізнавальний інтерес", "світогляд".
2. Виявити значення цілеспрямованої роботи вчителя з формування пізнавального інтересу у школярів для їхнього успішного навчання.
3. Дослідити зв'язок та взаємообумовленість процесів навчання та виховання.
4. Схарактеризувати особливості формування пізнавального інтересу, структуру і шляхи формування світогляду учнів.
5. Ознайомити зі змістом та завданнями розумового виховання.
6. З'ясувати шляхи вирішення завдань розумового виховання.
7. Схарактеризувати форми організації виховної роботи.
8. Визначити поняття "моральне виховання", "мораль", "моральність", "моральна свідомість", "почуття", "переконання", "спрямованість".
9. Ознайомити зі змістом та завданнями морального виховання.
10. З'ясувати шляхи вирішення завдань морального виховання.
11. Визначити поняття "естетичне виховання", "естетика".
12. Ознайомити з сутністю, метою, складовими, змістом естетичного виховання.
13. З'ясувати шляхи вирішення завдань естетичного виховання.
14. поняття "статеве виховання".
15. Ознайомити з сутністю та завданнями статевого виховання.
16. З'ясувати особливості загально-соціальної, моральної, правової, психологічної, естетичної, господарсько-економічної підготовки школярів до сімейного життя.
17. Визначити поняття "правове виховання".
18. Ознайомити з сутністю та завданнями правого виховання.
19. З'ясувати шляхи реалізації правового виховання.
20. Визначити поняття "екологічне виховання", "екологічна культура".
21. Ознайомити з сутністю, метою, складовими, змістом екологічного виховання.
22. З'ясувати шляхи вирішення завдань екологічного виховання.
23. Визначити поняття "трудове виховання", "трудове навчання", "економічне виховання".
24. Ознайомити з сутністю, метою, складовими, змістом трудового виховання.
25. З'ясувати шляхи вирішення завдань трудового виховання.
26. Дати загальну характеристику економічного виховання школярів.
27. Виховувати повагу до праці, її результатів та до різних професій.

28.Визначити поняття “професійна орієнтація”, “професійна діагностика”, “професійна консультація”.

29.Ознайомити з сутністю та змістом профорієнтаційної роботи в школі.

30.З’ясувати шляхи реалізації профорієнтаційної роботи.

31.Дати загальну характеристику етапів здійснення профорієнтаційної роботи в школі.

32.Дати загальну характеристику поняття “здоров’я”.

33.Визначити поняття “фізичне виховання”.

34.Ознайомити з сутністю, метою, змістом фізичного виховання.

35.З’ясувати шляхи вирішення завдань фізичного виховання.

36.Виховувати повагу до власного та чужого здоров’я.

37. Вчити аналізувати, структурувати і фіксувати інформацію, встановлювати міжпредметні зв’язки, порівнювати.

Основні поняття. Розумове виховання, розумовий розвиток, пізнавальний інтерес, світогляд, види мислення, загальнонавчальні вміння та навички, ситуація успіху. виховний захід, виховна справа. Моральне ихования, мораль, моральність, моральна свідомість, почуття, переконання, спрямованість **.** Естетичне виховання, естетика, естетична свідомість**.** Статеве виховання, загально-соціальна підготовка, моральна підготовка, правова підготовка, психологічна підготовка, естетична підготовка, господарсько-економічна підготовка. Правове виховання, мета правового виховання, зміст правового виховання, шляхи реалізації правового виховання. Трудове виховання, трудове навчання, економічне виховання. Професійна орієнтація, професійна діагностика, професійна консультація. Екологічна освіта, екологічне виховання, екологічна культура. Здоров’я, компоненти здоров’я, фізичне виховання, фізична культура.

Методи:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) словесні: метод пояснення, метод розповіді, метод бесіди (вступної бесіди, бесіди-повідомлення, бесіди-повторення, контрольної бесіди, репродуктивної бесіди, евристичної бесіди, катехізисної бесіди);

2) наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, самостійне спостереження;

3) практичні методи навчання: вправи, практичні роботи, дослідні роботи.

2. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів: метод навчальної дискусії, метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.

3. Методи стимулювання обов’язку і відповідальності в навчанні.

Дидактичні засоби навчання *:* навчальна програма та робоча навчальна програма з дисципліни, навчально-методичний комплекс дисципліни, програмні матеріали з дисципліни для студентів, термінологічний словник, підручники, фахові видання, проектор, робочі лекційні зошити.

Список літератури.

Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково – практичні засади: Навч. – метод. посібник. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – С.112–131.
Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. / С.Г. Карпенчук. – К. : Вища шк., 1997. – 304 с.
Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцко ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і допов. – Х. : ОВС, 2002. – С.66–76, 80–108.
Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка : Підручник. – К.: Знання, 2007. – С. 295-300.
*Пермяков О.*А., Морозов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. / О.А. Пермяков, В.В. Морозов. – К.: Знання, 2006. – С.96-101
Пономарьова Г.Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки / Г.Ф. Пономарьова. – Х., 2004. – С.45–48, 54–55.
Сухомлинский В.А. Сто советов учителю. К.: Рад. шк., 1984. – С..171.
*Фіцула М.*М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2001. – С.249–302.

Структура лекційного заняття №8

1. Організаційна частина заняття.

Привітання. Актуалізація уваги студентів. Підготовка до висвітлення нової теми. Повідомлення теми лекційного заняття.

2. Повідомлення теми, мети та основних завдань заняття.

Повідомлення мети та основних завдань заняття. Актуальність проведення лекційного заняття. Основні поняття теми лекції.

3. Актуалізація опорних знань студентів і контроль актуального рівня знань.

4. Мотивація навчальної діяльності студента.

5.*Перелік рекомендованих літературних джерел*. Психолого-педагогічний ескіз навчальної літератури та періодичних видань.

5.Структурні елементи заняття, які забезпечують досягнення дидактичної і виховної мети. Їх зміст і послідовність.

1. **Розумове виховання. Формування пізнавального інтересу. Структура і шляхи формування світогляду.**

Знання - це гість, а розум - це хазяїн, у добрій спілці жити треба їм. Хто має розум і багато знає, - той буде довше сильним і міцним. А сила, що без розуму, - недужа, бо все робити буде навмання. Тож для творіння, для роботи, друже, виховуй розум і бери знання (Давид Гуліа).

Надто складно передбачити майбутнє наших дітей, покладати на школу відповідальність забезпечити їх знаннями і вміннями на все життя. Нестабільність

світу, інтенсивність соціально-економічних і технологічних змін зумовлюють потребу вчитися впродовж життя. Тому одне з найважливіших завдань — розвивати мислення дітей, виховувати в них здатність до самонавчання.
Розглянемо найважливіше у такій складній проблемі, як **розумове виховання.** У широкому розумінні воно передбачає виховання допитливої, інтелектуально розвиненої особистості, здатної до самостійного творчого пізнання світу.
Розумове виховання — цілеспрямована діяльність педагогів з розвитку розумових сил і мислення учнів, прищеплення їм культури розумової праці.
У психолого-педагогічній літературі вживають також термін **«розумовий розвиток»** — розвиток, удосконалення інтелектуальної сфери і здібностей людини.
Мета розумового виховання — забезпечення засвоєння учнями основ наук, розвиток їх пізнавальних здібностей і формування на цій основі наукового світогляду, їхній розумовий розвиток.
Одним з чинників успішного здійснення розумового виховання школярів є формування у них пізнавального інтересу.
Пізнавальний інтерес - це властивість особистості, яка виявляється в активному, емоційно забарвленому ставленні до пізнання предметів, явищ навколишньої дійсності, видів діяльності, що викликається усвідомленням їх значущості для особистості.
Пізнавальний інтерес — інтерес до пізнання, у процесі якого відбувається оволодіння змістом навчальних предметів і необхідними засобами або вміннями і навичками, з допомогою яких учень отримує освіту.
Світогляд — система поглядів на явища природи, на розвиток суспільства, людини, що дає змогу орієнтуватися в реальній дійсності й визначає загальну спрямованість поведінки людини (людей).
Науковий світогляд — цілісна система наукових, філософських, політичних, моральних, правових, естетичних понять, поглядів, переконань і почуттів, які визначають ставлення людини до навколишньої дійсності й до само ї себе.
Основа наукового світогляду - погляди і переконання, сформовані на основі знань про природу, суспільство, які є внутрішньою позицією особистості.
Погляди — прийняті людиною як достовірні ідеї, знання, теоретичні концепції, передбачення, що пояснюють явища природи і суспільства, є орієнтирами в поведінці, діяльності, стосунках.
Переконання — психічний стан особистості, який характеризується стійкими поглядами, впевненістю у правильності власних думок, поглядів, це сукупність знань, ідей, концепцій, теорій, гіпотез, в які людина вірить як в істину.
Невід'ємною частиною переконань людини є її **почуття.** Втілення світоглядних переконань у життя, їх обстоювання і захист людина переживає емоційно.
Вивчення рідної мови і літератури, історії свого народу, географії своєї країни сприяє формуванню в них ідеалів,поглядів на розвиток суспільства, розумінню ними змісту життя людей, визначенню мети діяльності, спрямованості своєї поведінки.
Важливий елемент світогляду — **теоретичне мислення**.
Перетворення знань на світоглядні погляди і переконання тісно пов'язане з формуванням в учнів **системного ставлення до дійсності та до себе.** Тому виховна робота повинна передбачати створення умов, в яких учень мав би змогу

виявити своє ставлення до подій, явищ, що сприятиме формуванню єдності слова і діла, світогляду і поведінки, активної життєвої позиції.

2.Зміст та завдання розумового виховання.

Зміст розумового виховання — система фактів, понять, положень з усіх галузей науки, культури і техніки. Освічена людина повинна володіти основами наук, техніки, мистецтва і культури. Ці знання мають бути систематизовані, постійно поповнюватися.

У процесі розумового виховання школяр повинен навчитися мислити.

Розумове виховання відбувається у процесі засвоєння знань і не зводиться до нагромадження певного їх обсягу. Процес здобуття знань і якісне їх поглиблення є чинником розумового виховання лише тоді, коли знання стають особистими переконаннями, духовним багатством людини.

Під час розумового виховання відбувається накопичення певного фонду знань: термінології, символів, імен, назв, дат, понять, існуючих між ними зв'язків і залежностей, відображених у правилах, законах, закономірностях, формулах.

Основним завданням розумового виховання є розвиток мислення взагалі та різних його видів. Воно також передбачає оволодіння основними розумовими операціями (аналіз, синтез, порівняння, систематизація).

Мислення — процес опосередкованого й узагальненого пізнання предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відносинах.

Існують такі **види мислення:**

- діалектичне — вміння бачити в явищі суперечності, тенденції розвитку, зародження нових;
- логічне — встановлення узагальнених зв'язків між новими знаннями і раніше засвоєним матеріалом, приведення їх у певну систему;
- абстрактне — абстрагування від неістотних, другорядних ознак, виділення загальних та істотних і на цій основі формування абстрактних понять;
- узагальнююче — знаходження загальних принципів і способів дій, що поширюються на певну низку явищ;
- категоріальне — вміння об'єднувати поняття в класи і групи на підставі певних істотних ознак подібності;
- теоретичне — здатність до засвоєння знань високого рівня узагальнення, розуміння наукових засад і принципів розвитку тих чи тих галузей знань, виявлення залежності та закономірності існуючих між явищами зв'язків;
- індуктивне — рух думки від окремого до загального, від фактів до узагальнець, висновків;
- дедуктивне —рух думки від загального до окремого;
- алгоритмічне — неухильне дотримання інструкції, яка вказує'строгу послідовність дій, що забезпечує отримання результату;
- технічне — розуміння наукових засад і загальних принципів виробничих процесів;
- репродуктивне — актуалізація засвоєних знань для розв'язання завдань відомого типу або виконання дій у знайомих умовах;
- продуктивне — самостійне вирішення людиною нових завдань на основі набутих знань, а також із використанням нових даних, способів і засобів, необхідних для їх вирішення;

- системне — здатність виявляти зв'язки між науками, розуміти загальнонаукові закони, покладені в основу їх розвитку, мати загальні уявлення про закономірності розвитку природи і суспільства.

Способи пізнавальної діяльності - уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати; формування у дитини необхідності здобувати нові знання, оволодівати вмінням мислення.

3. Шляхи вирішення завдань розумового виховання.

Дана передбачає вироблення в учнів особливих якостей, необхідних для засвоєння знань у будь-якій галузі: вміння зосереджено й уважно працювати, долати труднощі; розвиток пам'яті та використання різних її видів — логічної, моторної, зорової; вести спостереження і нотатки; контролювати себе, застосовувати знання в інших умовах.

Формуванню інтелектуальних умінь сприяють певні **типи завдань**:

- дослідницькі (спостереження, дослід, підготовка експерименту, пошуки відповіді в науковій літературі, екскурсії та експедиції і т. ін.);
- порівняльні, що свідчать про подібність або відмінність понять, складних явищ;
- спрямовані на впорядкування мислительних дій, а також користування алгоритмами або самостійне їх складання;
- аналіз і узагальнення ознак для включення явища в певний клас чи вид.

Характеристика загальнонавчальних умінь

Уміння читати. Характеризується виразністю, інтонацією, темпом, урахуванням жанру тексту і залежить від уміння учня охопити зором текст, який він читає. Слід домагатися, щоб учні усвідомлювали прочитаний текст.

Уміння слухати. Передбачає вміння зосередитися на змісті розповіді, пояснення, лекції чи запитань учителя, відповідей на запитання учнів. Слухання має супроводжуватись аналізом, умінням прорецензувати й оцінити прослухане повідомлення.

Уміння усно формулювати і викладати свої думки. Йдеться про відповіді на запитання, переказування змісту прочитаного чи почутого, словесний опис картини, приладу, спостережуваного об'єкта, вміння поставити запитання до розповіді вчителя, прочитаного тексту та ін.

Уміння писати. Передбачає оволодіння технікою письма та писемною мовою і полягає в умінні правильно списувати з дошки, з книжки, описувати побачене, писати під диктовку, написати твір на задану або на вільну тему, реферат, законспектувати прочитане тощо.

Уміння працювати *з* **книжкою.** Це передусім уміння підібрати необхідну літературу за бібліографією, визначити її загальний зміст, використовувати різні форми запису прочитаного, вміння користуватися довідковою літературою, словниками, періодикою.

Спеціальні уміння. Охоплюють уміння читати ноти, технічні креслення, карти, обчислювальні вміння з математики, вміння слухати музику, уміння записувати числа, формули, нотні знаки, користуватися словником під час вивченняіноземних мов та ін.

Культура розумової праці означає вміння раціонально використовувати режим розумової роботи, точно і акуратно виконувати всі операції, підтримувати порядок наробочому місці і т. ін.

Уміння культури розумової праці. До цих умінь відносять, зокрема, вміння дотримуватися раціонального режиму розумової праці, виконувати навчальні завдання акуратно, утримувати в належному порядку своє робоче місце.

Характеристика системи розвивальних вправ і завдань багатофункціонального характеру, що впливають на формування вміння вчитися.

Перша група: розвиток процесів сприймання, уяви, формування організаційних, логікомовленнєвих, загальнопізнавальних, оцінних і контрольних умінь та навичок.

Друга група: виконання учнями готових і самостійно складних конструктивних, фантазійних, творчих завдань засобами слова, образу, практичної дії.

Третя група: включення у навчальний процес завдань комплексного характеру, у яких провідна навчальна дія підживлюється, збагачується за рахунок інших (трудові дії — музичним і віршованим супроводом; словесні творчі роботи — одночасним сприйманням живопису; орфографічні вправи — музичним ритмом та ін.).

Четверта група:використання всіляких опор, алгоритмів, моделей (особливо тих, які створюються дітьми у співпраці з учителем і стимулюють їхні самостійні міркування, допомагають молодшим школярам переходити від конкретного до узагальнених способів дій).

Тема. Моральне виховання..

Доберіть асоціації до терміну "Моральне виховання".Обговорення.

Основа морального виховання - загальнолюдські та національні цінності, моральні норми, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві.

Серед таких норм — гуманізм і демократизм, що відображаються в ідеалі вільної людини з високорозвиненим почуттям власної гідності, поваги до гідності іншої людини.

Моральне виховання передбачає формування в дітей почуття любові до батьків, вітчизни, правдивості, справедливості, чесності, скромності, милосердя, готовності за- .хищати слабших, шляхетного ставлення до жінки, благородства, інших чеснот.

Результати морального виховання характеризуються такими поняттями: мораль, моральність, моральна свідомість, моральні переконання, моральні почуття, моральні звички і моральна спрямованість.

На думку В.О. Сухомлинського, змістом морального виховання є формування таких якостей особистості, як гуманізм, відповідальність, працелюбність, шляхетність, вміння керувати собою.

Мораль — система ідей, принципів, законів, норм і правил поведінки та діяльності, які регулюють гуманні стосунки між людьми за будь-якої ситуації на демократичних засадах.

Функції моралі: пізнавальна, оцінна, виховна.

Складові моралі:

- моральна свідомість (вираження ідеального належного, на яке слід орієнтуватися),
- моральна діяльність (поведінка, стосунки, діяльність, зорієнтовані на найвищі вселюдські цінності),

- моральні відносини (смислові аспекти всіх суспільних відносин, орієнтовані на найвищі вселюдські цінності).

Методологічною засадою морального виховання є етика.

Етика — наука про мораль, її природу, структуру та особливості походження й розвитку моральних норм і взаємовідносин між людьми в суспільстві.

На сучасному етапі розрізняють **дві етичні (моральні) системи**. *Перша* — домінує в Західній Європі та Америці. Згідно з нею, заради досягнення навіть «великого добра» не можна допускати «мале зло» (скажімо, допомагати товаришеві, передавши йому шпаргалку). Для прихильників *другої* (вона, зокрема, є панівною на пострадянських теренах) поєднання добра і зла цілком прийнятне.

Зміст морального виховання учнів зумовлений потребами і вимогами суспільства до формування всебічно розвиненої особистості, рівнем його моральності.

З огляду на ці чинники, **завдання морального виховання в школі** — формування національної свідомості й самосвідомості, прагнення жити в гармонії з природою, свідомої дисципліни, обов'язку та відповідальності, поваги до закону, до старших, до жінки.

Основні критерії оцінки морального виховання:

1.Знання теорії моралі, моральних норм, правил загального етикету.

2.Моральні почуття: почуття відповідальності, обов'язку, честі, гуманізму, патріотизму, працелюбства.

3.Моральні уміння: вміння діяти відповідно до моральних переконань; принципів тощо.

Шляхи морального виховання школярів:

- Моральна освіта - ознайомлення людини з основними вимогами моралі, її принципами і категоріями, що піднімає емпіричні знання до рівня наукових, що сприяє усвідомленню суті змісту моральних дій, вихованню переконані, пов'язаних з почуттям у людини.
- Вправи, привчання.
- Організація виховних заходів з метою формування стосунків школярів на основі знань норм поведінки й оволодіння окремими звичками.
- Спонукання школярів до морального самовдосконалення.
- Приклад учителя, старших товаришів, опора на народну мудрість, звичаї.

Абсолютно вічні цінності — загальнолюдські цінності, що мають універсальне значення та необмежену сферу застосування (доброта, правда, любов, чесність, гідність, краса, мудрість, справедливість та ін.).

Національні цінності — є значущими для одного народу, проте їх не завжди поділяють інші народи. Наприклад, почуття націоналізму зрозуміле і близьке лише поневоленим народам і чуже тим, які ніколи не втрачали своєї незалежності. До цієї групи цінностей належать такі поняття, як патріотизм, почуття національної гідності, історична пам'ять тощо.

Громадянські цінності— ґрунтуються на визнанні гідності людей і характерні для демократичних суспільств. Це, зокрема, права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до закону тощо.

Сімейні цінності— моральні основи життя сім'ї, стосунки поколінь, закони подружньої вірності, піклування про дітей, пам'ять про предків та ін.

У розвитку національної свідомості дитини (і зрілої людини) О. Вишневський виділяє щонайменше три етапи, які накладають на цю свідомість помітний відбиток, збагачують її зміст.

Перший етап (етнічне самоусвідомлення)

Другий етап (національно-політичне самоусвідомлення)

Третій етап (громадсько-державне самоусвідомлення)

Тема. Естетичне виховання учнів

1. **Естетика, сутність, складові, зміст естетичного виховання, естетична свідомість, напрями естетичного виховання.**

Виховання естетичне — цілеспрямований процес формування творчо активної особистості, здатної сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, драматичне в житті та мистецтві, жити і творити "за законами краси".

Виховання мистецьке — процес формування у дітей здатності сприймати, відчувати, переживати, любити, оцінювати мистецтво, насолоджуватися ним та створювати художні цінності.

Методологічна основа естетичного виховання – естетика - наука про прекрасне.

Мета естетичного виховання - високий рівень естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння дійсності.

В процесі здійснення естетичного виховання школярів поступово у них формується естетична свідомість.

Структура естетичної свідомості:

- **естетичні сприйняття,** що виявляються у спостережливості, вмінні помітити найсуттєвіше, що відображає зовнішню і внутрішню красу предмета, явища, процесу, відчувати радість від побаченого, відкритого;
- **естетичні почуття,** а саме почуття насолоди, які відчуває людина, сприймаючи прекрасне в оточуючій дійсності, творах мистецтва Естетичні почуття — особливі почуття насолоди, які відчуває людина, сприймаючи прекрасне в дійсності й у творах мистецтва.
- **естетичні судження,** які передають ставлення особистості до певного об'єкта, явища. У педагогічній практиці недопустиме нав'язування учням вчителем своїх міркувань. Навпаки, він повинен допомагати їм виявляти самостійність при з'ясуванні естетичної вартості предметів;
- **естетичні смаки,** що постають як емоційно-оціночне ставлення людини до прекрасного. Мають вибірковий, суб'єктивний характер. Естетичний смак — здатність людини правильно оцінювати прекрасне, відокремлювати справді прекрасне від неестетичного. Стандартних смаків не існує, вони по-в'язані з індивідуальним баченням і сприйняттям;
- **естетичний ідеал,** який є своєрідним зразком, з позиції якого особистість оцінює явища, предмети дійсності і відображає уявлення про красу, її критерії. Естетичний ідеал — уявлення людини про прекрасне, до чого вона прагне, на що рівняється.

потреб.

Джерела естетичного виховання

а) твори образотворчого мистецтва.

б) музика.

в) художня література.

г) **театр, кіно, телебачення, естрада, цирк.**
ґ) поведінка і діяльність школярів.
д) природа.
е) факти, події суспільного життя.
є) **оформлення побуту** .

Естетичне виховання є багатогранним процесом, що здійснюється за такими **напрямами:**

- життя і діяльність дитини в сім'ї.
- виховна діяльність дошкільних закладів.
- навчально-виховна діяльність загальноосвітніх закладів.
- навчально-виховна робота позашкільних дитячих виховних закладів
- вплив засобів масової інформації.
- Спонукання учнів до естетичного самовиховання.

Висновок. Отже, естетичне виховання покликане навчити учнів розуміти і сприймати красу, формувати емоційну сферу учнів, естетичні смаки та ідеали. Умови успішності цієї роботи: врахування індивідуальних й вікових особливостей учнів, цілеспрямованість, поєднання навчання й діяльності, взаємодія з родиною, грунтовна позакласна й позашкільна робота.

Тема. Статеве виховання і підготовка до сімейного життя.

1. **Поняття «статеве виховання», сутність статевого виховання, завдання.**

Статеве виховання — складова загального процесу виховної роботи школи і сім'ї, що забезпечує правильний статевий розвиток дітей і молоді.

Статеве виховання - процес, спрямований на вироблення якостей, рис, властивостей, а також настанов особистості, що визначають необхідні суспільству відносини людини з представниками іншої статі; формування поваги, дружби між хлопчиками та дівчатками, набуття ними відповідних норм та уявлень, виховання доброзичливих і позитивних взаємовідносин, диференційований підхід до організації життєдіяльності дітей з урахуванням специфіки статі; особлива частина морального виховання.

Проблема статевого виховання знаходить відбиття в основних законодавчих документах стосовно початкової ланки освіти (Законах України „Про освіту", „Про загальну середню освіту", „Про позашкільну освіту", „Національній доктрині розвитку освіти", Концепції виховання, Концепції національного виховання, Концепції загальної середньої освіти).

2. **Загально-соціальна, моральна, правова, психологічна, естетична, господарсько-економічна підготовка молоді до сімейного життя.**

Статеве виховання пов'язане з моральним, фізичним, розумовим і трудовим. Цей зв'язок націлений на формування у дітей свідомості, почуттів та навичок поведінки.

Великі **можливості** для статевого виховання школярів закладені **в навчальних програмах з різних предметів**.

Правове виховання.

1. **Сутність правового виховання.**

Правове виховання — виховна діяльність школи, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та **навичок/звичок правомірної' поведінки** школярів.

Мета правового виховання учнів — формування в них правової культури громадянина України, що складається передусім зі свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України, з глибокої поваги до законів і правил людського співжиття, готовності дотримуватися й виконувати закріплені в них вимоги, що виражають волю та інтереси народу, активної участі в управлінні державними справами, рішучої боротьби з порушниками законів.

2. **Завдання правового виховання**

Найперше завдання правового виховання — озброєння учнів знаннями законів, підвищення їх юридичної обізнаності, систематичне інформування їх про актуальні питання права. Правові знання є тим підґрунтям, на якому формується правова свідомість. Вони допомагають учням співвідносити свої вчинки і поведінку своїх товаришів не лише із загальновідомими моральними нормами, а й з вимогами законів, коригувати свою поведінку, змінювати її у правильному напрямі.

Друге завдання — формування в учнів правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів, що визначають ставлення особистості до вимог законів, регулюють її поведінку в конкретній правовій ситуації.

Третє завдання — формування в учнів поваги до держави і права, розуміння необхідності дотримання вимог законів. Такі якості виховують, розкриваючи соціальну суть і роль держави та права. Виховання у школярів поваги до закону і правопорядку, переконаності в необхідності дотримання правових норм здійснюють через виховання поваги до правоохоронних органів, людей, які охороняють закони. Проте не слід залякувати учнів цими органами, бо вони не зможуть усвідомити, що закони виконують не лише каральну функцію, а й захищають інтереси всього суспільства, кожного його *члена.*

Четверте завдання — вироблення в учнів навичок і умінь правомірної поведінки. Звичку і вміння дотримуватися вимог права і моралі слід розглядати як продукт свідомого ставлення учнів до визнання свого громадянського обов'язку, до дотримання правових норм. Як правомірна, так і неправомірна поведінка залежать від певних мотивів.

П'яте завдання — формування в учнів нетерпимого ставлення до правопорушень і злочинності, прагнення взяти посильну участь у боротьбі з цими негативними явищами, вміння протистояти негативним впливам.

Шосте завдання — подолання у правовій свідомості хибних уявлень, що сформувалися під впливом негативних явищ, життя.

Реалізація завдань і змісту правового виховання учнів здійснюється, передусім, **у процесі навчання**, **позакласній виховній роботі** .

Тема. Екологічне виховання учнів.

1. Сутність, складові, зміст екологічного виховання.

У педагогіці **метою екологічної освіти та виховання** вважається формування відповідального ставлення особистості до навколишнього середовища. Екологічна відповідальність визначається як багатоаспектне утворення. Це система відносин людини з навколишнім середовищем і в той же час – це якість особистості, її здатність і можливість свідомо добровільно дотримуватися вимог моралі і права по відношенню до природи.

Екологічна освіта – порівняно нова галузь педагогічної теорії і практики. **Екологічна освіта** – це психолого-педагогічний процес впливу на свідомість га поведінку людини з метою формування в неї системи наукових знань про природу, необхідних поглядів та переконань, практичних умінь і навичок, певних ціннісних орієнтацій, норм поведінки в природі, активної соціальної позиції в галузі раціонального використання і охорони навколишнього природного середовища.

Головні завдання екологічної освіти:

- сприяти осмисленню життєвої значущості навколишнього середовища для кожної людини і людства в цілому;
- сприяти осмисленню необхідності розв'язання екологічних проблем;
- виховання почуття відповідальності за якість природного середовища, у якому ми живемо;
- забезпечення можливостей набуття знань та вмінь, необхідних для охорони та поліпшення навколишнього середовища;
- формувати принципово новий тип поведінки в навколишньому середовищі.

Багато дослідників вважають, що **екологічне виховання** – це систематична педагогічна діяльність спрямована на формування в учнів екологічної культури (Н.П. Волкова, С.С. Пальчевський, М.М. Фіцула).

Мета екологічного виховання - забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв’язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема, сформувати розуміння, що природа – це першооснова існування людини, а людина – частина природи, виховати свідоме добре ставлення до неї, почуття відповідальності за навколишнє середовище як національну і загальнолюдську цінність, розвивати творчу активність щодо охорони та перетворення оточуючого середовища, виховувати любов до рідної природи.

Для реалізації зазначеної мети науковці пропонують розв’язати наступні **завдання**:

- нагромадження екологічних знань;
- виховання любові до природи, бажання примножувати і берегти її;
- формування вмінь і навичок діяльності в природі.

Тема. Трудове виховання. Економічне виховання.

1.Значення праці в житті людини.

Навіщо людина працює? Який напрям виховання вивчає цей процес? З якого віку треба починати здійснювати трудове виховання? Чому? В якій послідовності будемо розглядати тему?

Праця є джерелом і важливою передумовою фізичного та соціально-психічного розвитку особистості. Упродовж всієї історії людства праця була засобом формування у кожної особистості найкращих якостей.

Українська народна педагогіка праці відводила головну роль у процесі створення матеріальної та духовної культури. У прислів'ях як своєрідному кодексі поведінки людини говорилось: "Без труда нема добра", "Праця людину годує, а лінь — марнує". Люди вважали, що добра праця забезпечує достатній фізичний, розумовий, естетичний, морально-духовний розвиток ("Щоб людиною стати, треба працювати", "Хто багато робить, той багато знає", "У праці краса людини").

2. Сутність і завдання трудового виховання, принципи його організації.

Залучення дитини до праці ідбувається в ході трудового виховання.

В.О. Сухомлинський трудове виховання розглядає як гармонію трьох понять: треба, важко і прекрасно.

Трудове виховання — *виховання свідомого ставлення до праці через формування звички та навичок активної трудової діяльності.*

Трудове виховання — це сукупність дій вихователя і вихованця, що забезпечують формування готовності до трудової діяльності.

Компоненти готовності до трудової діяльності:

- теоретична підготовка (оволодіння системою знань про працю);
- практична підготовка (оволодіння системою як загальнотрудових умінь і навичок, так і спеціальних);
- формування культури праці, психологічна підготовка (формування мотивів, потреб, позитивного ставлення до праці).

Завдання трудового виховання

Завдання трудового виховання зумовлені загальнолюдськими потребами життя людини в суспільстві та природному середовищі. Звучать вони так:

- Сформувати в людині любов до праці як її природної потреби і необхідності активної життєдіяльності.

- Забезпечити соціально-психологічні умови для підтримання і розвитку фізичного та психічного напруження особистості, аби підтримувати членів суспільства на достатньому рівні працездатності.

- Сформувати у вихованців уміння і навички у певних видах продуктивної праці.
- Виховати повагу до людей праці та бережливе ставлення до результатів такої праці.

Принципи організації трудового виховання

Трудове виховання ґрунтується на певних принципах. Досить вдало їх сформулював В.О. Сухомлинський.

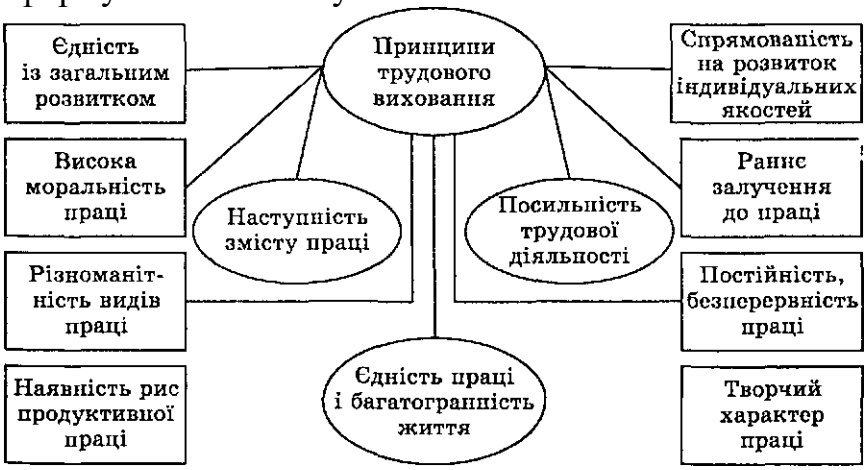

4. Загальна характеристика економічного виховання школярів.

Економічне виховання — організована педагогічна діяльність, спрямована на формування економічної культури учнів.

Економічне виховання є невід'ємним компонентом підготовки школярів до трудової діяльності, воно припускає:

економічну освіту, оволодіння економічною грамотою, формування життєвих уявлень школярів про власність, ринкову економіку;
оволодіння основами моральної поведінки в конкретній діяльності;
виховання якостей бережливих хазяїв, дбайливого ставлення до матеріальних цінностей, природи, шкільного майна, бережливості у використанні енергетичних джерел, продуктів харчування, тобто конкурентоздатної особистості;
виховання правової культури, яка забезпечує додержання моральних принципів в економічній діяльності;
виховання економічної культури, яка, як і правова культура особистості, дозволяє керування загальнолюдськими цінностями в реалізації своїх намагань.
Для розв'язання цих завдань сприяє вивчення школярами курсу «Основи ринкової економіки», всебічна позакласна та позашкільна робота та ін.

Компоненти економічного виховання

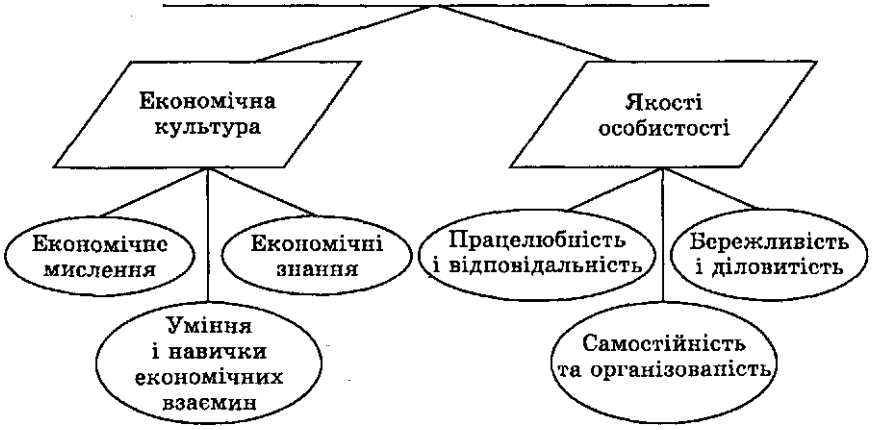

Рис. **Компоненти економічного виховання**

Важливим компонентом економічної культури є **економічна свідомість.**
Складником економічної свідомості є **економічне мислення.**

Тема. Профорієнтаційна робота в школі. Поняття «професійна орієнтація», «професійна діагностика», «професійна консультація». Етапи профорієнтаційної роботи в школі. Шляхи реалізації профорієнтаційної роботи.

1.Сутність профорієнтаційної роботи в школі.

Який напрям виховання вивчали? Чим повинно завершуватися трудове виховання школярів?

Завершальним етапом психологічної та практичної підготовки учнів до трудової діяльності є їх правильна професійна орієнтація.

Професійна орієнтація — система організації та проведення навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння учнями необхідних знань про соціально-економічні й психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування в них уміння аналізувати вимоги різних професій до психологічної структури особистості, а також свої професійно значущі якості, шляхи й засоби їх розвитку.

Професійна орієнтація — це цілеспрямована діяльність вихователя, що передбачає надання допомоги вихованцеві у правильному виборі професії. Це сукупність психолого-педагогічних, медичних та організаційних заходів впливу на вихованців з метою виявлення і формування їхніх професійних інтересів та здібностей і вплив на вибір професії відповідно до соціально-економічних потреб, особистих схильностей, психічних і фізичних можливостей.

Завдання профорієнтації

1.ознайомлення учнів з професіями та правилами їх вибору, рекомендованими Міністерством освіти і науки України;
2.виховання в молоді спрямованості на самопізнання і власну активність як основу професійного самовизначення;
3.формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, складати на цій основі реальний план оволодіння професією;
4. забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

Принципи профорієнтації:

1.виховуючий характер профорієнтації;
2.політехнічна спрямованість профорієнтації;
3.формування професійних намірів вихованців щодо економічних потреб держави з урахуванням особистих інтересів, психолого-фізіологічних можливостей;
4.єдність виховного впливу школи, сім'ї та громадських факторів.

Професійна орієнтація має міжпредметний характер:

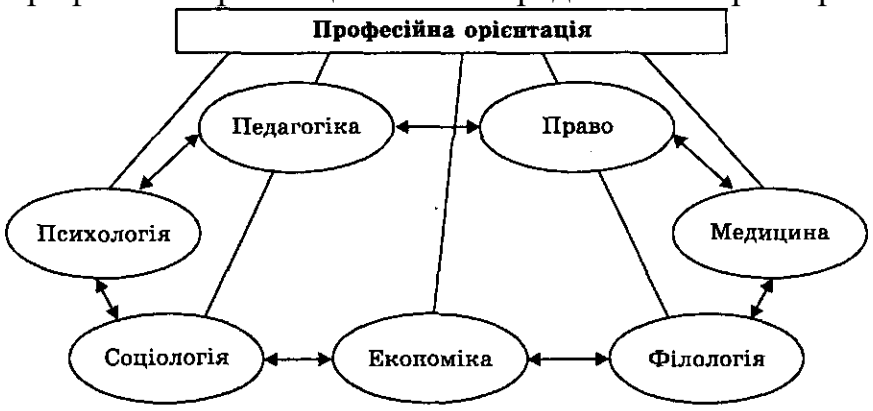

Рис. **3.24. Міжпредметні аспекти професійної орієнтації молоді**

Компоненти профорієнтаційної роботи: *(складаємо схему)*

професійна інформація,
професійна діагностика,
професійна консультація,
професійний відбір,
професійна адаптація.

Схарактеризуємо їх докладніше.

Характеристика етапів здійснення профорієнтаційної роботи в школі

№ п/п	Назва етапу	Характеристика етапу
1.	Початковий (пропедевтичний).	Ознайомлення дітей у процесі навчальної, позакласної та позашкільної роботи з найпоширенішими професіями, виховання позитивного ставлення до різних видів трудової та професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості, формування початкових загальнотрудових умінь і навичок, здатності до взаємодії з іншими особами в процесі діяльності. Результат — сформоване у молодших школярів добросовісне ставлення до праці, розуміння її ролі в житті людини, прояв зацікавленості до професії

		батьків, найближчого оточення, до найбільш поширених і відомих учням професій.
2.	Пізнавально-пошуковий (5—7 класи).	У підлітків уже виникають професійні плани, вони усвідомлюють свої інтереси і здібності. Передбачає: формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні та оволодінні професійною діяльністю; систематичне ознайомлення з професіями у навчально-виховному процесі; формування умінь самооцінки, самоаналізу з метою усвідомлення власної професійної спрямованості; консультування щодо вибору профілю подальшої освіти, форм трудової підготовки. Результат — вибір напряму (профілю) навчання, продовження освіти у 8—9 класах.
3.	Базовий (визначальний) (8—9 (8—12) класи).	Старшокласників відрізняє розвиток професійної самосвідомості, коли враховується особиста мета вибору професії, здійснюється співставлення бажаної сфери діяльності, своїх ідеалів, уявлень про цінності і своїх реальних можливостей. Здійснюється вивчення наукових основ вибору професії, класифікаційних ознак професії, вимог професій до людини, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії; оволодіння методиками самопізнання, самооцінки; розвиток індивідуальних професійно важливих якостей; формування вміння зіставляти вимоги, необхідні для здобуття конкретної професії, з власними можливостями та кон'юнктурою ринку праці; створення умов для випробування можливостей учнів у різних видах трудової діяльності (консультації щодо вибору професії та навчального закладу; проведення професійного відбору для випускників загальноосвітніх навчально-виховних закладів). Результат — сформованість особистісно значущого сенсу вибору професії, певної професійної спрямованості, професійне самовизначення учнів, готовність до зміни професійної спрямованості та переорієнтації на суміжні професії, на інші види діяльності відповідно до індивідуальних особливостей учнів та результатів профвідбору

Фізичне виховання.

1. Значення здоров'я в житті людини. Загальна характеристика поняття

“здоров’я”.

У Законі України «Про загальну середню освіту» йдеться про те, що одним із завдань загальної середньої освіти є виховання у школярів свідомого ставлення до свого здоров’я та здоров’я громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров’я учнів.

Здоров’я – це перша і найважливіша потреба людини, яка визначає здатність її до праці та забезпечує її гармонійний розвиток. Воно є найважливішою передумовою пізнання навколишнього світу, самоствердження і щастя людини. Наприкінці XX століття лідери світової науки залучили проблему здоров’я до кола глобальних проблем, вирішення яких обумовлює факт подальшого існування людства як біологічного виду на планеті Земля.

Стан здоров’я учнів має стати обов’язковим критерієм якості шкільної освіти.

По-іншому кажучи, **доцільно організований виховний процес має в кінцевому підсумку сформувати у вихованця індивідуальну концепцію здоров’я.**

Дослідниками схарактеризовані **передумови здоров’я**. До них зараховують вісім чинників: мир; дах над головою; соціальна справедливість, рівність, неупередженість; **освіта;** харчування; прибуток; стабільна екосистема; сталі ресурси.

2. Сутність і завдання фізичного виховання, принципи його організації.

Фізичне виховання — це сукупність дій вихователя і вихованця, спрямованих на розвиток організму, укріплення здоров'я, забезпечення гармонії «фізичного розвитку та духовного життя багатогранної діяльності людини» (В.О. Сухомлинський).

Результат фізичного виховання особистості - оволодіння людиною фізичною культурою, яка представляє собою сукупність досягнень людини в галузі її фізичного розвитку.

Фізична культура –

а) сукупність досягнень людини в галузі її фізичного розвитку;

б) навчальний предмет, який сприяє фізичному розвитку й зміцненню здоров'я школярів.

Все цінне, вироблене в історії педагогічної думки, творчо використовується в сучасній школі, яка вирішує такі **основні завдання:**

1. Сприяння зміцненню здоров'я і загартування організму учнів, підвищенню їх працездатності (підвищенням стійкості організму до перегрівання, переохолодження, коливань тиску, укріплення опорно-рухового апарата дітей, формування правильної постави, поліпшення діяльності серцево-судинної, дихальної системи; укріплення нервової системи).
2. Формування рухових умінь і навичок школярів у процесі виконання певних рухів. Серед них: природні дії (ходіння, біг, стрибки, плавання та ін.) і спеціально організовані вправи на приладах, акробатика, котрі вимагають певних знань.
3. Сприяння придбанню учнями необхідних знань у галузі фізичної культури, спорту, гігієни та медицини про значення фізичної культури і спорту для укріплення здоров'я, про режим дня, особисту

гігієну, способи підтримання високої працездатності, про фактори загартовування, прийоми самоконтролю та ін.

4. Розвиток основних фізичних якостей школярів (сили, спритності, терплячості, гнучкості, відваги та ін.), забезпечення єднання фізичного виховання з моральним, естетичним, трудовим, розумовим (виховання сміливості, наполегливості, дисциплінованості, колективізму, почуття дружби і товариськості, навичок культурної поведінки, формування організаторських навичок, розуміння красивої будови тіла людини, краси спортивної техніки та ін.

В.О. Сухомлинський зазначав, що «від гармонії фізичного розвитку, здоров'я і праці залежить багатогранність особистості, моральне, інтелектуальне, емоційне, естетичне багатство потреб, запитів, зацікавленості».

5. Виховання вольових і моральних якостей, свідомого ставлення школярів до власного організму, формування вмінь «берегти здоров'я», укріплювати його правильним режимом праці, відпочинку, харчування, гімнастикою та спортом, гартувати фізичні та нервові сили, попереджати захворювання» (В.О. Сухомлинський).

3. Шляхи, засоби, форми й методи організації фізичного виховання.

Загалом реалізація комплексу виховних завдань зводиться до використання таких головних чинників:

- вивчення навчальних дисциплін (виявлення потенційних виховних можливостей предмета, включення їх у зміст уроку, реалізація під час його проведення, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів);
- позакласна та позашкільна виховна робота (підбирають загальні методи, форми виховної роботи, які краще підходять для певного напряму виховання та віку дітей);
- залучення учнів до різних видів практичної діяльності (сприяє формуванню навичок і звичок відповідної поведінки);
- залучення сім'ї і громадськості до реалізації виховної роботи.

Основні шляхи фізичного виховання припускають конкретні методи, форми, засоби його здійснення.

Методи організації фізичного виховання

Для вирішення завдань фізичного виховання необхідна освіта школярів, формування потреб оволодіння фізичною культурою, що можна забезпечити за допомогою **освіти і переконання.**

Форми організації фізичного виховання

До форм організації фізичного виховання можна віднести уроки фізичної культури, оздоровчо-гігієнічну роботу в режимі навчального дня, самостійні заняття учнів, позакласну роботу та позашкільну роботу з фізичного виховання.

Короткі висновки:

Фізичне виховання як цілеспрямована організація життєдіяльності школяра, яка забезпечує досконаліть формування його фізичної культури, загальну освіту і всебічний розвиток, пройшла довгий шлях становлення від античності до XX століття (німецька, шведська, сокольська системи, теорія П.Ф. Лесгафта).

Завдання фізичного виховання: сприяння зміцненню здоров'я, загартовуванню організму, підвищенню працездатності; формування рухових умінь та навичок; сприяння тому, щоб школярі придбали необхідні знання в галузі фізичної

культури, спорту, гігієни; розвиток фізичних якостей, виховання вольових і моральних якостей, свідомого ставлення до власного організму; забезпечення єдності фізичного, розумового, морального, трудового, естетичного виховання — визначають шляхи здійснення його: методи, форми, засоби.
Конкретне втілення фізичного виховання здійснюється за допомогою методів освіти (переконань, організації діяльності, заохочення, самовиховання) та форм: уроки фізичного виховання, фізкультурно-оздоровча робота в режимі навчального дня, самостійні заняття учнів;
позакласна і позашкільна робота. Засобами фізичного виховання є фізичні вправи, оздоровчі сили природи і гігієнічні фактори.
Таким чином, фізична культура школярів допомагає їм реалізувати себе в різнобічній спортивно-оздоровчій діяльності, сприяє самоорганізації, самоуправлінню, становленню морально-естетичного ідеалу.

Рис. 2. Мнемосхема фізичного виховання

V. Підведення підсумків заняття, оцінка знань студентів, аналіз активності групи

VI. Пояснення домашнього завдання:

- лекційний матеріал по темі;
- самостійне вивчення теми;
- підготовка до практичної роботи.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

КОМПЛЕКС КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (ККР) ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛИШКОВИХ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ, ЗАВДАНЬ ДЛЯ ЗМІСТОВНО-МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1, ВАРІАНТ 1

1. **Із запропонованих відповідей виберіть правильну.**

1.Особистість - це

1.Соціальна характеристика людини;
2.Людина як носій свідомості;
3.Розумна, відповідальна і вільна людина;
4.Індивід, який свідомо управляє власною поведінкою і діяльністю.

2.Формування особистості - це

1.Цілеспрямований процес формування у вихованців необхідних якостей і переконань;
2.Становлення людини як соціальної істоти, яке відбувається у процесі розвитку, виховання і навчання;
3.Кількісні зміни в організмі;
4.Кількісні та якісні зміни в організмі, які відбуваються в процесі всього життя людини як соціальної істоти.

3. Педагогіка - це

1.Наука про виховання особистості
2.Мистецтво впливу вихователя на вихованця з метою формування його особистості
3.Наука про навчання, виховання і розвиток особистості
4.Це наука, яка вивчає закономірності розвитку людини в умовах педагогічного впливу.

4.Сукупність прийомів і операцій, за допомогою яких здійснюється якесь дослідження – це:

1.Методологія дослідження;
2.Метод дослідження;
3.Методика дослідження;
4.Програма дослідження.

5. Освіта - це

1.Процес і результат, що фіксує засвоєння встановленого обсягу наукових і спеціальних знань, навичок і вмінь, ціннісно орієнтованої, комунікативної та творчої діяльності;
2.Передавання теоретичних знань, практичних навичок і вмінь;
3.Взаємодія між вчителем і учнем з метою засвоєння знань, умінь і навичок
4.Спеціально організована діяльність людей щодо опанування певного обсягу наукових знань, практичних навичок і вмінь;

ДАТИ ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ:

1.Назвіть ключові поняття до теми:»Основні педагогічні категорії». Дайте їх визначення.
2. У чому полягав триєдиний підхід до виховання, запропонований Г.С.Сковородою.
3. Доведіть, що педагогічний процес є системою.

4. Перерахуйте стадії розвитку педагогіки.

5. Проаналізуйте основні завдання козацької педагогіки.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1, **ВАРІАНТ 2**

1. Із запропонованих відповідей виберіть правильну.

1.Завданням педагогічної науки є
1.Вивчення проблем виховання, навчання, освіти людей;
2.Дослідження механізмів, закономірностей засвоєння людиною суспільного досвіду;
3.Пізнання закономірностей і законів педагогічного процесу;
4.Розробка порад, правил і рекомендацій щодо реалізації навчального процесу;

2.Предметом педагогіки є ....
1.Виховна діяльність, яка здійснюється у навчально-виховних закладах;
2.Підготовка підростаючого покоління до життя;
3.Розкриття закономірностей і механізмів оволодіння знаннями, навичками, вміннями; засвоєння людиною соціально-культурного досвіду;
4.Процес цілеспрямованого розвитку і формування особистості в умовах її навчання, виховання й освіти

3.Розвиток особистості - це
1.Становлення людини як соціальної істоти, яке відбувається у процесі життєдіяльності;
2.Цілеспрямований процес формування в індивіда заданих якостей;
3.Кількісні та якісні зміни в організмі, які відбуваються в часі під впливом різних факторів;
4.Процес цілеспрямованого формування людської особистості в умовах її навчання, виховання й освіти.

4.В якій групі вказані всі галузі педагогіки що складають її систему?
1.Філософія, соціологія, шкільна гігієна, педагогіка, психологія, анатомія і фізіологія людини;
2.Основи педагогіки, дидактика, теорія виховання, школознавство;
3.Педагогічна психологія, педагогічна соціологія, театральна педагогіка, виправно-трудова педагогіка, військова педагогіка;
4.Загальна педагогіка, вікова педагогіка, спеціальна педагогіка, методика викладання окремих дисциплін, історія педагогіки, порівняльна педагогіка;

5.В якому пункті перераховані основні напрямки виховання?
1.Розумове, моральне, естетичне, трудове, фізичне;
2.Демократичне, авторитарне, ліберальне;
3.Розумове, політехнічне, гуманітарне, формальне, духовне, національне;
4.Демократичне, авторитарне, ліберальне;

ДАТИ ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ:

1.Перелічіть ключові поняття до теми:»Педагогіка як наука». Дайте їх визначення.
2. Охарактеризуйте основні завдання світської педагогіки.
3. Охарактеризуйте основні дидактичні ідеї Я.-А.Коменського за книгою «Велика дидактика».
4. Визначіть структуру та джерела педагогіки.
5. Доведіть, що фундамент української педагогіки становлять українська народна філософія, праці та ідеї українських філософів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

Самостійні думки випливають
лише із самостійно набутих знань.
К.Д.Ушинський

Метою практичних занять є поглиблене вивчення студентами теоретичного матеріалу, формування навички самостійної переробки наукових текстів та узагальнення матеріалу, розвиток критичного мислення, набуття вміння оперувати основними поняттями.

Метою самостійної роботи студентів у навчальному процесі є опрацювання та закріплення педагогічних знань, здійснення підготовки до практичних занять на основі аналізу літературних джерел, розвиток умінь самопізнання та саморозвитку.

Види проведення практичнихзанять:

- розгорнута бесіда;
- виступи з рефератами, доповідями;
- диспут у формі діалогу;
- круглий стіл тощо.

Треба пам'ятати, що ***якість практичного заняття перш за все залежить від підготовки студентів до нього***, тому при підготовці до заняття кожен студент повинен:

1) уважно ознайомитися з планом, який відображає зміст чергової теми заняття;
2) прочитати і продумати свої лекційні записи, які відносяться до теми практичного заняття;
3) вивчити чи законспектувати при необхідності рекомендовану літературу;
4) скористатися при потребі консультацією викладача;
5) скласти розгорнутий план, тези чи конспект виступу з усіх питань теми заняття.

Студентам необхідно відвідувати кожне практичне заняття. Пропуск заняття позбавляє студента можливості усвідомити, закріпити та отримати цілісне уявлення по тій чи іншій темі. Крім того, це створює значні труднощі при підготовці до підсумкового контролю.

Особливості роботи студента на практичному занятті:

- переважну більшість практичних занять буде проведено у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань студентів, перевіряє виконання їх завдань самостійної роботи;
- практичне заняття починається вступним словом викладача, в якому він розкриває значення теми і цілі заняття, форми і методи його проведення;
- студент, розкриваючи зміст того чи іншого питання теми практичного заняття повинен пов'язувати матеріал з актуальними проблемами сучасності, розглядати педагогічні явища, наводити приклади;

- кожному студенту необхідно постійно вдосконалювати навички володіння державною мовою, правильного вживання понять і термінів. Систематичні виступи на практичних заняттях сприяють поповненню словарного запасу, а також вмінню лаконічно і точно висловлювати свої думки;
- студенти повинні уважно слухати виступи своїх однокурсників і оцінювати наскільки глибоко розкрите питання. Це дає можливість кожному присутньому на занятті висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у відповіді. Активна участь на практичних заняттях прищеплює навички участі в дискусії, аналізі різних точок зору, вмінню відстоювати свою позицію;
- після закінчення виступу студента відбувається обговорення проблеми. При цьому викладач не тільки направляє обговорення на розкриття вузлових питань, але і дає змогу виступити усім учасникам заняття. Якщо ж доповідач чи інший виступаючий на занятті припускає явні помилки, то для виключення втрати часу викладач може його зупинити і надати слово іншому;
- закінчується практичне заняття заключним словом викладача, в якому аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі студентів на занятті (виступ зпитання, реферат, повідомлення, доповнення, зауваження тощо) та нараховуються рейтингові бали, дається завдання на наступне заняття.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Мета: забезпечення студентам можливостей оволодіти навичками і вміннями використання отриманих на лекціях теоретичних знань, формування навичок самоосвіти; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності, спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, навчити встановлювати контакт з аудиторією, виконувати ролі: викладач – ментор, координатор, модератор, тренер.

Методи: бесіда, дискусія, рольова гра, конференція.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет педагогіки, завдання навчального курсу	2
2	Виховання, розвиток і формування особистості. Особа учня: підліток, старшокласник	2
3	Система освіти в Україні. Управління і керівництво ли. Процес навчання. Його структура, методологія	2
4	Предмет і основні категорії дидактики. Закономірності та нципи навчання. Процес навчання. Його структура, методологія	2
5	Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної	2

	діяльності учнів	
6	Вибрані проблеми дидактики	2
7	Суть процесу виховання	2
8	Основні закономірності і принципи виховання	2
9	Характеристика основних напрямів змісту виховання, загальних методів виховання.	2
10	Організаційні форми виховної роботи	2
	Усього	**20 год.**

Практичне заняття №1.

ТЕМА: ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІКИ

План.

1. Педагогіка як наука про виховання.
2. Предмет педагогіки, її основні категорії.
3. Методологія педагогіки.
4. Структура педагогіки. Зв'язок її з іншими науками. Завдання педагогіки.
5. Різноманітність течії зарубіжної педагогіки.

II. РОЗКРИЙТЕ ЗМІСТ ПОНЯТЬ:

"педагогіка", "народна педагогіка", "етнопедагогіка", "педагогіка народознавства", "народознавство", "родинна педагогіка", "педагогічна деонтологія", "педагогіка народного календаря", "козацька педагогіка", "духовна педагогіка", "світська педагогіка", "національне навчання", "навчання", "освіта", "методологія науки", "агогіка", "героїка", андрагогіка", "віктимологія", "екзистенціалізм", "неотомізм", "прагматизм", "неопозитивізм".

III. ПІДГОТУЙТЕ РЕФЕРАТ НА ТЕМУ:

"Педагогіка як наука і мистецтво".

Практичне заняття №2

ТЕМА: ВИХОВАННЯ, РОЗВИТОК І ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ. ОСОБА УЧНЯ: ПІДЛІТОК, СТАРШОКЛАСНИК

План.

1. Поняття розвитку і формування особистості. Виховання як провідний фактор розвитку і формування особистості.
2. Роль спадковості і середовища в розвитку і формуванні особистості.
3. Рушійні сили і закономірності розвитку особистості.
4. Роль діяльності, активності і спілкування в розвитку і формуванні особистості.
5. Вікові етапи розвитку особистості школяра.
6. Аналіз зарубіжних теорій розвитку і формування особистості.

II. РОЗКРИЙТЕ ЗМІСТ ПОНЯТЬ:

"розвиток людини", "особистість", "формування особистості", "спадковість", "середовище", "соціалізація", "макрофактори", "мезофактори", "мікрофактори", "діяльність", "спілкування", "самовиховання", "об'єкт виховання", "суб'єкт виховання", "акселерація", "гетерозія", "урбанізація", "нітритивність", "опромінювання".

III. ПІДГОТУЙТЕ РЕФЕРАТ НА ОДНУ ІЗ ЗАДАНИХ ТЕМ:

1.”Основні види діяльності, в яких формується творча особистість”

2. "Міжособистісні відносини в процесі основних видів людської діяльності”

Практичне заняття №3.

ТЕМА: СИСТЕМА ОСВІТИ В УКРАЇНІ.УПРАВЛІННЯ І КЕРІВНИЦТВО ШКОЛОЮ.

План.

1. Основні історичні етапи розвитку системи освіти.

2. Державна національна програма "Освіта” ("Україна XXI ст.”).

3. Типи навчально-виховних закладів.

4.Управління і керівництво школою.

II. ПІДГОТУЙТЕ РЕФЕРАТ НА ТЕМУ:

"Поняття системи освіти в Україні” (4,68).

III. ЗАКОНСПЕКТУЙТЕ:

Закон України "Про загальну середню освіту”. Розділ II. "Загальноосвітні та інші навчальні заклади системи загальної середньої освіти”.

Практичне заняття №4.

ТЕМА: ПРЕДМЕТ І ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ДИДАКТИКИ. ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ.ПРОЦЕС НАВЧАННЯ, ЙОГО СТРУКТУРА, МЕТОДОЛОГІЯ

План.

1. Поняття дидактики. Основні категорії дидактики. Дидактика і методики викладання окремих предметів.

2. Методологія процесу навчання.

3. Основні функції навчання. Шляхи їх реалізації.

4. Основні компоненти процесу навчання.

5. Структура діяльності вчителя у навчальному процесі.

6. Психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності учнів.

7. Види навчання.

8. Вкажіть шляхи реалізації освітньої, виховної і розвиваючої функції на уроках.

9. Чому ефективність засвоєння знань залежить від мотивації навчальної діяльності школярів.

Практичне заняття №5.

ТЕМА: КОНТРОЛЬ І ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ.

План.

1.Запропонуйте можливі класифікації видів дидактичного контролю.

2.Обґрунтуйте і розмежуйте традиційні і сучасні форми дидактичного контролю: традиційні, сучасні, методи,форми.

3.Розмежуйте поняття, поясніть їхній зміст: облік, перевірка, оцінювання, оцінка, контроль, тестування.

4.Розкрийте основні функції перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок.

5.Проаналізуйте сильні і слабкі сторони так званого “безоцінкового” типу навчання (Ш. О. Амонашвілі):

№	Сильні сторони	Слабкі сторони
1		
2		
3		

6.Здійснити порівняльний аналіз різних варіантів поєднання форм і методів контролю й оцінювання та їхнього застосування залежно від рівня розвитку, вікових особливостей тощо.

7.Встановити залежність між застосовуваними формами і методами дидактичного контролю й оцінювання знань та характером викладання навчального предмета (гуманітарний, природничо-математичний. естетичний цикли предметів).

8.Сформуйте аргументовані висновки і пропозиції щодо дидактичної системи контролю й оцінювання знань, умінь і навичок певним учителем.

9.Чи можна здійснювати ефективний контроль за навчальною діяльністю учнів, не оцінюючи її результати кількісно (оцінками)? Обгрунтуйте відповідь.

10.У чому полягають переваги і недоліки усного опитування?

11.Класифікуйте основні причини суб’єктивного оцінювання педагогом знань, умінь і навичок учнів. Як, на вашу думку, можна цього уникнути?

Практичне заняття № 6.

ТЕМА: ВИБРАНІ ПРОБЛЕМИ ДИДАКТИКИ.

План.

1.Диференційне навчання в школі.

2.Проблема навчання обдарованих учнів.

3.Причини неуспішності і шляхи їх подолання.

4.Оптимізація процесу навчання.

Наведіть основні вимоги до вибору цілісної структури процесу навчання.

II. РОЗКРИЙТЕ ЗМІСТ ПОНЯТЬ:

“диференційоване навчання”, “неуспішність”, “відставання”.

III. ПІДГОТУЙТЕ РЕФЕРАТ НА ТЕМУ:

“Попередження неуспішності школярів”

Практичне заняття №7.

ТЕМА: СУТЬ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ

План.

1. Процес виховання, його специфіка, структурні елементи, рушійні сили.

2. Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання.

3. Самовиховання: суть, умови, етапи, прийоми.

4. Перевиховання, його функції, етапи і принципи.

5. Результати процесу виховання, їх виявлення.

6. Шляхи підвищення ефективності і процесу виховання.

II. РОЗКРИЙТЕ ЗМІСТ ПОНЯТЬ:

"процес виховання", "свідомість", "почуття", "навичка", "звичка", "самовиховання", "перевиховання", "вихованість школярів".

III. ПІДГОТУЙТЕ РЕФЕРАТ НАОДНУ ІЗ ЗАДАНИХ ТЕМ:

"Самовиховання: історія, теорія, методика"

"Перевиховання: історія, теорія, методика"

"Завдання гармонійного виховання української молоді" (1, 183).

IV. ЗАКОНСПЕКТУЙТЕ:

1.Концепцію національного виховання. Розділ 1. "Сутність і особливості національного виховання".

2. Закон України "Про загальну середню освіту". Стаття 17.

3. Державну національну програму "Освіта (Україна XXI ст.). Розділ "Національне виховання".

Практичне заняття №8.

ТЕМА: ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ І ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ

План.

1. Закономірності процесу виховання.

2. Основні принципи виховання.

3. Поясніть чому найбільш успішно проходить процес виховання в природному для виховання національному руслі з врахуванням його національного менталітету?

4. Доведіть, що результати виховання є залежними від виховного впливу на внутрішній світ дитини, її духовну сферу, зокрема на формування її думок, поглядів, переконань, емоційну сферу.

5. Визначте роль діяльності і спілкування у вихованні.

6. Охарактеризуйте принципи виховання визначені концепцією національного виховання:

· народність;

· природовідповінність;

· гуманізація;

· демократизація;

· етнізація.

7. Доведіть взаємозв'язок закономірностей і принципів виховання.

II. РОЗКРИЙТЕ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ:

"закономірності виховання", "принципи виховання".

III. ПІДГОТУЙТЕ РЕФЕРАТ НА ТЕМУ:

"Рушійні сили, закономірності і принципи виховання" (3,96).

IV. ЗАКОНСПЕКТУЙТЕ:

Концепцію національного виховання. Розділ 2. "Принципи національного виховання".

Практичне заняття №9.

ТЕМА: ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ЗМІСТУ ВИХОВАННЯ, ЗАГАЛЬНИХ МЕТОДІВ ВИХОВАННЯ

План.

1. Розумове виховання.
2. Моральне виховання.
3. Трудове виховання.
4. Естетичне виховання.
5. Фізичне виховання.
6. Визначте шляхи і засоби реалізації змісту кожного напрямку національного виховання.
7. Класифікація методів виховання:

а) методи формування свідомості особистості;

б) методи формування досвіду суспільної поведінки і діяльності;

в) методи стимулювання поведінки і діяльності вихованців;

г) методи контролю і аналізу ефективності виховного процесу.

8. Умови оптимального вибору і ефективного застосування методів виховання.
9. Визначте умови оптимального вибору методу виховання.
10. Проаналізуйте взаємообумовленість методів виховання.

II. РОЗКРИЙТЕ ЗМІСТ ПОНЯТЬ:

"розумове виховання", "науковий світогляд", "світогляд", "релігія", "моральне виховання", "етика", "екологічне виховання", "статеве виховання", "шкільна дисципліна", "свідома дисципліна", "відповідальність", "правове виховання", "трудове виховання", "спеціальна підготовка", "економічне виховання", "естетичне виховання", "фізичне виховання","метод виховання", "прийом виховання", "фронтальна бесіда", "індивідуальна бесіда", "лекція", "диспут", "метод прикладу", "педагогічна вимога", "прохання", "довір'я", "схвалення", "натяк", "умова", "недовір'я", "осуд", "погроза", "вправи", "привчання", "доручення", "змагання", "заохочення", "покарання".

III. ПІДГОТУЙТЕ РЕФЕРАТ НА ТЕМУ:

"Фізкультурно-оздоровче виховання".

"Методи виховання в умовах формулювання відносин співтворчості".

IV. ЗАКОНСПЕКТУЙТЕ:

Концепцію національного виховання. Розділ 3. "Основні напрями національного виховання". Розділ 4. "Система безперервного національного виховання".

Практичне заняття №10.

ТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

План.

1. Позакласна та позашкільна виховна робота.
2. Розмаїття масових, групових та індивідуальних форм виховної роботи.
3. Основні позашкільні установи, завдання і зміст їх роботи.
4. Чому, на вашу думку, поширеною формою масової виховної роботи є читацька конференція?
5. Доведіть, що ефективною формою організації виховання учнів є вечори запитань і відповідей.
6. Доведіть важливість і необхідність використання у позакласній і позашкільній роботі педагогіки народного календаря.
7. Планування роботи класного керівника.
8. Виховання учнівського колективу:

а) ознаки колективу, його структура і типи;

б) динаміка і етапи розвитку колективу;

в) органи колективу, їх функції, умови ефективності діяльності.

9. Спільна виховна робота школи, сім'ї та громадськості. Церква.
10. Дитячі та молодіжні організації.
11. Визначте умови підвищення ефективності учнівського самоврядування.
12. Проаналізуйте спостереження і враження власних шкільних років і зробіть висновок: що створювало авторитет вчителям, які користувалися повагою і навіть любов'ю учнів школи, де навчалися ви?

II. РОЗКРИЙТЕ ЗМІСТ ПОНЯТЬ:

"позакласна робота", "позашкільна робота", "педагогіка народного календаря","колектив", "система перспективних ліній", "органи колективу", "конформізм", "гармонія", "нонконформізм", "сім'я", "церква".

III. ПІДГОТУЙТЕ РЕФЕРАТ НА ТЕМУ:

"Основні форми організації виховання".

IV. ЗАКОНСПЕКТУЙТЕ:

"Державну національну програму "Освіта. Україна XXI ст.".

Розділ 5. "Позашкільне навчання і виховання".

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1.Бабанський Ю. К. Оптимизиция учебно-воспитательного процесса. – М., 1982.

2. Барбашова І. А. Дидактика : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 232 с.

3. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 197 с.

4. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 2003. – 280 с.

5. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 2 : Науково практичні засади. – 2003. – 341 с.

6. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 3 : Сходження до духовності. – 2006. – 270 с.

7. Бондар В. І. Дидактика : підруч. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Володимир Іванович Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.

8. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття». – К. : Райдуга, 1994. – 45 с.

9. Енциклопедія освіти / [Бех І. Д., Бібік Н. М., Биков В. Ю. та ін.]; гол. ред. В. Г. Кремень. – К : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

10. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28.

11. Закон України «Про освіту» // Голос України. – 1996. – 25 квітня.

12. Концепція національного виховання // Освіта. – 1994. – 26 жовтня.

13.Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний світ, 2002. – 22 с.

14. Педагогіка в запитаннях і відповідях : навч. посіб. / [Кондрашова Л. П., Пермяков О. А., Зеленкова Н. І., Лаврешина Г. Ю.]. – К. : Знання, 2006. – 252 с.

15. Пєхота О. М. Особистісно орієнтоване навчання : підготовка вчителя / О. М. Пєхота, А. М. Старєва. – Миколаїв : Іліон, 2006. – 272 с.

16. Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад // Освіта. – 1993. – 3 вересня.

17. Сухомлинський В.О. Народження громадянина. – К., 1997.

18. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Академвидав, 2007. – 560 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

ЗАВДАННЯ НА КУРСОВІ ТА ДИПЛОМНІ ПРОЕКТИ З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАЛІКІВ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ, ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ БІЛЕТИ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ З «ПЕДАГОГІКИ»

1. Педагогіка як наука, її становлення і розвиток. Стадії розвитку педагогіки. Предмет і завдання педагогіки.
2.Місце і роль діагностики, аналізу й оцінки знань, умінь та навичок учнів у системі навчального процесу.
3. Проаналізуйте зміст понять: педагогіка, виховання, предмет педагогіки.
4. Основні категорії педагогіки. Джерела розвитку педагогіки. Педагогіка в системі наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Структура педагогічної науки.
5. Суть і основні види контролю успішності учнів.
6. Проаналізуйте зміст понять: навчання, освіта, розвиток,
7. Розкрийте зміст поняття народна педагогіка. Хто і в якому році ввів цей термін?
8. Методи контролю ЗУН учнів.
9.Проаналізуйте зміст понять: народна педагогіка, етнопедагогіка, національне виховання.
10. Розкрийте зміст поняття «етнопедагогіка». Хто і в якому році ввів цей термін?
11. Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.
12. Проаналізуйте зміст понять: дидактика, категорії, дидактичні системи.
13. Доведіть, що педагогіка народознавства важливий напрям у сучасній педагогіці і шкільній практиці.
14. Рейтингова система оцінювання навчальної діяльності учнів.
15. Проаналізуйте зміст понять: навчання, навчальний процес, викладання, учіння.
16. Дайте характеристику ступенів козацького виховання.
17. Правила і техніка контролю успішності.
18. Проаналізуйте зміст понять: знання, уміння, навички.
19. Обгрунтуйте властивості духовної педагогіки.
20. Процес виховання, його специфіка, компоненти і рушійні сили, мотиви виховання.
21. Проаналізуйте зміст понять: рушійні сили навчального процесу, логіка навчального процесу.
22. Поясніть сутність національного виховання.
23. Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання.
24. Проаналізуйте зміст понять: структура процесу учіння, сприймання, осмислення.
25. Функції дидактики. Сутність і завдання дидактики. Предмет і категорії дидактики. Функції дидактики. Дидактичні системи.
26. Самовиховання: суть ,умови, етапи, прийоми. Перевиховання: суть, функції, етапи, принципи.
27. Проаналізуйте зміст понять: дидактика, категорії, дидактичні системи.
28. Процес навчання: сутність, складники, компоненти, методологічні засади, функції.
29. Результати процесу виховання. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.

30. Проаналізуйте зміст понять: розуміння, узагальнення, мотив навчання
31. Типи і види навчання.
32. Основні закономірності процесу виховання. Принципи виховання, їх характеристика.
33. Проаналізуйте зміст понять: діагностика, оцінка.
34. Навчально - пізнавальна діяльність. Мотивація до навчально-пізнавальної діяльності.
35. Зміст виховання: мета, завдання, змістові компоненти.
36. Проаналізуйте зміст понять: оптимізація, інтенсифікація.
37. Оптимізація та інтенсифікація процесу навчання.
38. Висловіть свої міркування, щодо вчення Л.Виготського «про зону ближнього розвитку».
39. Проаналізуйте зміст понять: закономірність навчання, об'єктивні закономірності,
40. Дидактичні принципи і правила.
41. Сформулюйте, в чому полягає діалектична взаємодія між біологічними факторами, середовищем та вихованням.
42. Проаналізуйте зміст понять: метод навчання, прийом навчання, засіб навчання.
43. Закономірності навчання: сутність, структура. Поняття принципу і правила навчання
44. Розкрийте функції виховання в розвитку і формуванні особистості.
45. Проаналізуйте зміст понять: компетенція, рівень компетенції, критерії оцінювання, норми оцінок,
46. Структура принципів навчання. Характеристика основних принципів навчання.
47. Охарактеризуйте види діяльності, які впливають на розвиток особистості.
48. Проаналізуйте зміст понять: метод навчання, прийом навчання, засіб навчання.
49. Сутність методів, прийомів і засобів навчання.
50. Основні закономірності процесу виховання. Принципи виховання, їх характеристика.
51. Проаналізуйте зміст понять: : дидактика, категорії, дидактичні системи.
52. Класифікація методів навчання. Вибір методів навчання.
53. Основні напрями виховання.
54. Проаналізуйте зміст понять: принцип навчання (дидактичний принцип), правило.
55. Засоби навчання.
56. Сутність і завдання змісту освіти.
57. Проаналізуйте зміст понять: метод навчання, прийом навчання, засіб навчання.
58.Сутність методів, прийомів і засобів навчання.
59. Розумове виховання: завдання, шляхи, засоби, методи; види мислення. Формування наукового світогляду.
60. Проаналізуйте зміст понять: суб'єктивні закономірності, загальні закономірності.
61. Класифікація методів навчання. Вибір методів навчання.

62. Нормативні документи змісту освіти: стандарти, навчальний план, навчальна програма, підручник, посібник.
63. Проаналізуйте зміст понять: форма організації навчання, система навчання.
64. Види і типи педагогічних систем.
65. Поняття методу, прийому і засобу виховання. Класифікація методів виховання.
66. Проаналізуйте зміст понять види навчальної роботи, позаурочна діяльність.
67. Форми організації навчання, їх становлення.
68. Моральне виховання: завдання, зміст, шляхи, засоби.
69.Виховання моральної свідомості та громадянської відповідальності, національної гідності та менталітету, дисциплінованості.
70. Проаналізуйте зміст понять: метод виховання, прийом виховання, засіб виховання.
71. Класно-урочна форма навчання в її історичному розвиткові.
72. Патріотичне виховання. Інтернаціональне виховання.
73. Проаналізуйте зміст понять: методи формування свідомості і переконань, методи організації діяльності і формування поведінки.
74. Позаурочні форми навчання.
75. Екологічне виховання.
76. Проаналізуйте зміст понять: підручник, навчальний посібник, навчальний предмет.
77. Вимоги до сучасного уроку. Типи уроків, їх структура.
78. Правове виховання.
79. Проаналізуйте зміст понять: державний компонент, шкільний компонент.
80. Трудове виховання: значення праці в житті людини.
81.Завдання, принципи, шляхи, засоби, методи трудового виховання.
82. Проаналізуйте зміст понять: Державний стандарт, навчальний план.
83. Педагогічний аналіз уроку.
84. Характеристика основних груп методів виховання. Педагогічні умови використання методів виховання.
85. Проаналізуйте зміст понять: урок, етапи уроку.
86. Сучасні форми навчання.
87. Зміст виховання: мета, завдання, змістові компоненти.
88. Проаналізуйте зміст понять: система освіти, принципи освіти.
89. Система освіти в Україні, її структура.
90. Розкрийте функції виховання в розвитку і формуванні особистості.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА РОЗРОБКИ ВИКЛАДАЧА З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ САМОСТІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автор:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

Самостійна робота студентів з дисципліни «ПЕДАГОГІКА» займає важливе місце у навчальному процесі ВНЗ при підготовці фахівців спеціальності

«історія». Ефективна організація навчально-виховного процесу в системі професійної підготовки майбутніх класних керівників та вчителів історії неможлива без належної організації самостійної роботи студентів.

Самостійна робота студентів, в цілому, відіграє важливу роль в підвищенні якості навчального процесу. Вона сприяє систематизації та закріпленню теоретичних знань, розвитку пізнавальних здібностей та творчої ініціативи, самостійності, відповідальності та організованості, формуванню самостійності мислення, розвитку дослідницьких умінь.

Виконання студентом індивідуального завдання для самостійної роботи сприятиме свідомому та творчому засвоєнню теоретичних основ дисципліни, формуванню стійкого інтересу до педагогічних знань та розвитку умінь ефективно їх застосовувати в практичній діяльності вчителя. Завдання спрямовані на те, щоб найбільшою мірою сприяти розвитку у студентів пізнавальної активності і самостійності в їх учбовій діяльності та активуванню процесу самоосвіти в ході професійного становлення в цілому.

Самостійна робота з виконання індивідуального завдання спрямована на формування навичок саморегуляції пізнавальної діяльності, на розвиток стійкого позитивного ставлення до процесу пізнання в цілому та розширенню обізнаності в проблемах педагогіки, зокрема.

З метою організації самостійної роботи та забезпечення ефективності підготовки студентам надається можливість виконувати творчі роботи й завдання, що мають пошуковий експериментальний та аналітичний характер. Їх підготовка сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу і формуванню у студентів креативності, критичності й системності світогляду.

Завдання до самостійної роботи:

1) підготовка до практичних занять,
2) опрацювання та інтерпретація результатів практичних робіт,
3) реферування наукової літератури (див. теми лекційних, практичних занять),
4) підготовка до модульних контрольних робіт,
5) підготовка до іспиту.

Види самостійної роботи:

1. Міні - творча робота

Написання даної роботи передбачає, що студенти досліджують не лише теоретичні аспекти, а й проводять власне пілотажне емпіричне дослідження за методиками (тест, анкета, інтервю тощо). Обсяг – 6-7 сторінок рукопису (може бути друкований текст), план, вступ – 1 сторінка, теоретичний огляд теми – 2 сторінки, результати дослідження за методикою –2-3 сторінки, список літератури (не менше 3 джерел).

Максимальний бал –**10. 2 роботи за період навчання**

2. Реферат

Дана форма самостійної роботи надає можливість студентам не лише переказувати думки авторів, а й висловлювати власні, тобто передбачає

критичний аналіз різних точок зору. Обсяг – 10 сторінок, план, список літератури (не менше 3 джерел).

Максимальний бал -**10. 2 роботи за період навчання.**

3. Аналіз монографій

Ця форма самостійної роботи передбачає вміння критично проаналізувати оригінальний текст і зробити власні висновки щодо його актуальності. Обсяг – 3 сторінки.

Максимальний бал – **5. 2 роботи за період навчання**

4. Складання опорного конспекту.

Ця форма самостійної роботи передбачає складання конспекту, який має творчу форму. Опорний конспект кодує зміст інформації за допомогою поєднання графічних символів, малюнків, цифр, ключових слів та ін..

Максимальний бал – **5. 2 роботи за період навчання**

5. План-конспект

Дана форма самостійної роботи передбачає створення плану, який складається з певної кількості пунктів (із заголовками) та підпунктів. Кожен пункт плану відповідає певній частині конспекту.

Максимальний бал – 5. **2 роботи за період навчання**

6. Табулювання

Дана форма самостійної роботи передбачає побудову таблиць, які розкривають закономірності якогось явища.

6) Максимальний бал – 5. **2 роботи за період навчання**

Оцінювання наукових доповідей. Тривалість доповіді – від 7 до 10 хвилин. Доповідь представляється в письмовій та усній формі. За доповідь максимально можна отримати 10 балів. Оцінювання доповіді див. у табл.1.

Організаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студента

Навчальний час, відведений на самостійну роботу студента, регламентується робочим навчальним планом і повинен складати не менше, ніж 1/3 і не більше, ніж 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного на вивчення окремої навчальної дисципліни. Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, ських і лабораторних занять.

Матеріально-технічне та інформаційне забезпечення умов для самостійної роботи

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної навчальної дисципліни може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також в домашніх умовах. У необхідних

випадках ця робота проводиться згідно із заздалегідь складеним графіком, що гарантує можливість індивідуального доступу студента до потрібних дидактичних засобів.

Методичне забезпечення самостійної роботи

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних матеріалів, передбачених для вивчення конкретних навчальних дисциплін.

До навчально-методичного забезпечення СРС відносяться:

- навчальні та робочі навчальні програми дисциплін, підручники та навчальні посібники, навчальні матеріали як в друкованому, так і в електронному вигляді у відповідності до державного стандарту освіти;
- методичні рекомендації та посібники з організації СРС;
- завдання для самостійної роботи студентів;
- інструкції та методичнівказівки до виконання лабораторних робіт, семестрових завдань тощо;
- тематика рефератів та доповідей;
- тематика курсових робіт та проектів і методичні рекомендації щодо їх виконання;
- тематика кваліфікаційних робіт та методичні рекомендації щодо їх виконання;
- зразки оформлення індивідуальних завдань, передбачених робочою навчальною програмою дисципліни;
- питання до іспитів та заліків;
- методичні вказівки щодо написання та оформлення звітів про проходження практики.

Організація самостійної роботи студентів

Методика організації самостійної роботи залежить від структури, характеру та особливостей дисципліни, що вивчається, обсягу годин, виділених на її вивчення, виду завдань для самостійної роботи, рівня підготовки студентів та умов навчальної діяльності.

Згідно з Положенням про організацію освітнього простру в МНУ, навчальний тиждень — це складова навчального часу студента.

Формування змісту самостійної роботи включає:

- визначення та обґрунтування необхідного переліку розділів, тем, питань, завдань, що виносяться на самостійну роботу студентів;
- визначення змісту та обсягу теоретичної навчальної інформації та практичних завдань з кожної теми, які виносяться на СРС;
- відбір методів та форм самостійної роботи студентів відповідно до сучасних технологій навчання;
- визначення форм та методів контролю за самостійним виконанням студентами завдань;
- розробка критеріїв оцінювання результатів СРС.

На самостійне опрацювання студентів виносяться навчальні матеріали:

- за рівнем складності доступні для самостійного вивчення;
- що розширюють, доповнюють, деталізують знання основ, викладених в базовому курсі;

- аналогічні вивченим, побудовані на принципах, вже розглянутих у попередніх темах;
- описові, фактологічні (наприклад, матеріали з історії науки);
- спрямовані на формування навичок та стійких знань: вправи, задачі, розрахунково-графічні роботи тощо;
- матеріали практичного спрямування, тобто такі, які ілюструють застосування загальних принципів, викладених в базовому курсі, в виробничих умовах.

Керівництво самостійною роботою студентів відбувається за рахунок загального бюджету часу, запланованого на аудиторну та позааудиторну роботу викладача. За рахунок часу, запланованого на аудиторну роботу викладачів, проводяться:

- консультації з навчальних дисциплін. Консультації протягом семестру (поточні) проводяться згідно з графіком кафедри, консультації перед контрольним заходом (екзаменаційні) проводяться за графіком деканату факультету;
- перевірка і приймання контрольних (модульних) робіт, передбачених робочим навчальним планом, у студентів заочної форми навчання;
- керівництво і оцінювання результатів індивідуальних завдань, передбачених робочим навчальним планом, у студентів денної та заочної форми навчання, зокрема курсових робіт та курсових проектів;
- керівництво практикою студентів;
- керівництво підготовкою кваліфікаційних робіт певного освітньо-кваліфікаційного (освітньо-наукового) рівня.

Таблиця 1

Розподіл балів за наукову доповідь

Вимоги	Бали
Доповідь повністю висвітлює тему, студент вклався у час, використані або 1) результати лише сучасних наукових досліджень (монографії, наукові статті, інтернет-ресурси), починаючи з 2000 року, або 2) доповідач висловив і обґрунтував свою власну позицію. Студент доповідає, не заглядаючи у конспект.	9-10
Доповідь повністю висвітлює тему, студент вклався у час, використані або 1) результати лише сучасних наукових досліджень (монографії, наукові статті, інтернет-ресурси), починаючи з 2000 року, або 2) доповідач висловив і обґрунтував свою власну позицію. Студент доповідає, заглядаючи у конспект.	7-8

Доповідь повністю висвітлює тему, студент вклався у час, використані результати наукових досліджень (монографії, наукові статті, інтернет-ресурси) до і після 2000 року. Студент доповідає, не заглядаючи у конспект.	5-6
Доповідь повністю висвітлює тему, студент вклався у час, використані результати наукових досліджень (монографії, наукові статті, інтернет-ресурси) лише до 2000 року. Студент доповідає, заглядаючи у конспект.	3-4
Доповідь недостатньо повно висвітлює тему, студент не вклався у час, використані результати наукових досліджень (монографії, наукові статті, інтернет-ресурси) лише до 2000 року. Студент доповідає, заглядаючи у конспект.	1-2
Доповідь не відповідає темі виступу	0

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять

Практичне заняття є однією з найважливіших форм навчального заняття у вищому навчальному закладі, яке проводиться у формі дискусії навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Практичні заняття проводяться з основних тем навчальної програми і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою.

Головна мета практичних занять з ***Педагогіки*** - сприяти поглибленому засвоєнню найскладніших питань навчального курсу, спонукати студентів до колективного творчого обговорення, оволодіння науковими методами аналізу явищ і проблем, активізувати до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формувати навички самоосвіти.

У процесі підготовки до заняття студенти самостійно відпрацьовують літературу (навчальну, методичну, наукову), вчаться критично оцінювати різні джерела знань. Під час практичного заняття організовується дискусія із завчасно визначених тем, до яких студенти готують тези відповідей або індивідуально виконані реферати-доповіді.

Основними завданнями практичних занять з ПЕДАГОГІКИ є:

- закріплення у студентів теоретичних знань;
- оволодіння ними науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення їх до науки, наукових досліджень;

- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень і висновків;
- формування в них педагогічного світогляду, здатності пов'язувати загальнотеоретичні положення з вимогами повсякденної практики освіти в країні.

Практичні заняття потребують від студентів ретельної підготовки. Готуючись, студент має ознайомитися з планом заняття, рекомендованою літературою. Спочатку треба ознайомитися з матеріалом за темою заняття, що вміщений у навчальних посібниках. Це дасть змогу скласти загальне уявлення про тему, яку виносять на практичне заняття. Якщо з цієї теми прочитано лекцію, то корисно також ретельно опрацювати її конспект. Лише після цього розпочинається самостійна робота над вивченням першоджерел.Окрему ланку в процесі підготовки до практичного заняття становить безпосередня підготовка виступу з того чи того питання. Варто, щоб студент привчав себе виступати не за готовим текстом, зачитуючи його, а своїми словами, користуючись лише коротким планом.

Підготовка до виступу полягає в тому, щоб до кожного питання скласти на окремій картці чи аркуші короткий план з помітками потрібних цифр, записами цитат, конкретних фактів. Такий підхід дасть змогу виробити вміння виявляти самостійність під час виступів на і.

Якщо студента поставили перед необхідністю самостійно розв'язувати завдання, це значно активізує потенції його психічної діяльності, сприяє розвиткові та становленню позитивних якостей.

Треба пам'ятати, що ***якість практичного заняття перш за все залежить від підготовки студентів до нього***, тому при підготовці до заняття кожен студент повинен:

6) уважно ознайомитися з планом, який відображає зміст чергової теми заняття;
7) прочитати і продумати свої лекційні записи, які відносяться до теми заняття;
8) вивчити чи законспектувати при необхідності рекомендовану літературу;
9) скористатися при потребі консультацією викладача;
10) скласти розгорнутий план, тези чи конспект виступу з усіх питань теми заняття.

Студентам необхідно відвідувати кожне практичне заняття. Пропуск заняття позбавляє студента можливості усвідомити, закріпити та отримати цілісне уявлення по тій чи іншій темі. Крім того, це створює значні труднощі при підготовці до підсумкового модульного контролю.

Особливості роботи студента на практичному занятті:

- переважну більшість практичних занять буде проведено у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань студентів, перевіряє виконання їх завдань самостійної роботи;
- практичне заняття починається вступним словом викладача, в якому він розкриває значення теми і цілі заняття, форми і методи його проведення;

- студент, розкриваючи зміст того чи іншого питання теми практичного заняття повинен пов'язувати матеріал з актуальними проблемами сучасності, розглядати педагогічні явища, наводити приклади;
- кожному студенту необхідно постійно вдосконалювати навички володіння державною мовою, правильного вживання понять і термінів. Систематичні виступи на заняттях сприяють поповненню словарного запасу, а також вмінню лаконічно і точно висловлювати свої думки;
- студенти повинні уважно слухати виступи своїх однокурсників і оцінювати наскільки глибоко розкрите питання. Це дає можливість кожному присутньому на занятті висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у відповіді. Активна участь на практичних заняттях прищеплює навички участі в дискусії, аналізі різних точок зору, вмінню відстоювати свою позицію;
- після закінчення виступу студента відбувається обговорення проблеми. При цьому викладач не тільки направляє обговорення на розкриття вузлових питань, але і дає змогу виступити усім учасникам у. Якщо ж доповідач чи інший виступаючий на практичному занятті припускає явні помилки, то для виключення втрати часу викладач може його зупинити і надати слово іншому;
- закінчується заняття заключним словом викладача, в якому аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі студентів (виступ зпитання, реферат, повідомлення, доповнення, зауваження тощо) та нараховуються рейтингові бали, дається завдання на наступне заняття.

Система контролю самостійної роботи студентів

Основною формою контролю та оцінювання самостійної роботи студентів є проведення контрольних заходів. Контрольні заходи у вищій школі включають поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та ських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять і система оцінювання рівня знань визначаються відповідною кафедрою. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах. Підсумковий контроль включає семестровий контроль та державну атестацію студента.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом в процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.Контроль СРС здійснюється в залежності від виду самостійної роботи і передбачає такі форми:

- тестування;
- контрольні та розрахунково-графічні роботи;
- контрольні питання після кожної лекції;
- співбесіда;
- захист курсових робіт і проектів;
- перевірка виконання індивідуальних завдань під час практики;
- ділові ігри та творчі наукові конференції;

- колоквіуми;
- завдання, що передбачають нестандартні рішення;
- звіти з виконання лабораторних та інших видів робіт;
- інші форми.

Приклади форм самостійної роботи студентів, контролю та звітності.

Форми і засоби проміжного та підсумкового контролю знань

Контроль роботи студента є необхідним компонентом навчального процесу, який має на меті визначення реального рівня професійної підготовки студента, а також надання необхідних рекомендацій, сприяючих подальшому розвитку творчої особистості студента. Об'єктами контролю є отримані студентами знання в процесі засвоєння матеріалу дисципліни на лекціях, ах, диспутах та під час виконання самостійних, індивідуальних завдань. Логічним завершенням процесу контролю є процедура оцінювання.

Оцінка знань студентів здійснюється за результатами поточного та підсумкового контролю. Поточний та підсумковий контроль здійснюється в кредитно-модульній системі. Форми поточного контролю: психологічний диктант, експрес опитування на лекціях, тестування, рубіжні перевірочні роботи, контрольний захід. Оцінка знань та вмінь студента базується на сумі отриманих балів: на лекційному занятті; на ському занятті; під час індивідуальної роботи з викладачем.

Контроль під час ського (практичного) заняття може бути реалізованим: у формі тестування, психологічного диктанту, за результатами роботи над індивідуальною роботою, участі в обговореннях, виступу з доповіддю.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автори:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра педагогіки та дитячої психології

ІНШІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІКА

Галузь знань: 01 Освіта
Напрям підготовки: 014 Середня освіта (Історія*)

Автори:
Доцент Вдовиченко Р.П.
Посада, прізвище та ініціали

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017-2018